

Kurdish Readers

I. Newspaper Kurdish

Edited with Notes

and Exercises by

Jamal Jalal Abdulla

and

Ernest N. McCarus

Ann Arbor

The University of Michigan Press

Copyright © by The University of Michigan 1967
All rights reserved
Library of Congress Catalog Card No. 67-14742
Published in the United States of America by
The University of Michigan Press and simultaneously
in Rexdale, Canada, by Ambassador Books Limited
Manufactured in the United States of America

This work was developed pursuant to a contract between the United States Office of Education and The University of Michigan and is published with permission of the United States Office of Education.

PREFACE

In 1960, the Office of Education (Department of Health, Education, and Welfare) proposed that Ernest N. McCarus, Associate Professor of the Department of Near Eastern Languages and Literatures at The University of Michigan and a recognized authority in Kurdish, begin the preparation of a Basic Course and a series of graded Readers for the instruction of students in that language. In the subsequent contracts between the Office of Education and the University, Professor McCarus was designated "Principal Investigator."

With the hearty cooperation of the Ministry of Education of the Republic of Iraq, Professor McCarus obtained for two years (1960-1962) the services of a native Kurdish scholar, originally of Sulaimania, Iraq, Mr. Jamal J. Abdulla then teaching (and currently Lecturer) in the Higher Institute of Languages of the University of Baghdad. Mr. Abdulla became Co-editor of the majority of the volumes produced under the contracts, selected most of the articles chosen for analysis, and under the supervision of Professor McCarus prepared for them the accompanying exercises and drills. The Department and the University hereby expresses its sincere gratitude to the Iraqi Ministry of Education and the University of Baghdad for making possible this advantageous collaboration.

The Department and the Editors also give special recognition to Mrs. Jannat Sirous Balandgray, a Persian and herself a student of Kurdish, who typed all manuscripts and provided significant assistance in the editorial preparations and the overall format.

The Department of Near Eastern Languages and Literatures is proud that one of the permanent members of its instructional and research staff, Professor McCarus, has thus brought to successful completion a series of volumes devoted to the study of a language, Kurdish, which (though spoken by a substantial number of people in the Near East) has received comparatively little attention hitherto in the United States.

Ann Arbor, Michigan
May 31, 1966

George G. Cameron,
Chairman, Department of Near
Eastern Languages and Literatures

INTRODUCTION

This reader is one of a series of books prepared for the instruction of Iraqi Kurdish:

1. Jamal Jalal Abdulla and Ernest N. McCarus, Kurdish Basic Course. (Dialect of Sulaimania, Iraq), University of Michigan Press, 1967.
2. Jamal Jalal Abdulla and Ernest N. McCarus, Kurdish Readers. Vol. I, Newspaper Kurdish. University of Michigan Press, 1967.
3. Jamal Jalal Abdulla and Ernest N. McCarus, Kurdish Readers. Vol. II, Kurdish Essays, University of Michigan Press, 1967.
4. Jamal Jalal Abdulla and Ernest N. McCarus, Kurdish Readers. Vol. III, Kurdish Short Stories, University of Michigan Press, 1967.
5. Ernest N. McCarus, A Kurdish-English Dictionary (Dialect of Sulaimania, Iraq), University of Michigan Press, 1967.

The Basic Course follows the audio-lingual approach in teaching the phonology, basic structure, and useful vocabulary of the speech of the educated native of Sulaimania, Iraq. The writing system and an introduction to written Kurdish are also included. The Kurdish Readers assume mastery of the contents of the Basic Course and provide readings in three prose genres. Newspaper Kurdish contains twenty-eight selections on a variety of topics from the newspapers Zhin and Khebat, as well as exercises for classroom use. Each selection in Essays and Short Stories is accompanied by a set of vocabulary and notes presented in order of occurrence in the text. The vocabulary of all of these materials, together with additional items from other newspaper sources or recorded from the speech of natives of Sulaimania, is included in the Kurdish-English Dictionary.

***

The Kurds are an important minority occupying significant amounts of territory in Turkey, Iraq and Iran, and lesser amounts in Soviet Armenia and Syria. While they have maintained their linguistic and cultural integrity over several millennia, it is only in this century that they have developed what can be called a flourishing literary life. The beginning of this period can perhaps be placed at 1898, when Mihdet Bey Bedir-Xan founded in Istanbul the short-lived Kurdistan, the first Kurdish-language newspaper.

It was after World War I in Iraq and Soviet Armenia, however, that Kurdish literature found soil for rapid growth. In Iraqi Kurdistan Kurdish was made the exclusive language of instruction in the early grades, Arabic being introduced after the fourth year. Thus, there developed during the 30's a literate body of Kurds large enough to support a newspaper as well as some monthly periodicals and an occasional monograph. Kurdish was also taught in schools of the Armenian SSR, where the Kurds constituted a very small minority.

After the July 14 Revolution of 1958 Kurdish publications in Iraq mushroomed. In addition to the weekly newspaper Zhîn ("Life") which had been published in Sulaimania since 1926, and Hawlêr ("Erbil"), established 1952, there appeared in Baghdad and elsewhere for varying lengths of time Kheber ("News"), Xabat ("Struggle"), Rož-i-Nwe ("New Day"), Nawrōz ("New Year"), and Āzādî ("Freedom"). The magazines Hetaw ("Sunlight") (Erbil, since 1955) and Gelawêj ("Sirius", 1939-1949) were joined by Hiwa ("Hope"). Large quantities of books were published--anthologies of poetry, short stories, essays, translations from the West, etc. For the first time, it seemed that Kurds could express themselves artistically as fully as they might wish. The bibliography on page vii lists works which deal with the development of this and other aspects of Kurdish literature in Iraq and elsewhere.

The selections in this book are taken primarily from Zhîn and Xabat from 1959-1961 (with a few from earlier issues of Zhîn) representing the Sulaimania dialect of Kurdish; the latter is recognized as the culturally prestigious dialect of Iraq, and is the language of all textbooks and other official publications. In reaction against the pro-Western monarchy, the new republic adopted a strongly neutralist stand; this is reflected in the great bulk of the journalistic output of this period. An effort was made to select a representative sample of articles on a variety of subjects. This reader, thus, presents natural texts, composed by Kurds for Kurds, and documenting a moment in history. For the most part, each article is presented in its entirety, with no effort at editing or "correcting" the original text. Thus the student is presented with texts just as he would encounter them in the original publications.

Each lesson contains (1) a Kurdish newspaper article, increasing in length with each succeeding lesson; (2) a phonemic transcription (through lesson 15 only), showing sentence stress and pauses; the slant / indicates those places within the sentence where the meaning permits a break, while # denotes sentence-final pause; (3) a glossary of words not occurring in the Kurdish Basic Course or a previous lesson, with lexical and cultural notes as necessary; (4) a variety of exercises based on the basic text for classroom use; they drill basic structures, and also serve to expand the range of vocabulary usage to illustrate variant forms, etc; these include complementary sentences, which re-use the important vocabulary of

the lesson in a wider range of contexts to develop a feeling for nuance and style, while reviewing vocabulary of previous lessons. These sentences constitute a test of the student's mastery of the material up to this point, and is, as it were, the climax of the lesson. In Lesson 4 the Comprehension Exercise is introduced; it serves the same purposes as the Complementary Sentences, but is a connected passage built on a given topic and so constitutes an additional linguistic text for the student; and (5) a proverb to be committed to memory. Proverbs not only are an interesting way to learn vocabulary in context, but they compress several paragraphs of meaning into one sentence and make for more effective speech. Further, they are extremely popular among Kurds, and provide a ready entree into their confidence. They are useful, then, both in conversation and in the perusal of Kurdish literature.

E.N.M.

Bibliography

Thomas Bois, O.P. "Coup d'oeil sur la littérature kurde," Al-Machriq, 49: 201-239 (1955).

_____, "Les Kurdes. Histoire, Sociologie, Littérature, Folklore," Al-Machriq, 53: 101-147, 266-299 (1959).

_____, "Bulletin Raisonné d'Etudes Kurdes." Al-Machriq, July-October 1964, 527-570.

E.N. McCarus, "Kurdish Language Studies," Middle East Journal, Summer 1960, pp. 325-335.

SELECTION 1

کونگره ی کوناکری

۱

- ۲ له روژی ۱۱/۴/۱۶۰ گهلانی اسیا وئله فریقیا له
کوناکری پایتله ختی کوماری کینیا کومونه وه بوئه وه ی
تیکوشانی خویان یه لخن له پیناوی رزگاری ولاتیان دا
له پیناوی اشتسی جیهان و به ره کانی ئیمپریالیزم
۳ له کونگره یه دا نوینه رانی کوماری عراق هاوه شیان
۴ کرد . ئه م کونگره یه ش له کونگره ی باندونگ وه هلقولاوه .

[روژی نوی ژماره ۲ سالی ۱ (۱۹۶۰) لاپه ره ۹۲]

* * *

GLOSSARY AND NOTES

- ۱ کوناکری konakrí 'Conakri'
۲ ۱۶۰/۴/۱۱ yanzè-i čwàr-i nosedu šést 'April 11, 1960'. It is customary to omit the digits for thousands in recording dates, so that ۱۶۱ = 1961, ۸۴۵ = 1845, etc.
اسیا ʔasiyá 'Asia'
ئه فریقیا ʔefriqyá, ʔefriqá 'Africa'
کینیا kinyá 'Kenya' for گینیا 'ginyá' 'Guinea'
بوئه وه ی boʔewé-i (with foll. subjunctive) 'in order that'
تیکوشان tekošán (té-koš-) 'to struggle, strive; struggle, strife'

TRANSCRIPTION

- 1   kongrè-i konakrí
- 2   le řož-i 11/4/960 | gelàn-i ʔasiyáw ʔefriqyá le
konakrí paytèxt-i komàr-i kinyà kóbunewe | bòʔewey
tekošan-i xòyan yékkxen lepenaw-i rĩzgarì- wĩlátyanda |
lepenaw-i ʔaštì jihámu berberekanè-i ʔimpĩryalízm #
- 3   lémkongreyèda | nweneràn-i komàr-i ʔiraq hawbešĩyan
- 4   kĩrd # ʔémkongreyèš | le kongrè-i bandóngewe helqulawe #

[řož-i nwé žĩmare dú sal-i yék (1960) lapèrè 92]

* * *

یه ک خستن	yekxĩstĩn (yékk-xe-)	'to unify, unite'
له پیناوی...دا	lepenaw-i...da	'for the cause of, for'
رزگاری	riřgarí	'salvation, rescue'
آشتی	ʔaští	'peace'
به ره ره گانی	berberekané	'outbraving; defiance'
ئیمپریالیزم	ʔimpĩryalízm	'imperialism'
۳ هاو به شی کردن له...دا	hawbešikĩrdĩn le...da	'to participate in'
۴ باندونگ	bandóng	'Bandung'
هه لقولان	helqulán (hél-qule-)	'to gush out, well out from, surge from'

EXERCISES

1. Fill in the blanks using one of the words listed below, making any appropriate changes.

کونگره	چونکه
بوئه وه ی	کومار
له پیناوی	ولایتیان

۱. گهلانی آسیا وئه فریقیا کومونه وه ——— تیکوشانی خویان یه کخن .
۲. کومونه وه بوئه وه ی تیکوشانی خویان یه کخن له پیناوی رزگاری ——— .
۳. نوینه رانی ——— عیراق هاویه شیان کرد .
۴. ئه م ——— له کونگره ی باندونگه وه هه لقولا وه .
۵. گهلانی آسیا وئه فریقیا تیکوشانی خویان یه کخست ——— آشتی جیهان .

2. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

له روژی ۱۱/۴/۱۶۰ (یانزه ی چواری هه زار و نصد و شه ست) گهلانی آسیا و
ئه فریقیا له کوناگری کومونه وه .

۱. ۱۹۶۱/۱/۱
۲. ۱۹۶۱/۱/۲۱
۳. ۱۹۵۰/۲/۲۸
۴. ۱۹۴۷/۱۰/۱۴
۵. ۱۹۱۴/۳/۲۵
۶. ۱۹۲۵/۱۲/۱۳

3. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

گه لانی اسيا وئە فریقيا له کوناگری پایته ختی کوماری کینیا کوپونه وه .

۰۱ ماموه ستایان	۰۶ قوتابیان
۰۲ سیاسیکان	۰۷ دوکتوره کان
۰۳ سه ره ک وه زیرانی ولاته کان	۰۸ قائده کانی سوپاکانی ولاته کان
۰۴ زانایان	۰۹ سه ره کی جمهوریه ته کان
۰۵ تیگه یشتهوانی کوماره کان	۰۱۰ نوپنه ورائی کوماره کان

4. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

نوپنه ره کان کوپونه وه بوئه وه ی تیکوشانی خویان یه ک خه ن له پیناوی رزگاری ولاتیاندا .

- ۰۱ آشتی جهاندا
 ۰۲ سه ره ستی ولاته کانیاندا
 ۰۳ خوش کردنی ئیانی گه له کانیاندا

5. Answer each of the following questions with a complete sentence:

- ۰۱ کونگره ی کوناگری که ی گیرا ؟
 ۰۲ کونگره ی کوناگری له کوی گیرا ؟
 ۰۳ بوچی گه لانی اسيا وئە فریقيا له کوناگری کوپونه وه ؟
 ۰۴ ئە م کونگره یه له چی کونگره یه ک هه لقولا وه ؟
 ۰۵ کوناگری پایته ختی کوی یه ؟

- ۰۶ له پیناوی چی دا گه لانی آسیا وئە فریقیا ئە یانە وی تیکوشانی خویان یه کخه ن ؟
 ۰۷ کینیا له چی جیگایه که ؟

6. Complementary sentences:

- ۰۱ کونگره ی باندونگ له سالی ۱۹۵۵ دا گیرا .
 ۰۲ ژماره ی دانشتوانی شاری به غدا که یه کیکه له شاره کونه کانی جیهان نزیکه ی
 یه ک ملیونس .
 ۰۳ کوماری کینیا یه کیکه له کوماره تازه کانی ئە فریقا .
 ۰۴ ئیمرو له گه ل نوینه رانی ئە م ولاته کوئه بعه وه .
 ۰۵ پیوسته تیکوشانی خومان به هیز که یین .
 ۰۶ هه موو ئە زانین که بی تیکوشان ده رچوون زه حمه ته .
 ۰۷ ئە بیت بیروباوه ری خومان یه کخه یین .
 ۰۸ براده ران نابی به ره ره کانی له گه ل یه کتر بکه ن .
 ۰۹ هه مومان له پیناوی پیش که وتنی ولاته که ماندا تی ئە کوشین .
 ۰۱۰ ناتوانین بلین که هه موگه لانی دنیا تی ئە کوشن له پیناوی ئاشتی جیهاندا .
 ۰۱۱ گه لی ئە م ولاته ئە یه وی له ئیمپریالیزم نه جاتی بی .
 ۰۱۲ نوینه ری حکومه تیی کینیا هاویه شی کـرد لـه باس کـردنی
 آشتی جیهاندا .
 ۰۱۳ به هاران ئاو له م جیگایه هه لئه قولی .
 ۰۱۴ ئە و گه لـه ی لـه پیناوی سه ره ستیدا به ره رکانی ئیمپریالیزم
 ئە کات هه ره ره ست ئە بی .
 ۰۱۵ روزنامه کانی ئیمروی شاری کوناگری باسی کونگره ی قوتاییان کرد که له و
 شاره کوپونه وه .

قسه ی پیشونیان

PROVERB

ئەگەر زبانی سەر رەحەتە

"If the tongue permits,
the head will rest."

That is, the less said the fewer headaches one will have.

قسه ی پیشونیان qīse-i pešunyán 'proverb'

پیشونیان pešunyán 'the previous ones;
old ones; ancestors'

زبان zúbán 'tongue'

هێشتن heštín (-yēl-) 'to permit'

رەحەت rehét 'comfortable, at ease; free
from trouble or annoyance'

SELECTION 2

ئەمەریکا و سوفیەت

۱

مستر کەنەدی سەرەك جەمهوریەتی ئەمەریكا بالیوزی
ئەمەریكای لە موێكو بانگ كرده وە بو گفتوگو كردن
لە كەیدا لە بارە ی پە یووە ندی ئەمەریكا و سوفیەتە وە .

۲

ئین : ۱۹۶۱/۲/۲

* * *

GLOSSARY AND NOTES

۱	سوفیەت	sovyét	'Soviet'
۲	مستر	místér	'Mister'
	كەنەدی	kənədí	'Kennedy'
	بانگ كردنه وە	banḵirdnewé (bán-ke-ewe)	'to call, to recall'
	لە بارە ی . . . وە	lebaréy...ewe	'concerning, on the subject of'
	پە یووە ندی	peywendí	'relation, connection'

TRANSCRIPTION

1   amerikàw sovyét

2 mîstêr kenedî|serek jêmhuriyêt-i şemerkâ|balyöz-i
şemerkây le mosko bânkîrdewe bo gîftugo kirdîn
legêlida lebarey peywênd-i şemerkaw sovyêtewe #

[žín: 2/2/61]

✻ ✻ ✻

EXERCISES

1. Fill in the blanks using one of the words listed below, making any appropriate changes:

۱۰. مشترکہ نہ دی ————— جمہوریہ تی ئمیریکیہ .
(وہ زیر - شا - پالیوز - سہ رن)

۲۰. مستر که نه دی بالیوزی ته مریکای ————— موسکو بانگ کرده وه .
(یو — له — له گهل — له به رته وه)

۰۳. بوگتوگو کردن له گه لیدا ————— په یوه ندی ته مریکا و سولیته وه .
(له بهر — بوچی — له باره ی — شیتا)

2. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

سه ره ک جه مهوری یه تی ئه مریکا بالیوزی ئه مریکا ی له موسکو بانگ کرده وه .

۰۱	فه رنسا
۰۲	العانیا
۰۳	عیراق
۰۴	کینیا
۰۵	کونفو
۰۶	لبنان
۰۷	هیندستان
۰۸	چین

3. Answer each of the following questions with a complete sentence:

- ۰۱ مستر که نه دی چی ی کرد ؟
- ۰۲ بالیوزی ئه مه ریکا له موسکو چوو بو کوی ؟
- ۰۳ بوچی بالیوزی ئه مه ریکا له موسکو گه رایه وه بو واشنتن ؟
- ۰۴ له باره ی چی مستر که نه دی و بالیوزی ئه مه ریکا له موسکو گفتوگویان کرد ؟

4. Complementary sentences:

- ۰۱ مستر که نه دی بالیوزی تاییه تی خوی ی نارد بو موسکو بوئه وه ی قسه له گه ل
مستر خروشیف بکات .
- ۰۲ بالیوزی ئه مریکا له لبنان له گه ل سه ره ک جه مهوری یه تی لبناندا گفتوگوی کرد .
- ۰۳ بالیوزی ئه مریکا له عیراق ئیمرو گه رایه وه بو واشنتن .
- ۰۴ سه ره کی جه مهوری یه تی ئه مریکا وه زیری ده ره وه ی خوی ی بانگ کرده وه له پارس
بو گفتوگو کردن .
- ۰۵ تا ئیستا که س نازانی بوچی بالیوزی روسیا له واشنتن دینی گه رایه وه بو موسکو .

- ٠٦ نوینه ری ولاته که وره کان کوپونه وه بوئه وه ی له باره ی شاری به رلینه وه گفتوگو بکه ن .
 ٠٧ ئیمرو مستر که نه دی له که ل مستر ئایزنهواره ر گفتوگو ئەکات له باره ی په یوه ندی ئەمریکا و کویاره .
 ٠٨ ئیمرو ماموه ستای میژوو باسی په یوه ندی ئەمریکا و سوئیتی بوکردین .

5. Comprehension Exercise:

ئیمرو کونگره ی دووهه می ماموه ستایانی کورد گیرا له پایته ختی کوماری عیراق . ده
 ماموه ستا له م شاره وه هاوه شیان کردوه له و کونگره یه دا وه وه کوزانراوه باسی خویندن و
 زمانی کوردی ئەکه ن له قوتابخانه کانی کوردستانا . ئومیدیش وایه که دوا ی ئەم کونگره یه
 قوتابیانی کورد بتوانن له قوتابخانه کانی خویاندا هه ربه کوردی بخوینن .

قسه ی پیشونیان

PROVERB

ئه وه ی بجیته شاری کویران ئەبی ده ست به چاوه وه بگریت

"When in Rome do as the Romans do."

Lit., "He who goes to the city of the blind should cover his eyes with his hands."

ئه وه ی ewe-i (foll. by subjunctive) 'he who, the one who, whoever'

کویر (کویران) kwér 'blind'

ده ست dést 'hand'

ده ست گرتن به... ده dest girtîn (dést-gr-) be...ewe 'to hold on to (with one's hands); to cover... with one's hands'

SELECTION 3

۱ پاریس:

۲ میو میشل دوبری سه ره ک وه زیرانی فرهنه
دوینی دهری بری کهه وا سه ره ک ٲایزنه‌ه‌ه ره ره له پارس
ئه دات له سه ره ٲای کانوونی یه که می ئه مه‌الدا.

[خه بات: ۱۹۵۹/۱۰/۳۰]

* * *

GLOSSARY AND NOTES

پاریس ، پارس	parís	'Paris'
میو	mísyó	'monsieur'
میشیل	mišél	'Michel'
دوبری	dubré	'Debré'
ده برین	derbřín (der-bř-)	'to disclose, announce'
که وا	kewá	'that' (conj.)
ٲایزنه‌ه‌ه ره	ayzínhawér	'Eisenhower'
کانوونی یه که م	kanun-i yekém	'December'

TRANSCRIPTION

1   parís:

2   mĩsyò mišèl dubré | sèrèk wəziràn-i fərensó |
dwene déribĩri | kəwa sèrèk ʔayzĩnhawér sèr lə parís
ʔədat | lə sərətà-i kanùn-i yəkəm-i ʔímsalda #

[xəbát: 30/10/1959]

* * *

EXERCISES

1. Fill in the blanks using one of the words listed below, making any appropriate changes:

له پیناوی	بوئه وه ی
که وا	له
سه ره ک	له سه ره تای
ئه دات	کومار

- ۰ ۱. میشل دویری ————— وه زیرانی فره نسه یه .
۰ ۲. ئایزنه‌اوه ر سه ر ————— پارس ————— .
۰ ۳. دویری ده‌ری‌بری ————— ئایزنه‌اوه ر سه ر له پارس ئه دات .
۰ ۴. سه ره ک ئایزنه‌اوه ر سه ر له پارس ئه دات ————— کانونی یه که می ئه ممالدا .

- 2.a. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

سه ره ك وه زیرانی فره نسه سه ره له واشنطن ته دات له سه ره تای ته مسالدا .

۰۱ ته مریکا	۰۷ ولاته کانی آسیا و ته فریقیا
۰۲ ټنگلتره	۰۸ پایته ختی ته م ولاته
۰۳ نیویورک	۰۹ هه مو شاره که وره کانی ته م ولاته
۰۴ سه رکوماری ته مریکا	۰۱۰ غیره
۰۵ سه ره ك ټایزنه اوهر	۰۱۱ ته و شاره
۰۶ نوینه ری مشترکه نه دی	۰۱۲ ته م ولاته

- b. Repeat the drill above in the preterite tense:

Example: سه ره ك وه زیرانی فره نسه سه ری له واشنطن دای .

3. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

سه ره ك ټایزنه اوهر سه ره له پارس ته دات له سه ره تای کانونی یه که می ته مسالدا .

۰۱ ته وه ل روژی ته م هه فته یه	۰۵ سه ره تای ساله که ی تر
۰۲ یه که م روژی سالی تازه	۰۶ یه که م هفته ی مانگی شه ش
۰۳ روژی ده ی ته م مانگه	۰۷ روژی چواری مانگی کانونی یه که م
۰۴ چواردی ته موز	۰۸ یه که م جمعه ی مانگی تازه

4.a. Answer each of the following questions with a complete sentence:

- ٠١ ناوی سه ره ک وه زیرانی فره نسه چی یه ؟
- ٠٢ سه ره ک ئایزنه اوهر ئه یه وی چی بکات ؟
- ٠٣ له چی مانگی کدا سه ره ک ئایزنه اوهر سه ره له پارس ئه دات .
- ٠٤ کی وتی که ئایزنه اوهر نیازی هه یه سه ره له پارس بدات ؟
- ٠٥ له چه ندی کانونی یه که کدا سه ره ک ئایزنه اوهر سه ره له پارس ئه دات ؟

b. Repeat the questions above for past time:

Example: ناوی سه ره ک وه زیرانی فره نسه چی بوو ؟

5. Complementary sentences:

- ٠١ سه ره ک وه زیرانی حکومه تی لبنان دینی کونگره ی ماموه ستایانی کرده وه .
- ٠٢ که نه دی ده ری بری که وا مانگی تر ئه چیت بو فره نسا .
- ٠٣ عبدالکریم تادر دینی ده ری بری که وا سبه یینی ئه چیت بو سلیمانی بو کردنه وه ی چه ند پرژه یه کی تازه .
- ٠٤ له سه ره تای ئه م مانگه دا که نه دی ده ری بری که حکومه تی ئه مریکا بریاری داوه به ره ره کانسی ئیمپریالیزم بکات له هه مو لایه کی جیهاندا .
- ٠٥ وه زیری زانیاری عیراق بلاوی کرده وه که له مانگی نو هه ما مه کتبه ب ئه کریته وه له هه مو جیگایه کی عیراقددا .
- ٠٦ ده نگ و بئاس وای گه یاند که میشیل دوبری بو هه سه ره ک وه زیرانی فره نسه .

۰۷. ټايزنپاوه ر سه ره ك چه مهوريه تى امريكا بوول له سالى ۱۹۵۸ دا .
۰۸. ايستا متركه نه دى سه ره كى چه مهورى يه تى ته مريكايه .
۰۹. له سه ره تاي ته مسالدا سه ره ك كه نه دى چوو بو ته له لمانيا بو گفتوگو كودن له گه ل سياسيه كانى ته و لات ته .
۰۱۰. سه ره ك وه زيرانى عراق دوينى ده رى بىرى كه نيازى وايه سه ر له لبنان بسدات له سه رتياى مانگى حزينانى ته مسالدا .
۰۱۱. بىروا وايه كه سياسيكانى ته مريكا وانگليز له باره ي سياه تى تازه ي حكومه تى چينه وه قسه يان كړوه .
۰۱۲. دوستايه تى ولاتان له گه ل په كتر نابى په يوه ندى هه بى به بىرو باوه رى سياسى ته و ولاتانه وه .

6. Comprehension exercise:

متر كه نه دى سه ره كى چه مهوريه تى ته مريكا دوينى ده رى بىرى كه وا گه لانى جيهان ته بيت تيكوشانى خويان يه ك خه ن له پيناوى آشتى جيهاندا . وه وتيشى كه وا پيوسته كونگره يه ك بگيريت بو باس كودننى آشتى له جيهاندا له سه ره تاي كانونى يه كه مى ته مسالدا .

قسه ی پیشونیا ن

PROVERB

مالی سپی بو روژی ره ش

"Save for a rainy day."

Lit., "White money for black days."

مال	mál	'money'
سپی	sǐpí	'white'
ره ش	řés	'black'

SELECTION 4

۱ له ئه نجامي هه لېژاردنسي پارله مانسي کوراي
جنوبي دا حيزبي احرار كه حيزبه كه ي سينگمان ري بو
ته نها له "۳" شويئا سه ركه وتن وه حيزبي ديموكراتي
كه به ربه ره كانسي حيزبه كه ي سينگمان ري ئه كرد سه ركه وت .

[ئين : ۱۹۶۰/۸/۴]

* * *

GLOSSARY AND NOTES

- ۱ له . . . دا le...da 'in'; here: 'as'
 ئه نجام ʔenjam 'result'
 هه لېژاردن helbīžardīn (hél-bīžer-) 'to elect;
 to select; election'
 پارلمان parlemán 'parliament'
 كوريا koryá 'Korea'
 جنوبي jīnubí 'southern, south' (adj.)
 حيزب hīzb 'party'
 احرار ʔehřár 'liberals'
 حيزبي احرار hīzb-i ʔehřár 'the Liberal Party'
 سينگمان ري sīnmanrí 'Singman Rhee'
 شوين šwén 'place; province'
 سه ركه وتن serkewtīn (sér-kew-) 'to succeed;
 to win'

TRANSCRIPTION

- 1   le ʔenjəm-i həlbīžardīn-i parləmàn-i koryà-i
jīnubída | hīzb-i ʔəhřár | kə hīzbəkè-i sīŋmanrí bu |
tenha le sé šwena sėrkəwtīn | wə hīzb-i dimukratí |
kə bərbərekanè-i hīzb-i sīŋmanriy ʔəkīrd | sėrkəwt #

[žin: 4/8/60]

* * *

به ره ره گانی کردن berberəkane kīrdīn 'to contend or
struggle against, outbrave'

حیزبی احرار ... له "۳" شوینا سه رکه وتن
وه حیزبی دیموکراتی ... سه سه رکه وت

"The Liberal Party won... in three provinces while the Democratic Party won (in the nation as a whole)." Collective nouns may optionally govern their verbs in either the singular or the plural, according to the context. In the first instance where the verb is plural, three slates of candidates won, while in the second case where the verb is singular, the party as a whole is conceived of as winning the national election.

EXERCISES

1. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

له ئه نجامى هه لېژاردنى پارلمانى كورباى جنوبي دا حيزى ديموكراتى سه ركه وت .

٠١	أحرار
٠٢	سينگمان رى
٠٣	سه ربه ستى
٠٤	جه مهورى
٠٥	سه ره ك وه زيران
٠٦	آشتى
٠٧	تيكوشان
٠٨	گه ل

- 2.a. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

حيزه كه ي سينگمان رى ته نها له سى شوينا سه ركه وت .

٠١	حيزه كه مان
٠٢	دوژمنه كانمان
٠٣	حيزه كانى جنوب
٠٤	حيزى حكومه ت
٠٥	براده ره كانمان
٠٦	حيزى گه ل
٠٧	تاقى سه ره ك جمهوريه ت
٠٨	حكومه تى پيشو

b. Repeat the above drill for present time.

Example: حيزه كه ي سينگمان رى ته نها له سى شوينا سه ركه وي

3. Answer each of the following questions with a complete sentence:

- ٠١ چه ند حيزب له كورباى جنوبي دا هه يه ؟
٠٢ حيزى سينگمان رى له چه ند شوينا سه ركه وت ؟

- ٠٣ چ حيزيك به ره ره كاني حيزه كه ي سينگمان ري ئە كات ؟
 ٠٤ چ حيزيك سه ركه وت له ئە نجامي هه لېژاردني پارله ماني كورباي جنهس دا ؟
 ٠٥ سينگمان ري كي بوو ؟

4. Complementary sentences:

- ٠١ له ئە نجامي گفتوگو كردن برياردرا كه سه ره ك كه نه دي بچيت بو پارس .
 ٠٢ ئيمرو له كتيب خانه كه تاقميك كتيبي باشم هه لېژارد بو ئە وه ي بيان خوينه وه .
 ٠٣ پارله ماني كينيا حه فته ي جارليك كو ئە بيته وه .
 ٠٤ سينگمان ري سه ره ك جمهوري يه تي كوربا بوو تا سالي ١٩٦٠ دا .
 ٠٥ حيزي احرار و حيزي ديموكراتي تيكوشاني خويان يه ك خست بو به ره ره كاني كردني حكومه ت .
 ٠٦ گه لي امريكا سه ركه وت له به ره ره كاني كردني ئمپرياليزم دا .
 ٠٧ زور كه س حه زي نه ئە كرد هاوبه شي بكات له هه لېژاردني ئە ندام بو پارله مانه تازه كه دا .
 ٠٨ پارله ماني كوربا برياري دا كه پيوسته هه مو حيزيك تي بكوشيت بو خزمه تي گه ل .

قسه ي پيشونيان

PROVERB

توبه ي گورگ مه رگه

"A leopard cannot change his spots."

Lit., "A wolf's repentance is (i.e., only comes with) death."

توبه tobé 'repentance'
 گورگ gúrg 'wolf'
 مه رگ mérg 'death'

SELECTION 5

۱ له بیستی ئەم مانگە دا مەرەك ئایزەنھاوەر واز لە
 کاروباری ئەمەریکا دینیی وە مەرۆکی نوی جون کندی
 مەرۆکایەتی وولات ئەگرتە دەست . سیاسەکان چاوەروانی
 ئەوە ناکەن کە باری سیاسی ئەمەریکا بەم ئالوگۆرە بە
 هیچ کلوجیک بگۆرێ .

[ئین : ۱۹۶۱/۱/۱۲]

* * *

GLOSSARY AND NOTES

- ۱ وازهینان لە wazhenán (wáz-hen-) le 'to quit,
 abandon' wázdene = wázdəhene, dial. var.
 of wázʔəhene. The aspect prefix ʔə- is
 peculiar to Sulaimaniya, other south
 Kurdish dialects generally having də-.
- کاروبار kàrubár 'affairs; the duties of office'
- مەرۆک serók 'leader; chief'
- نوی nwé 'new'
- جون کندی jòn kenedí 'John Kennedy'
- مەرۆکایەتی serokayetí 'leadership'
- گرتە دەست girtnedést (-gr-ədest) 'to take in
 hand; to assume'
- چاوەروان کردن čawerwàn kirdín 'to expect'
- "do not expect
 that..." ئەوە here serves as an ex-
 pletive and is best left untranslated.

TRANSCRIPTION

- 1   lə bɪst-i ʔémmaŋəda | sərək ʔayzɪnhawər wàz lə
karubàr-i ʔəməríká dene | wə səròk-i nwé | jón kənədí |
2   sərəkayətì- wílàt ʔəgrete dést # siyasekàn čawerwàn-i
ʔəwe náken kə bār-i siyasì- ʔəməríkə bémʔalugorə bə
híč kīlojek bīgore #

[žín: 12/1/1961]

* * *

بار bār 'situation'
ئالوگۆر ʔalugóř 'exchange; change'
بە هیچ کلۆجیک be híč kīlojek 'in no way, by no means'
گورین gorín (-gor-) 'to change'

EXERCISES

1. Fill in the blanks using one of the words listed below, making any appropriate changes:

واژه هینی	نوی
ئە گریته دە ست	ناکه ن
بیست	ئالوگۆر

۱. مە ره ك ئایزنهاره ر _____ له کاروباری ئە مریکا _____ .
۲. سیاسیه کان چاوه روانی ئە وه _____ که باری سیاسی ئە مریکا بگوری .
۳. جون کندی سروکایه تی ولات _____ .
۴. باری سیاسی ئە مه ریکا به م _____ ناگوری .

2.a. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

سیاسیه کان چاوه روانی ئە وه ناکه ن که باری سیاسی ئە مریکا به م ئالوگوره بگوری .

۰۱	سیاسه تی ئە مریکا	۰۵	قائیدی فرقه کان
۰۲	کاروباری ئە م ولاته	۰۶	حیزه کانی راسته قینه ی که ل
۰۳	پارله مان	۰۷	حکومه ته کانی ئە فریقیا و آسیا
۰۴	سیاسه تی حکومه ت	۰۸	حکومه ته که مان

b. Repeat the above sentence substituting for سیاسیه کان all the personal pronouns.

Example: من چاوه روانی ئە وه ناکه م که باری سیاسی ئە مریکا به م ئالوگوره بگوری

4. Answer each of the following questions with a complete sentence:

- ۰۱ سه ره کی پیشوی جمهوریه تی ئە مریکا ناوی چی بوو ؟
- ۰۲ سه ره ک ئایزنهواره رکهی واز له کاروباری ئە مریکا ئە هینی ؟
- ۰۳ کی سه روکایه تی ولات ئە گریته ده ست ؟
- ۰۴ سیاسه تی ئە مریکا چون ئە بی دوا ی ئە م ئالوگوره ؟

5. Complementary sentences:

- ۰۱ له بیستی ئە م مانگه دا نوینه ری حکومه تی جه زائر سه ر له پاریس ئە دات .
- ۰۲ له سه ره تای سالی ۱۹۶۱ دا سه ره ک ئایزنهواره روازی له کاروباری ئە مریکا هینا .
- ۰۳ کاروباری سیاسی ولاته تازه کانی ئە فریقیا به رهو چاکی ئە روات .
- ۰۴ چون کندی سه روکی تازه ی ئە مریکا یه کیکه له ئە ندامانی حیزبی دیموکراتی .
- ۰۵ سه روکایه تی ولات ایشیکی ئاسان نی یه ، ئە مه بوو سه روتاری روژنامه ی ئیمرومان .
- ۰۶ سه روکی نوی کاروباری ولاتی گرت ده ست پاش ئە وه ی هه لبژیرا .

- ٠٧ د وینی له وکېونه وه په سیاسیه کان په ک له دواى په ک قسه یان کرد و باسى سیاسه تی ئیستای حکومه ته که یان کرد .
- ٠٨ وا چاوه روان نه کړی که سه ره کی تازه سیاسه تی حکومه ته که ی به ته واوی بگوری .
- ٠٩ بارى سیاسى نه م ولاته له هم مو ولاتیکی تر باشتره ، نه مه په کیك بوو له وباسانه ی که له روژنامه ی ئینی عمرودا نوسرابوو .
- ٠١٠ سه ره ک وه زیرانى کوما هم مو روژیک وه زیره کانى څالوگور نه کات .
- ٠١١ ئیمه به هیچ کلوجیک ناتوانین بلین که له جه مهوریه ته تازه کانداه به ره ره کانى کردن له گه ل حکومه تدا که لکی هه په بوئه و ولاتانه دا .
- ٠١٢ ئمپریالیزم به هیچ کلوجیک نایه ویت له آسیا و نه فریقیا ده رچیت .
- ٠١٣ سیاسیه کان وا چاوه روان نه که ن که نه م حکومه ته تا سالیکی تر ده وام ناکات .
- ٠١٤ حیزبى احرار نیازی هه په هه رچی کاروباری ولات هه په بگریته ده ست .
- ٠١٥ ولاته نویکانى (نوی په کانى) نه فریقیا پیوستیان به یارمه تی ولاته که وره کان هه په .

قسه ی پیشونیان

PROVERB

تیر څاگای لسه برمى نى

"Those who are satisfied do not understand the feelings of those who are hungry."

Lit., "He who is satisfied is not aware of the one who is hungry."

تیر tér 'satisfied'

څاگابوون له ʔagabún le 'to be aware of'

برمى bĩrsí 'the person who is hungry; the hungry'

SELECTION 6

- ۱ له ندهن :
- ۲ د وکتور فیلکس سه ره ککی پارتی یه کیتی گه لی کامیرون ووتی : گه لی کامیرون جگه له سه ره خوپی راسته قینه سه ره ستی تری ناوی ه ته و نیوه سه ره ستیه ی ناوی که له نیوه ژبرده ته ه چی واستعمار ته یه وی بیعه پینی وه دکتوری ناوبراو وتی : روژیک ته بی ته فه رتیا سه ره خوپی سا استعماری یه کان بیانه وی یا نه یانه وی .

[خه بات : ۱۹/۱۰/۱۹۵۹]

* * *

GLOSSARY AND NOTES

- ۲ فیلکس filíks 'Felix'; i.e., Felix Roland Mounie
- پارتی partí 'party' (political party)
- یه کیتی yeketí 'unity, union'
- کامیرون kamirón 'Cameroun'
- جگه له jígél(1)e 'except, except for' normally accompanied by تیر tîr 'other'
- سه ره خوپی sèrbexoí 'independence'
- راسته قینه řasteqiné 'true; genuine'
- سه ره ستی serbestí 'freedom'
- وېستن wistín (-ewé ~ -ewét; Indic.: ʋemewé[t]; neg.: nāmewé[t] 'to want')

TRANSCRIPTION

- 1   ləndén:
- 2   duktor filíks | serèk-i pàrtì- yəketì- gəl-i
kamiron wíti | gəl-i kamirón jǐgəllə sərbəxòì- řastəqínə |
sərbəsti-tǐri náwe # ʔéwniwəsərbəstiyəy náwe kə lə niwə
3   žerdəsté ʔəčew ʔistǐsmar ʔəyəwə bísəpene # wə duktòr-i
nawbǐraw wíti | řòžek ʔəbe ʔəfriqya sərbəxóbe | sa
ʔistǐsmarekan biyanəwe ya náyanəwe #

[xəbát: 19/10/1959]

* * *

جگہ لہ سے رہ خویں راستہ قینہ سے رہ متی تری ناوی

"does not want any (other) freedom except genuine independence."

    ژیردہ متہ   žèrdesté 'controlled (by another person or power), subjugated'

    لہ ... چون   le... čún 'to resemble, look like'

"which resembles
    کے لہ نیوہ ژیردہ متہ ئے چی
    semisubjugation"

    استعمار   ʔistǐsmár 'imperialism; imperialists (coll.)'

    سے پاندن (بہ سے ر)   sepandǐn (-sepen-) (besər) 'to impose, force on'

    ناوبراؤ   nàwbǐráw 'the above-mentioned'

    ناوبردن   nawbǐrdǐn (náv-be-) 'to mention'

۳   سے رہ خو   sərbəxó 'independent'

استعماری   ʔistiɕmarí 'imperialist'

یا...یا   sa...ya 'whether...or' (with subjunctive)

EXERCISES

1. Fill in the blanks using one of the words listed below, making any appropriate changes:

بسه پینی	که
بیانه وی	جگه له
گه ل	سه ره خوپی

- ۰۱ گه لی کامیرون ————— سه ره خوپی راسته قینه سه ره ستی تری ناوی .
۰۲ روژیک شه بی شه فریقیا ————— .
۰۳ شه مولاته هه سه ره خو شه بی سا ئیستعماریه کان ————— یا نه یانه وه ی .
۰۴ گه لی کامیرون شه و نیوه سه ره ستیه ی ناوی ————— له نیوه ژیرده سته شه چی .
۰۵ فهره نسا نایه وی نیوه سه ره ستی ————— به سه ره گه لی کامیروندا .

2. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

گه لی کامیرون جگه له سه ره خوپی راسته قینه سه ره ستی تری ناوی .

۰۱ گه لی ژیرده سته	۰۶ له روژنامه که نوسرابوو که گه لی کورد
۰۲ سه ره ک وه زیرانی شه نده نوسیا وتی ئیمه	۰۷ سه ره کی شه مریکی وتی که گه لانی جیهان
۰۳ پیاوه گه وره کان ده ریان بری که	۰۸ کورده کان شه لین
۰۴ سه ره کی پارتی دیموکراتی ئیمرو وتی که	۰۹ شه وان وتیان که
۰۵ ئیمه	۰۱۰ بریاریان دا که

3. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

روژيک ته ټي آفريقا سه ربه خومي سا استعماري يه کان بيا نه وي يا نه يانه وي .

۰۱ شم ولاته	۰۵ شم وگله قاره مانه
۰۲ گله کم	۰۶ کورد
۰۳ نه ته وه که ت	۰۷ شم ولاته ژیر ده سته یه
۰۴ نیشتمان که مان	۰۸ شم نه ته وه نازایه

4. Answer each of the following questions with a complete sentence:

- ۰۱ دكتور فيلڪس ڪي ٻوو ؟
- ۰۲ گه لي ڪاميرون چي ناوي ؟
- ۰۳ استعمار ٿي وي چي نه وعه سه ربه ستي يه ڪ بدات به ڪاميرون ؟
- ۰۴ ڪه ي ٿه فرقيآ سه ربه خوئي بي ؟
- ۰۵ ڪي ٿه يه وي نيوه سه ربه ستي بعه پيني به سه ر گه لي ڪاميرون دا ؟

5. Complementary sentences:

۰۱. تنها دوو پارتی گه وره هه یه له ئەمریکادا، یه کیکیان پی ی ئەلین پارتیی
جه مهوری، دوو هه میشیان پی ی ئەلین پارتی دیموکراتی.
۰۲. دینی سه ره کی پارتیی جمهوریی و تاریکی خویندوه باسی سیاسه تیی
پارته که ی کرد.
۰۳. به یه کیتی وئیش کردن گه ل پیش ئە که و ی و نیشتمانیش له هه موو
ناخوشی به ک نه جاتی ئە پی.

- ٠٤ جگه له تو براده ری ترم نی یه لـم ولاته دا چونکه تو یه کـم که س بویت که ناسیم .
- ٠٥ سه ره کی پارتی دیموکراتی ده ری بری کـه جگه له خزمه تی راسته قینه ی گـل هیچی تریان ناوی .
- ٠٦ لـه سالی ١٩٦٠ دا گه لی کامیرون سه ره خوی ته واوی خوی وه رگرت .
- ٠٧ سه ره خوی راسته قینه بی شورش وه رناگیری .
- ٠٨ پیویسته هه موو که سیک هه ول بدات بو سه ره ستی ولاته کـه ی .
- ٠٩ کـوره کـه به باوکی وت ئە گه ر ئوتومبیلیکم بو بکری هیچی ترم ناوی .
- ٠١٠ که س نایه وی ژیر ده سته بی لـه ژياندا .
- ٠١١ ئەم شاره جوانه پچوگه هه ر له شاری سلیمانی ئە چیت .
- ٠١٢ ئەو کـوره زیره که له باوکی ئە چیت کـه تا ئیستا ده کتیی نـوسیه له بابەت میژووی نه ته وه ی کـورده وه .
- ٠١٣ بیستومه که کچ نابی خوی به پینی به سه ر کوردا .
- ٠١٤ من نـه مویت ئەم خنجره بکـرم به لام پیاوه کـه کـه خنجره ئە فروشی سه پاندی به سه رما .
- ٠١٥ لـه جه ژنی نـه ورزی ئیمسالدا هـه ر کاوه ی ئاسنگـه ر ناو ئە برا به قاره مان .
- ٠١٦ ماموه ستای میژوو ناوی سی پیاوی برد کـه زور خزمه تی گه لـی فەرنه یان کـرد له کاتـی شورشه که یاندا .
- ٠١٧ رفیقه ئەمریکه کم لـه کاتی روشتتیا پی ی وتم : روژیک ئەم بی یه کتر ببینینه وه لـم جیگایه دا چونکه من هه ر ئە گه ریمه وه بو ئەم شاره خوشه .
- ٠١٨ ئەم و قوتاییه ی کـه سه عی ئە کات هـه ر ده ر ئە چـی سا زور زیره ک بی یا کـم .

- ٠١٩ گهـ لى ژېړدهـ ستهـ سهـ ربهـ خويى خوى هـهـ ر وهـ رښهـ گرى
 ما نهمال بى يا دهـ سالـى ترـ
 ٢٠ پارتى يهـ كيتى گهـ ل بريارى دا ولاتهـ كهـ ي رزگار بكات لهـ و
 حكومهـ تهـ ي كهـ ئيستا هـهـ يهـ .

قسهـ ي پيشونيان

PROVERB

كردن ههـ تا مردن

Lit., The best rule to follow is "to work (and produce) until one dies."

ههـ تا hetá 'until, up to'

مردن mirdîn (-mr-) 'to die'

SELECTION 7

۱

کومه لى نه ته وه يه ک گرتوه کان باصى چينى ميللى
 کرد که ئايا يته ناو کومه لى نه ته وه يه ک گرتووه کانه وه
 يانا ؟! و ئه مه ريکا داواى کرد که ئه م باسه دوا بخريت
 بو ماليکى تر وه يه کيه تى سسويه تيش به گه رمى داواى
 کرد که باس بکريت .

[ژين: ۱۹۶۰/۱۵/۳]

* * *

GLOSSARY AND NOTES

۱	کومه ل	komél	'group; organization'
	نه ته وه	netewé	'people; race; nation'
	يه ک گرتوو	yekgirtú	'united'
	نه ته وه يه ک گرتوه کان	neteweyekgirtokán	'The United Nations'
	ميللى	millí	'national; of the people'
	چينى ميللى	čîn-i millí	'Chinese People's Republic'
	ئايا	ʔáya (interrogative particle)	in in- direct questions: 'whether' که ئايا "as to whether"
	هاتنه ناو... وه	hatnénáw...əwə (yə-ənáw...əwə; subjunc- tive: bemenáw...əwə)	'to come into, enter'
	يانا، يان نا، يانه	yaná, yanná, yanéʔ	'or not'
	داوا کردن	dawa kirdín	'to demand; to request'
	دواخستن	dwaxístín (dwá-xə-; passive: dwá-xr-)	'to delay; here: 'to postpone'

TRANSCRIPTION

- 1 komél-i netəwə yəkgirtokán | bàs-i čin-i mǐllíy
 kǐrd | kə ʔàya betə nàw komél-i netəwə yəkgirtokánəwə
 ya ná # wə ʔəməríkə dawáy kǐrd | kə ʔəmbasə dwábǐxret
 bo salek-itír | wə yəkəti- sovyétiš | bə gərmí dawáy
 kǐrd kə bás bǐkret #

[žin: 3/10/1960]

* * *

یە کیتی سوویت yəkəti- sovyét 'The Soviet Union; the
 U.S.S.R.'
 بە گەرمی be gərmí 'with warmth; warmly'

EXERCISES

1. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

کۆمەڵی نەتەوە یە لگرتووەکان باسی چینی میلی کرد .

۰۱ کونفو	۰۶ ولاتەکانی ئاسیا و ئەفریقا
۰۲ شورشەکی جزائر	۰۷ گەلە ژێردەستەکان
۰۳ یارمەتی دانی ولاتە پچوکەکان	۰۸ سیاسەتی حکومەتە گەورەکان
۰۴ ئەندامە تازەکان	۰۹ ئاشتی
۰۵ مەرەستە گەلانی جیهان	۰۱۰ داواکەکی روسیا

2. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

ئەمە وی بزەنم که ئایا حە ز ئە کە ییت بیتە ناو ئەم کومە لە وه یانا ؟

۰۱	بلیت	۰۵	بە تە واوہ تی بزەنم
۰۲	پیم بلیت	۰۶	لیم ئاشکرا بیت
۰۳	بوم بنوسیت	۰۷	خوت پیم بلیت
۰۴	تیم بگە ینیت	۰۸	باش بزەنم

3. Fill in the blanks using one of the words listed below, making any appropriate changes:

یانا	نە تە وه یە ک گرتووه کان
دوا بخریت	بیتە ناو
سالیکی تر	بە گە رمی

- ۰۱ چینی میللی ئە یە وه ————— کومە لی نە تە وه یە ک گرتووه کانە وه .
- ۰۲ کومە لی ————— باسی چینی میللی کرد .
- ۰۳ ئەمە وی بزەنم ئایا توکوردی ئە زانیت ————— .
- ۰۴ یە کیتی سوفیه ت ————— داوای کرد که ئەم باسە بکریت .
- ۰۵ ئەمە ریکا داوای کرد ئەم باسە دوا بخریت بو ————— .

4. Answer each of the following questions with a complete sentence:

- ۰۱ کومە لی نە تە وه یە ک گرتووه کان لە کوی کوئە بیتە وه ؟
- ۰۲ چینی میللی لە کوی یە ؟
- ۰۳ ئەمە ریکا داوای چی کرد ؟
- ۰۴ یە کیه تی سوفیه ت داوای چی کرد ؟

5. Complementary sentences:

۱. کومه لی قوتابیانی جیهان ئیمرو کوئه بیته وه له برلین.
۲. ژماره ی اندامانی نه ته وه یه کگرتوه کان له سالی ۱۹۶۰ دا گه یشته ۹۹ نه ندام.
۳. تا ئیستا نه زانراوه ئایا سه ره کی جمهوریه تی کینیا بریاری داوه نه م هاوینه بجیت بو عراق یانا؟
۴. جار به جار خه لق نه پرسى ئایا کومه لی نه ته وه یه کگرتوه کان که لکی هه یه یانا؟
۵. حه ز نه که م بزانه ئایا ئیمرو پیویسته ئیمه سه ره له قوتابخانه بده یین یانا؟
۶. له م روژانه دا بریاری دواخستى هاتى سه ره ک وه زهران درا بوئه م شاره.
۷. دینی یه کیتی نوسه رانی کوردستان یه که م کونکره یان گرت له سلیمانی.
۸. یه کیتی قوتابیانی نه مه ریکا له شاری شیکاگو کوووه بوئه وه ی باسی خویندن و ژبانی قوتابیان بکه ن.
۹. مستر که نه دی زور به که رمی داواى له دانشتوانی نه مریکا کرد که یارمه تی که لانی تر بده ن.
۱۰. نه و روژه احمدی ره فیکم زور به که رمی روژباشی لی کردم و داواى لی کردم که به یه که وه بچین سه ره له قوتابخانه کونه که مان بده یین.
۱۱. کومه لی نه ته وه یه کگرتوه کان کومه لیکى که وره یه که له سالی ۱۹۴۵ دا دروست کراوه.
۱۲. دینی چوار حکومه تی تازه ی نه فریقیا چونه ناو کومه لی نه ته وه یه کگرتوه کانه وه.
۱۳. بروا ناکه م له م روژه دا دوا خستى نه م باسه مهه که لکی بییت بو ناشتى.
۱۴. سه ره کی حیزى یه کیتی داواى یارمه تی کرد بومیلله ته که ی له کومه لی نه ته وه یه کگرتوه کان.
۱۵. "نه و که سه ی حه ز به سه ره ستی نه کات نه بی بجیته ناو حیزى که له وه " نه مه بوو که له لاپه ره ی یه که م جریده که نوسرا بوو.

قه ی پیشونیان

PROVERB

شه ر له به تالی چاکتره

"Fighting is better than idleness."

شه ر šér 'fighting; war'

به تالی betalí 'idleness'

SELECTION 8

- لیو شاولشی پیروز بایی له شای سويد
ئه کات به بونه ی له دایک بوونیه وه

۱
- پیکین - شینخوا :

۲
- لیو شاولشی مه ره ککی جه مهوری یه تی چینی میللی
نامه یه ککی نارد بو جوتاف ادولفی شه شه م . وه له
نامه که یدا ئه لیت :

۳
- به بونه ی له دایک بوونی جه لاله تانسه وه پیروز بایی
له خوتان و گه لی سويد ئه کم له جیاتی گه لی چین و به
ناوی خومه وه وه هیوادارم سويد و گه له ککه ی له
خوشی و به ختیاریدا بن .

۴
- به بونه ی له دایک بوونی جه لاله تانسه وه پیروز بایی
له خوتان و گه لی سويد ئه کم له جیاتی گه لی چین و به
ناوی خومه وه وه هیوادارم سويد و گه له ککه ی له
خوشی و به ختیاریدا بن .

۵

[خه بات : ۱۹۵۹/۱۱/۱۲]

* * *

GLOSSARY AND NOTES

۱	لیو شاولشی	líw šáwší 'Liu Shao-chi', Pres. of the Chinese People's Republic
	پیروز بایی کردن له	pirozbaikirdín le 'to congratulate someone'
	شا	šá 'king, monarch'
	سويد	swíd 'Sweden'
	به بونه ی . . . وه	be boné-i...ewe 'on the occasion of'

TRANSCRIPTION

- 1   lîw šàwšî | pirozbaî le šà-i swîd
              ʔekat | be bonè-i le dayıkbúnyəwə #
- 2   pekín | šínxwa #
- 3   lîw šàwšî | serèk-i jəmhuriyèt-i čîn-i mǐllî |
 4   naméyeki nard bo jòstaf ʔedòlf-i šəšém #   wə le
              naməkéyda ʔelet #
- 5   bebonè-i le dayıkbùn-i jelaléttanəwə | pirozbàî
              le xótanu gəl-i swîd ʔekəm | le jyati gəl-i čínu be
              nàw-i xóməwə #   wə hiwadárîm | swidu gelekéy | le
              xošîw bextyarídabîn #

[xəbát: 12/11/1959]

* * *

له دايك بوون	le dayıkbún	'to be born; birth; birthday'
پيکين	pekín	'Pekin'
شينخوا	šínxwa	'Hsin-hwa (the "New China News Agency")'
نامه	namé	'letter'
ناردن	nardín (-ner-)	'to send'
جوستاف	jostáf, gostáf	'Gustav' The spelling with ج reflects Arabic orthography, which does not normally represent <u>g</u> as such. Some Kurds will then pronounce such a word with j, others with g.

ادولف	edólf	'Adolf'
جلالت	jelalét	'majesty'
جـلالـه تان This use of a plural form for one person is honorific usage.		
خوتان	xótan	'yourselves (honorific usage)'
له جياتی	le jyatí	'instead of'; here: 'on behalf of'
به ناوی خومه وه	be nàw-i xómewe	'in my name'; here: 'on behalf of myself'
هيوادار	hiwadár	'hopeful'
خوشی	xoší	'happiness'
به ختیارى	bextiyarí	'prosperity'

EXERCISES

1. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

هيوادارم سوید وگه له که ی له خوشی وه ختیاریدا بن .

۰۱ هه موتان	۰۶ ولاته که ت
۰۲ خوتان وگه له که تان	۰۷ شاکه مان
۰۳ نه ته به ی کورد	۰۸ هه مودانشتوانی شاره که تان
۰۴ خوت و مناله کانت	۰۹ قاره مانی ولاته که تان
۰۵ گه لی نه مریکا	۰۱۰ سه ره کی حیزبه که تان

2. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

لیو شاولشی پیروز بایں له شای سوید ئه کات به بونه ی له دایک بوونیه وه .

۰۱ چاک بوونیه وه	۰۵ گه رانه وه یه وه بو پایته خه ت
۰۲ نه جات بوونی له کوشتن	۰۶ چاک بوونه وه یه وه له نه خوشی
۰۳ چه ژنی سه ره ستی گه له که یه وه	۰۷ روژی سه ره ستی ولا ته که یه وه
۰۴ چه ژنی گه وره ی ولا ته که یه وه	۰۸ چه ژنه وه

3. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

سه ره کی جمهوریه ت نامه یه کی نارد بو جوستاف ادولفی شه شه م .

۰۱ پارله مان	۰۵ شای ئیران
۰۲ سه ره ک وه زیرانی خوی	۰۶ بالیوزی ئه مریکا له موسکو
۰۳ سه ره کی جمهوریه تی فه رنسا	۰۷ سه ره ک وه زیرانی روسیا
۰۴ شای سوید	۰۸ ئه ندامانی حیزبه که ی

- 4.a. Repeat the previous drill substituting for سه ره کی جمهوریه ت the various personal pronouns.

Example: من نامه یه کم نارد بو جوستاف ادولفی شه شه م .

- b. Repeat the above drill in the present tense.

Example: من نامه یه ک ئه نیرم بو جوستاف ادولفی شه شه م .

5. Answer each of the following questions with a complete sentence:

- ۰۱ لیو شاولی کی یه ؟
- ۰۲ چی نارد بوشای سوید ؟
- ۰۳ به بونه ی چی یه وه لیو شاولی پیروز بایی له شای سوید کرد ؟
- ۰۴ ناوی شای سوید چی یه ؟
- ۰۵ لیو شاولی له نامه کهیدا چی نوی بو شای سوید ؟
- ۰۶ له جیاتی کی لیو شاولی پیروز بایی له شای سوید کرد ؟

6. Complementary sentences:

- ۰۱ ئە بی پیروز بایی له برادره که م بکه م به بونه ی ده رچونیه وه له سنفی پینچی سانه وی .
- ۰۲ به بونه ی هاتی سه ره کی جه مهوریه تی پاکستانه وه بوئیره مستر ئایزنهاده سه ره کی پیشوی جه مهوریه تی ئە مریکا چوو بو واشنتن .
- ۰۳ ئیمرو جه ژنی له دایک بوونی کوره که وره که مه که ده سال له مه ویش له دایک بووه .
- ۰۴ شای ایران چوو بو المانیا بوئه وه ی گفتوگو بکات له گه ل سه ره ک وه زیرانی ئە و ولاته .
- ۰۵ پیوسته نامه یه ک بنوسم بو دایکم و باوکم چونکه ئە مه ماوه یه کی زور دورره نامه م بونه ناردون .
- ۰۶ حه ز ئە که م اوتومبیلیکی تازه بکرم له جیاتی اوتومبیله کونه که م که حه وت ساله ئیشی پی ئە که م .
- ۰۷ به ناوی خومه وه پیروز بایی له گه لی کامیرون ئە که م به بونه ی روژی جه ژنی سه ره ستی گه ل ولاته که یانه وه .
- ۰۸ هیوادارم بتوانم سه ره له عیراق بده م و زمانی کوردی باش فیر بیم .
- ۰۹ گه لی ئە مریکا به خوشی و به ختیاری ئە ژین چونکه همیشه خه ریکی ئیشی به که لکن .
- ۰۱۰ ئومیدم وایه به خوشی و به ختیاری بوین .
- ۰۱۱ هیوادارم هه مو حفته یه ک کاغه زیکم بو بنوسیت و ده نگهاسی خوتمان تی بکه ینیت .
- ۰۱۲ به بونه ی جه ژنی نه وروره وه پیروز بایی یه کی گه رمت لی ئە که م .

١٣. ئيمرو نامه يه کم نارد بو براد ره که م به بونه ه ي جه ژني سه ره ستي که له که يه وه
دواي شورشيکی دورودريژ .

١٤. له نامه يه کدا که د ويني وه رم گرتووه باسيکی دورودريژي شورشه که ي ولا ته که ماني تيا بوو .

١٥. جه لاله تي شاي سويد برياري دا سه رله ئه مريکا بدات و چاوي به سه ره کی تازه ي ئه مريکا
بکه ويت و گفتوگوي له که ل بکات له باره ي کاروباري جيهان و به تاييه تي کاروباري ئه ورويا .

7. Comprehension exercise:

سه ره کی جمهوريه تي ئه مريکا د ويني نامه يه کی نارد بو سه رک وه زيراني عيراق وه له و
نامه يه دا ئه لي : به بونه ي روژي چوارد ه ي ته موزه وه که روژي سه ره ستي که لي عيراقه پيروزي بايي له
خوتان و که لي عيراق ئه که م له جياتي که لي ئه مريکا و به ناوي خومه وه . هيوادارم عيراق و
که له که ي له خوشي و به ختياريدابن .

هه روه ها وتي که لي ئه مريکا که له کاتي خويدا شورشي کرد وه وله ژير ده ستي يي
ده رچوو زور پي ي خوشه که که لاني تري جيهان به سه ره ستي بژين .

قسه ي پيشونيان

PROVERB

ده ستي که س پشتي که س ناخوړيني

"Would you best be served, serve yourself."

Lit., "One person's hand does not scratch another person's back."

ده ست dest 'hand'

پشت pišt 'back'

خوړاندن xurandīn (-xuren-) 'to scratch'

SELECTION 9

- ۱ جاكارتا :
- ۲ سوکارنو بلاوی کرده وه که ولاته که ی به دل
ئاره زوی دوستایه تی هه مو گه لانی دنیا ده که به
- ۳ جیاوازی ره ئیم و بیرو باوه ری سیامیان هه وه . هه ره ها
گوتی که ئه ندونیا ئاماده شه بو به ره ره کانی
په لاماردان و گه لی ئه ندونیا گه ر په لاماردان
زور قاره مانان هه به ره ره کانی کردنی دوژمنی لی
هه لده که بیت .

[خه بات : ۱۲/۱۱/۱۹۵۹]

* * *

GLOSSARY AND NOTES

۱	جاکارتا	jakartá	'Jakarta'
	سوکارنو	sokarnó	'Sukarno'
	بلاو کرده نه وه	bilaw kirdnewé	(bíláw-ke-ewe) 'to make known, announce'
	به دل	be díl	'wholeheartedly, warmly'
		دل díl	'heart'
	ئاره زو کردن	warezu kirdín	'to be willing to, desire'
		deká is a common South Kurdish dialectal variant of Sulaimaniya دەکا deká	
	دوستایه تی	dostayetí	'friendship'

TRANSCRIPTION

- 1 jakartá
- 2 sokarnò bĭlāwi kĭrdəwə | ke wĭlatekey be dĭl
ʔarezu-i dostayeti- hemu gelan-i dunyá deka | be
- 3 jyawazì- režimu birubawer-i siyasiyánəwə # hérweha
guti | ke ʔendonisyà ʔameděše bo berberəkanè-i
pelamardàn | wə gel-i ʔendonisyá | ger pelamárdĭra |
zór qarəmanane | berberəkane kĭrdn-i dužmĭni le
həldekewet #

[xebát: 12/11/1959]

* * *

- به جياوازی...وه be jyawazí- ...əwə 'regardless of...'
- جياوازی jyawazí 'difference'
- ره ژیم režím 'political set-up, regime'
- بيروباوه ر birubawér 'belief, creed, ideology'
- سیاسی siyasí 'political'
- هه روه ها hérweha 'similarly, likewise'
- گوته gúti dial. variant of وتی wĭti 'he said'
- ئه ندونيسيا ʔendonisyá 'Indonesia'
- گر ger dial. variant of ئه گه éger 'if'
- په لاماردان pelamardán (pelamár-de-) 'to grab at; to attack'

قاره مانانه qaremanané 'heroically'

دوژمن dužmín 'enemy'

هه لکه وتن له helkəwtín (hél-kew-) le 'to emanate from, come forth from'

وگه لی نه ندونیا گهر په لامار درا زور قاره مانانه

به ربه رکانی کردنی دوژمنی لی هه لده که ویت

"and if the people of Indonesia should be attacked, they will put up a great and heroic struggle against the enemy." Lit., "and the people of Indonesia, if they are attacked, a struggle against the enemy will very heroically emanate from them."

EXERCISES

1. Fill in the blanks using one of the words listed below, making any appropriate changes:

نه گهر

قاره زوی

بو

به دل

زور

دوستایه تی

۱. سوکارنو بلاوی کرده وه که ولاته که ی قاره زوی ——— گه لانسی دنیا نه کا .

۲. نه نده نوسیا ناماده یه ——— به ربه رکانی په لامار دان .

۳. گه لی نه نده نوسیا ——— په لامار درا قاره مانانه به ربه رکانی کردنی دوژمنی لی هه ل نه که ویت .

۴. من ——— دوستایه تی هه مو قوتایان و ماموستایان نه که م .

2.a. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

سوکارنو بلاوی کرده وه که ولاته که ی به دل ثاره زوی دوستایه تی هه مو که لانی دنیا ته کا .

۰۱ نویسن	۰۶ له نامه یکدا بوسه ره کی ته مریکی نویسن
۰۲ وتن	۰۷ له یه یکیک له وتاره کانیا بو پارله مان وتن
۰۳ باس کردن	۰۸ د وینی له ته مریکا دا دربرین
۰۴ ده دربرین	۰۹ له کوپونه وه که یدا له که ل مسترکه نه دی وتن
۰۵ له م ثاره دا باس کردن	۰۱۰ له کومه لی نه ته وه یه ک گرتوه کانه باس کردن

b. Repeat the above drill substituting for سوکارنو the various personal pronouns.

Example: من بلاوم کرده وه که ولاته که م به دل ثاره زوی دوستایه تی هه مو
که لانی دنیا ته کا .

3. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

که لی ته ندونیسیا ته که ره په لامار درا قارمانانه به ره ره کانی کردنی د وژمنی لی
هه ل ته که ویت .

۰۱ ته ندونیسیکان	۰۷ ئیوه
۰۲ قاعدی فرقه وتی	۰۸ که لان
۰۳ تو	۰۹ ته م ولاته
۰۴ ته و	۰۱۰ هه مومان
۰۵ ئیمه	۰۱۱ فرقه ی سیهه م
۰۶ ته وان	۰۱۲ لیم ناشکرایه که تو

4. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

ئەندونىسيا ئامادە شە بو بەرەره كانى پەلاماردان.

- ۰۱ يارمەتى ۋلاتە پچۆكەكان
- ۰۲ بەرەره كانى ئىمپىريالىزم
- ۰۳ شەركەرن لەگەل دۆژمنەكانيا
- ۰۴ بلاوكردى ئاشتى لەجىهاندا
- ۰۵ پەلاماردانى دۆژمن
- ۰۶ بەشداربوون لەهەموكونگرەكى جىهاندا

5. Answer each of the following questions with a complete sentence:

- ۰۱ سوکارنو كى يەوخەلكى چى ۋلاتىكە؟
- ۰۲ سوکارنو چى بلاوكرەو؟
- ۰۳ گەلى ئەندونىسيا چى ئەكات ئەگەر پەلاماردان؟
- ۰۴ لەگەل چى ۋلاتىكدا ئەندونىسيا ئەيەوى دوستايەتى بگات؟
- ۰۵ گەلى ئەندونىسيا چون بەرەره كانى دۆژمن ئەكات؟

6. Complementary sentences:

- ۰۱ ئىمروالە واشىنطن بلاوكرایەو كە مستر كە نەدى ئەچىت بو فەره نسا بوئەو ی لەگەل سەرەكى فەره نسا كۆپىتەو.
- ۰۲ بەدل حەزىمەم هەمو برادەرەكانىم بەخوشى بژىن وپىش بگەون لەئەنپاندا.

- ۰۳ گه لى ۽ نده نوسيا ٿاره زوى سه ره ستي و ديموقراتيه ت ۽ ڪات و ٿاماده
 شه به ره رڪاني هه موپه لامار دانڪ بڪات .
- ۰۴ دوستايه تي ۽ مريڪا و ڊلا ته سه ره سته ڪاني اورپا زور به هيزه
- ۰۵ هيچ جياوازي يه ڪ نـاـبـيـنـم لـه ييني بيروباوه ري سياسي حڪومه تي
 ۽ مريڪا و حڪومه تي به ريتانيا دا .
- ۰۶ گه لاني جيهان پيوسته پيڪه وه به خوشي و به ٿاشتي بڙين به
 جياوازي ره ٿيم و بيروباوه ري سياسيانه وه .
- ۰۷ له سالي ۱۹۴۰ دا ۽ له مانيا په لاماري فهرنه ي دا دواي ۽ وه ي ڪه په لاماري
 پولنده ي دا .
- ۰۸ ڪومه لي نه ته وه يه ڪ گرتوه ڪان زور به دل حه ز ۽ ڪات و خريڪه و ڊلا تي ڪونغيويه ڪ بگريت .
- ۰۹ ۽ ويڻشه قاره مانانه ي ڪه ڪاوه ڪرد ي بوگه لي ڪورد هه رگيز بير ناچيته وه .
- ۰۱۰ د وڙمني و ڊلا ته ڪم د وڙمنه .

قسه ي پيشونيان

PROVERB

د وڙمني د وڙمنم دوسته

"My enemy's enemy is my friend."

دوست dóst 'friend'

SELECTION 10

۱ مانیلا:

۲ روزنامه ی "مانیلا-کرونیکل" که له مانیلا ده رڼه چی
دوینی نویږی: بالیزوی ولاته یه کگرتوه کانی ته مه ریکا
که فلیپین به جی هیشت کاریکی وای کرد گه لسی فلیپین
باش بزانی که "په یوه نندی تاییه تی" له نیوانی ته و دوو
ولاته دا که لکی نیه به لکو پیوسته هه ریاوه رری به خوی
بی و به رڼه وه نندی نیشتانسی خوی بپاریزی .

[خه بات: ۱۹۵۹/۱۱/۱۹]

* * *

GLOSSARY AND NOTES

مانیلا	manillá	'Manila'
مانیلا کرونیکل	manilla kronikíl	'The Manila Chronicle'
ده رچوون	derčún (dér-č-)	'to appear; to be published'
ولاته یه کگرتوه کانی ته مریکا	wílate yèkgírtuəkà-n-i ʔəmeriká	'The United States of America'
که	ke	'when (relative adverb), at the time that'
به جی هیشتن	bejeheštín (bejé-hel-; subjunct.: bíhelīm, belīm)	'to leave, leave behind'
کاریکی وای کرد	kàrek-i wáy kírd (with foll. subjunctive)	'he did so that, he acted in such a way that'

TRANSCRIPTION

1   manillá:

2   rožnamè-i manilla kronikí_l | ke le manilla dérʔəče |
 dwéne nusibuy | balyoz-i wílate yəkgĩrtokàn-i ʔəmeriká
 ke filipini bəjéhešt | karek-i wáy kird | gəl-i filipin
 báš bızane ke pəywendì- taybetì- le niwan-i ʔéw du
 wílatèda kəlki níye | bəlku pewiste hère bawèri be xóy
 bew beržewendì- ništĩman-i xòy bípareze #

[xabát: 19/11/1959]

* * *

کاریکی وای کرد گه لی فیلیپین باش بزانی

"he gave the Philippine people to under-
 stand clearly..."

په یوه ندی	pəywendí	'relation; connection'
له نیوانی...دا	le niwán-i...da	'between'
که لک	kélk	'benefit; advantage'
به لکو	bélku	'perhaps, but perhaps'
باوه رر بوون به	bawérbun be	'to have confidence in, to trust'
به رژه وه ندی	beržewendí	'interest'
نیشتمانی	ništĩmaní	'national, of the country'
پاراستن	parastín (-parez-)	'to protect'

1. Fill in the blanks using one of the words listed below, making any appropriate changes:

۰۱. روزنامه ی مانیلا کرونیکل ————— مانیلا ده ره چی .
(له گه ل - بوچی - نه گه ر - له)
۰۲. بالیوژی ولاته یه کگرتوه کانی نه مریکا فیلیپینی ————— .
(رویشته - دانیشته - به جی هیشت - کرد)
۰۳. فیلیپین پیویشته به رژه وه ندی نیشتمانی ————— بهاریزی .
(نه م پیاووه - نه مریکا - خوم - خوی)
۰۴. په یوه ندی تاییه تی له نیوانی نه مریکا و فیلیپین ————— نیه .
(نیشتمان - خهلق - ولات - کهلکی)

- 2.a. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

پیویشته به رژه وه ندی نیشتمانی خوی بهاریزی .

۰۱. گهلی	۰۶. دوسته کانی
۰۲. ولاتی	۰۷. پارتنی یه که ی
۰۳. دانشتوانی	۰۸. دانشتوانی شاره که ی
۰۴. نه نداهه کانی حربه که ی	۰۹. میله ته کی
۰۵. براده رانی	۰۱۰. پیاووه کانی

- b. Repeat the above drill for all persons and numbers:

Example: پیویشته به رژه وه ندی نیشتمانی خوم بهاریزم .

- 3.a. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

باليوزي ٺه مريڪا فيليبيني به جي هيشت .

۰۱ قائد ي فرقه ي شه شه م	۰۶ وابزانم تو ساليڪ له مه وييش
۰۲ من و باوڪم	۰۷ دويني دوو هه زار كه س
۰۳ سه ره كي پيشوي جمهوريه ت	۰۸ سه ره ڪ وه زيراني انگلتر
۰۴ هه مومان	۰۹ تنها خوم
۰۵ سياسي ڪان	۰۱۰ نوينه ري ڪومه لي نه ته وه يه ڪ گرتوه ڪان

- b. Repeat the above drill in the present tense substituting for باليوزي ٺه مريڪا the various personal pronouns:

Example:

من فيليبيني به جي ٺه هيلم .

4. Repeat each of the following sentences with all the personal pronouns:

- ۰۱ پيوسته هه رباوه رري به خوي بي .
 ۰۲ ٺه بي نيشتماني خوي بهارينزي .
 ۰۳ من له م ڪونگره يه دا هاوبه شيم ڪرد .

5. Answer each of the following questions with a complete sentence:

- ۰۱ روزنامه ي مانيلا ڪرونيڪل له ڪوي ده رٺه چي ؟
 ۰۲ ڪي فيليبيني به جي هيشت ؟
 ۰۳ باليوزي ولا ته يه ڪگرتوه ڪاني ٺه مه ريڪا چي ي ڪرد ڪه فيليبيني به جي هيشت ؟

۰۴ فیلیپین پیوسته چی بکات ؟

۰۵ بوچی " په یوه ندی تاییه تی " له نیوانی ولاتاندا که لکی نی یه ؟

6. Complementary sentences:

- ۰۱ روژنامه ی ژین که له شاری سلیمانی ده رته چی کونترین روژنامه ی کورد ی یه
هه رچه نده تا ئیستاش هفته ی هه ر دوو جار ده رته چی .
- ۰۲ گوڤاری که لاویژ له به غدا ده رته چی به لام ته مه ماوه یه کی زوره ده رناچیت .
- ۰۳ روژنامه ی کوردستان به کوردی و عه ره بی ده رته چی .
- ۰۴ براده ره که م که خه لکی عیراقه پی ی و تم که حه ز ناکات ته م شاره به جی بیلیت .
- ۰۵ پیوسته ته م کتیبانه م لیږه به جی بهیلم تا ته که ریمه وه له سه فده ره که م بو واشنطن .
- ۰۶ روژکیان رفیقه که م دوو سه عات له م جیگایه به جی ی هیستم تا له بازار که رایه وه .
- ۰۷ یه کیک له و قسانه ی ماموه ستا که مان هه مو روژیک پی ی ته وتین ته وه بوو که پیوسته
کاریکی وا بکه یین ده رسه کانمان زور چاک ئاماده بکه یین له ماله وه پیش ته وه ی
بین بو سف .
- ۰۸ که سه ری نه خوشیک ته ده یت پیوسته کاریکی وا بکه یت دلی خوش بی .
- ۰۹ سه ره کی تازه ی جمهوریه تی ته مریکا کاریکی وای کرد که هه مو دانشتوانی ته مریکا
بو جاری دووه م هه لیبرترینه وه بو سه روکایه تی .
- ۰۱۰ له م روژانه دا چه ند قانیدیکی عه سکه ری ته م ولاته کاریکی وایان کرد که حکومت
بیانیریت بو جیگایه کی دوور .
- ۰۱۱ سه ره ک وه زیرانی ولاته که مان ئیمرو باسی ته وه ی کرد که پیوسته ولاته که مان
په یوه ندی بیی له که ل ولاته سه ره سته کانی تر دا .
- ۰۱۲ ئاشکرایه لای هه مو که سیک که خویندن که لکی زور هه یه بو که ل و بو پیش که وتی ولات .
- ۰۱۳ بو ته وه ی که له که مان پیش بکه ویت پیوسته به رژه وه ندی خومان بیر بجیته وه
وتنها خه ریکی ئیشی به که لک بین .

- ۰۱۴ . مسترکه نه دی وتی که حکومتی نه مریکا ناماده په سه ره ستی ولات ته بچوکه کان بهاریزی به تاییه تی نه و ولاتانه ی که په یوه نديان هه په له گه ل حکومتی نه مریکا دا .
- ۰۱۵ . ولات پاراستن له دوژمنان ئیشیکی زحمة ته له بهر نه وه نه بی هه موکه سیک به دل یارمه تی حکومت ته که ی بدات بو نه وه ی ولات باش بهاریزی .

قسه ی پیشونیان

PROVERB

کاسه ی پر ئاشتی ماله

"A full bowl is peace in the family (at home)."

کاسه kasé 'bowl'

پر pír 'full'

SELECTION 11

- 1 تیپی فاللی بوللی قوتابخانه ی ثانوی له گه ل تیپی
- 2 قوتابخانه ی متوسطه دا یاری یان کورد . له انجامدا
- 3 تیپی ثانوی به وه رگرتنی دوو گیم به سه سه ر تیپی
متوسطه دا سه رکه وتن . وه سه سه وه ها تیپی قوتابخانه ی
ثانوی له یاری یاسکت بولدا به سه ر تیپی قوتابخانه ی
پیشه سازیدا سه رکه وتن به وه رگرتنی (۵۲) نقطه
به رامبه ر به (۱۴) نقطه .

[ژین: ۱۹۵۷/۲/۲۸]

* * *

GLOSSARY AND NOTES

1	تیپ	típ 'team; group'
	فاللی بول	valiból 'volley-ball'
	متوسطه	mutewessîté 'intermediate (school)' This word of Arabic origin is pronounced with the velarized <i>s</i> of colloquial Arabic rather than plain <i>s</i> as represented in the orthography. However, some Kurds pronounce it with plain <i>s</i> . There is, of course, no velarized <i>t</i> in Kurdish, although the original Arabic spelling with <i>t</i> is often retained, as is the case here.
2	وه رگرتن	wergirtîn (wér-gr-) 'to take; to win; taking, winning'
	گیم	gém 'game'
	سه رکه وتن به سه ر	serkewtîn (sér-kew-) beser 'to be triumphant over, win over, defeat'

TRANSCRIPTION

- 1   tîp-i valibòl-i qutabxanè-i sanewí | legel tîp-i
2   qutabxanè-i mutewessîteda yariyan kîrd # le ʔenjàmda |
             tîp-i sanewí | be wergîrtîn-i dú gem | beser tîp-i
3   mutewessîteda sérkewtîn # we hérweha | tîp-i qutabxanè-i
             sanewí | le yari- baskîdbóľda | beser tîp-i qutabxanè-i
             pišesazida sérkewtîn be wergîrtîn-i penjawdú nuqte |
             berambèr be čwardé nuqte #

[žín: 28/2/1957]

* * *

- ۳   باسکت بول   baskîdból 'basketball'
             پیشه سازی   pišesazí 'craft, industry'
                             پیشه "occupation, trade"
                             قوتابخانه‌ی پیشه سازی "technical school"
             نقطه   nuqté 'point'
             به رابه ربه   berambér be 'in front of, against; to'

EXERCISES

1. Fill in the blanks using one of the words listed below, making any appropriate changes:

۱. پار ———— ئەم کاتە باران گە‌یشتبوه (۳۰۲) ملیمتر.
(هەر — هه‌تا — وه‌کو)

۰۲ تیپی فوتبولی قوتابخانه ی ثانه وی ————— تیپی قوتابخانه پیشه سازی یاریان کرد .
(پیکه وه — بوچی — له گه ل)

۰۳ له یاری باسکت بولدا تیپی قوتابخانه ی یه که م ————— تیپی قوتابخانه ی دووه م سه رکه وتن .
(یا — به سه ر — یاری)

۰۴ ————— انجامدا تیپی ثانوی به سه ر تیپی متوسطه دا سه رکه وتن به وه رگتنی دووگیم .
(له — به — بو)

۰۵ تیپی قوتابخانه ی پیشه سازی سه رکه وتن به وه رگتنی (۵۲) نقطه ————— (۲۵) نقطه .
(به رامبه ربه — ثانه وی — باسکت بول)

2.a. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

تیپی قوتابخانه ی ثانه وی به سه ر تیپی قوتابخانه ی متوسطه دا سه رکه وت .

۰۱	فه رمان به ران	۰۵	قوتابخانه کانی کرکوک
۰۲	یه که م متوسطه کانی به غذا	۰۶	عه مکه ری
۰۳	یانه	۰۷	قوتابخانه ی ماموستایان
۰۴	ماموستایان	۰۸	قوتابخانه ی پیشه سازی

b. Repeat the drill above changing the verb to:

1) the present time affirmative:

تیپی قوتابخانه ی ثانه وی به سه ر تیپی قوتابخانه ی متوسطه دا سه ره که وی .

2) the present time negative:

تیپی قوتابخانه ی ثانه وی به سه ر تیپی قوتابخانه ی متوسطه دا سه رناکه وی .

3. Answer each of the following questions with a complete sentence:

- ۰۱ چي تيبڪ ياري ڦالي بولي ڪرڻ لڳل تيهي قوتابخانه ي متوسطه دا ؟
- ۰۲ نه نجامي ياري به ڪه چي ٻوو ؟
- ۰۳ تيهي باسڪٽ بولي قوتابخانه ي پيشه سازي ڇه نڊ نقطه يان گرت ؟
- ۰۴ چي تيبڪ پنجاوڊوو نقطه ي وه رگرت له ياري باسڪٽ بولدا ؟
- ۰۵ تيهي ڦالي بولي قوتابخانه ي ٿانه وي ڇه نڊ گيمي وه رگرت لــــه ياري ڪرڻه ڪه ي دا له گڻل تيهي قوتابخانه ي متوسطه دا ؟

4. Complementary sentences:

- ۰۱ پيوسته هه مو قوتابخانه به ڪ تيبڪي باسڪٽ بولسي هه بي له گڻل تيبڪي فوٽبول ڦالسي بولدا .
- ۰۲ لــــه سليمان دا سي قوتابخانه ي متوسطه هه به وڙماره ي قوتابيانيش گه ڀشتونــــه شش هزار ڪه س .
- ۰۳ نه مزانسي ڇه تيبڪ به سه ر تيهي باسڪٽ بولسي قوتابخانه ي ٿانه وي دا سه رڪهوت .
- ۰۴ ٻروا وايه ڪه ٿيمرو تيهي به ڪه من فوٽبولسي ٿهــــم شاره له گڻل تيهي دووهه مڊا به ڪ گيم ياري بڪه ن له ساحه گه وره ڪه .
- ۰۵ لــــه ياري به ڪه ي دويني دا ڪه لــــه م هه ڪته به ڪرا تيهي قوتابخانه ڪه ي خومان (۳۰) نقطه ي وه رگرت به رامبه ر به (۲۵) نقطه .
- ۰۶ هيچ تيبڪ نه ي به بتوانسي به سه ر تيهه ڪه ماندا سه رڪه وي چونڪه تا ٿيستاهه رڇي ياريه ڪي ڪردوه هه ر سه رڪهوتوه .
- ۰۷ لــــه وتاره ڪه ڀدا متصرف ده ري برري ڪه بريار دراوه دوو قوتابخانه ي پيشه سازي دروست بڪري لــــه م شاره .

- ۰۸ لای من فوتبول خوشترین یاری یه .
- ۰۹ له ولاتی ئیمه کچانیش یاری فاللی بول و باسکت ببول ئه که ن و تیهی تاییه تلی خویان هه یه .
- ۰۱۰ له ئه نجامی گفتوگو کردنا نه ته وه یه ک گرتهوه کان بریاریان دا که ئه بی عه مکه ر بنیرن بو کونغو .

5. Comprehension exercise:

دوینی تیهی فاللی بوللی قوتابخانه ی ماموستایان له گه ل تیهی قوتابخانه ی ثانوی یاریان کرد . به لام له پیش ئه وه ی یاری یه که ته واو بییت باران باری و نه یانتوانی یاری یه که ته واو که ن . له به ر ئه وه بریار درا که هه یه یکی تر ئه م یاری یه ته واو بکسرت . برواش وایه که تیهی قوتابخانه ی ماموستایان به ر ئه که وی له م یاری یه دا چونکه تا باران باری ٦٧ نقطه یان وه رگرتبو به رامبه ر به ٤٢ نقطه .

قصه ی پیشونیاں

PROVERB

دل تاوینہ ی دل

"The feelings are mutual."

Lit., "(One) heart is the mirror of (the other) heart."

دل dīl 'heart'

تاوینہ rawené 'mirror'

SELECTION 12

- ۱   روزی (۴) ی مانگ حمامیه ی عسکری طیمانی
 نمایشی گشتی سالانه خوی کرد له ساحه ی جیش
 (۲)   وه لیم نمایشه دا گه لی یاری جوان و جولانه وه ی عسکری
 پیشان درا که گه لیکیان شایانی باس کردنه له به ر
 (۳)   ریک و پیککی و چونیه تی کردنسی که زورد لگیربو وه له
 پاشا میاده تی قائد فرقه به ده متسی خوی
 پاداشه کانی دا به ش کرد به سه ریا ریکه ره کان .

[ثین: ۱۵۶/۶/۷]

* * *

GLOSSARY AND NOTES

- ۱   روزی (۴) ی مانگ   rož-i čwar-i mán 'on the fourth of this month'
          حمامیه   hamiyé 'barracks, garrison'
          نمایش   nîmayîš 'exercises and athletic events'
          سالانه   şalané 'yearly, annual'
                       "نمایش گشتی سالانه" 'the yearly public athletic events'
          جیش   jěyš 'army'
 (۲)   گه لی   géle (sing. or plur.) 'a lot, a great many'
          جولانه وه   jùlanewé 'movement'; here: 'event'
          شایانی   šayàn-i 'worthy of, deserving'

TRANSCRIPTION

- 1   řož-i čwār-i mán | ĥamiyē-i ʕeskeri- sulaymaní |
nĩmayĩš-i gĩštì- ṣalane-i xóyi kird le saḥe-i jéyš #
- (2)   we lémnĩmayĩšeda | gèle yari- jwanu jułanewē-i ʕeskerì-
pišándra | ke gélekyan šayàn-i bas kirdĩne | lebér
- (3)   řekupekíw čonetí kirdĩni | ke zór dīlgĩrbu # we le
páša siyadət-i qaʔid-i firqé | be dəst-i xóy |
padašəkàni dabéš kird bəser yarikerekàn #

[Žín: 7/6/1956]

* * *

- شایانی باس کردنه "are worthy of mention"
- له بهر   lebér   'because of'
- ریک و پیک   rèkupekí   'orderly arrangement'
- ریک و پیک   "orderly, systematic"
- چونیه تی   čonetí   'method; quality'
- دلگیر   dīlgír   'charming, captivating (things)'
- (۳)   له پاشا   le páša   'afterwards, after that'
- سیاده ت   siyadət   (title of respect given to
high-ranking officials)
- قائد فرقه   "division commander" without
the usual izafa shows Arabic influence,
and is equal to   قائدی فرقه
- ده ست   dést   'hand'
- به ده ستی خوی   "with his own hand"

پاداش padáš 'prize, reward'

دابه ش کردن به سه ر... (دا) dabəš kirdîn besər...(da) 'to distribute to'

یاریکه ر yarikér 'player'

EXERCISES

1. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

حامیه ی عه سکه ری نمایش گشتی سالانه ی خوی کرد له ساحه ی جیش .

۰۱ مه کته بی سه ره تایی	۰۵ تنها جیش
۰۲ مه کته به کانی سلیمانی	۰۶ قوتاییانی ئیره
۰۳ قوتابخانه ی ثانه وی	۰۷ خومان و ماموه ستاکانمان
۰۴ هه ر قوتاییکان	۰۸ هه مو قوتابخانه کانی ئه م شاره

- 2.a. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

قائدی فرقه به ده ستی خوی پاداشه کانی دابه ش کرد به سه ر یاریکه ره کان دا .

۰۱ قوتاییکان	۰۵ یاری که ره کانی تیپی فوتبول
۰۲ قوتاییکانی مه کته بی پیشه سازی	۰۶ هه مویاری که ره کان
۰۳ ماموه ستاکان	۰۷ کوره ئازاکان
۰۴ عه سکه ره کان	۰۸ مه کته به کان

- b. Repeat the drill above in present time substituting the various personal pronouns for قائدى فرقه

Example: من به ده ستى خوم پاداشه كان دابه شئه كه م به سه رياركه ره كاندا .

- 3.a. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

له م نمايشه دا گه لى يارى جوان پيشان درا كه گه ليكيان شايانى باس كړنه .

۰۱ هه مويان	۰۴ زوريان
۰۲ چه ند يارى يه كيان	۰۵ پينج شه شيكيان
۰۳ چوار پنجيكيان	۰۶ شه ش حه وتيكيان

- b. Repeat the drill above changing the verb to present time:

Example: له م نمايشه دا گه لى يارى جوان پيشان ته درى كه گه ليكيان شايانى باس كړدن ئسه بى .

4. Answer each of the following questions with a complete sentence:

- ۰۱ كه ي حاميه ي عسكرى مليعانى نمايش گشتى سالانه ي خوى ي كړد ؟
- ۰۲ عسكرو كان چى يان كړد له م نمايشه دا ؟
- ۰۳ بوچى ته م نمايشه شايانى باس كړنه ؟
- ۰۴ چى دابه ش كړا به سه رياركه ره كاندا ؟
- ۰۵ ئه م نمايشه لسه كوى كړا ؟

5. Complementary sentences:

۰۱. له م ښاره دا حاميڼه يه كي څه سكري زورگه وړه هه يه .
۰۲. حاميڼه ي څه سكره زور دورني يه له باخي گشتي يه وه .
۰۳. هه مو ساليك حاميڼه ي څه سكره نعايشيكي گشتي څه كات له ساحه تازه كه .
۰۴. جيش څه يه وي ساحه يه كي ياري گه وړه دروست بكتات نزيك حاميڼه كه .
۰۵. څه گه ر ښيستا يه يت له گه لهما بو باخي گشتي څه توانم گوله جوانه تازه كانت پيشان بده م .
۰۶. تپي فوټبولي قوتابخانه ي سوليماني څيمرو ياري يه كي زور جواني كرد .
۰۷. څه م څه خوشانه شاياني نوښينه وه ن .
۰۸. څه م باسه گرنگ شاياني بلاو كړدنه وه يه بو څه وه ي هه مو كه سيك بيزانيت .
۰۹. ياري يه كه زور به ريك وپيكي كرا تا ته واو بوو . څه نجامي ياري يه كه ش څه وه بوو كه تپه كه مان سه ركه وت به سه رتپه كه ي تر دا .
۰۱۰. بهاري كورستان زور دلگير و جوانه له به ر څه وه زور كه س له م فصله دا سيران څه كه ن وخوشي را څه بوږن .
۰۱۱. پيوښته چونه تي ياري كړدنه كه مان چاك بكه ين چونكه څه گه ر به م شيوه يه ياري بكه ين بروا ناكمه بتوانين سه ركه وين .
۰۱۲. گه ليك كه س هاتبون له ښاره نزيكه كانه وه بو څيره بو بينيني څه م ياري يه گه وړه يه .
۰۱۳. سياده تي سه ره كي وه زيراني پاكستان دويني هات بو څه مريكا .
۰۱۴. چه ند ساليك له مه وپيش څايزنه اوهر قائد بوو له جيشي څه مريكي دا .
۰۱۵. سي فرقه څه سكره ر چوو بو كوماري كامرون بو څه وه ي يارمه تي جيشي حكومه ت بدات .
۰۱۶. براده ره كه م به ده ستي خوي پاره كه ي بو هينام منيش سوياسيكي زور گه رم كرد چونكه به راستي څه وپاريه م گه ليك پيوښت بوو .
۰۱۷. ماموه ستا كه م وتي څه وكه سه ي زور باش ده ر څه چي له م امتحانه دا پاداش وه ر څه گريت .

- ۰۱۸ یاری که ره چاکه کان پاداشیان وه رگرت .
 ۰۱۹ که س پاره ی خوی به سه ر خه لقدا دابه ش ناکات .
 ۰۲۰ جون که نه دی به ده ستی خوی پاداشه کانی دا به ش کرد به سه ر یاری که ره کانی
 قوتابخانه ی عه سکری دا .

6. Comprehension exercise:

له سه عات (۲) ی پاش نیوه روی روژی شمه ی رابورد و تیپی فاللی بول و
 باسکت بولی جیش له گه ل تیپی یه که می قوتابخانه ی ماموستایان دا له ساحه ی
 قوتابخانه ی ثانه وی سلیمانی یاریان کرد . له ئه نجامی یاری کردندا تیپی باسکت بولی
 جیش به سه ر تیپی باسکت بولی قوتابخانه ی ماموستایاندا سه رکه وت به لام لــــه
 فاللی بولدا تیپی قوتابخانه ی ماموستایان توانی به سه ر تیپی جیش دا سه رکه وی .

قسه ی پیشونیان

PROVERB

ناشتی دوا ی شه رخوشه

"Friendship after fighting is pleasant."

SELECTION 13

- ۱ له نده ن :
- ۲ مېسته ر جورج كـه نان مـه فیری پيشووی ئـهـ مریکا له موـكو له ئیستگه ی رادیو ی به ریتانیاوه قسه ی کرد داوای قـه ده غه كـردنی چه کی ئـهـ تومی کرد . وه ووتی :
- ۳ پیوسته تاپوی (= شېخ) بومبای ئـهـ تومی له مېشکی خه لك دوورخریتـه وه . وه ره زامه نـدی پیشان دا به رامبه ر به پيشنراوه كانی سویتسی (= الاقتراحات السوفیتیه) وه ووتی پیوسته روزناوا ئـمـ هه له له ده ست نه دا .

[خه بات : ۱۹۵۹/۱۱/۳۰]

* * *

GLOSSARY AND NOTES

۲	كه نان	kenán	'Kennan'
	پيشو	pešú	'former'
	ئىستگه	vezgé [vestgé]	'station'
	رادیو	radjó	'radio'
	به ریتانیا	beritanyá	'Britain'
		"BBC"	ئىستگه ی رادیو ی به ریتانیا
	داوا کردن	dawa kirdín	'to ask, demand'
	قه ده غه کردن	qedeve kirdín	'to ban, prohibit; a ban, prohibition'
	چه ك	čék	'weapon'

TRANSCRIPTION

- 1   ləndón:
- 2   mĩster jorj kenán | səfir-i pešu-i ʔəmərika lə
 moskó | lə ʔestgə-i radyo-i bəritənyawə qĩsəy kĩrd |
 3   dawa-i qədəyə kĩrdĩn-i čək-i ʔetomíy kĩrd # wə wĩti |
 pewistə tapó-i | šəbéh | bombà-i ʔetomí lə mèšk-i
 4   xəlĩk dũrxĩretəwə # wə rezaməndi pišánda bərambər bə
 pešnĩrawekan-i sovyetĩ | ʔəlĩqtirahat ʔəssowyetíyə |
 wə wĩti | pewistə rožawà ʔémhələ lə dəsnéda #

[xəbát: 30/11/1959]

* * *

۲	ئەتومى	ʔetomí 'atomic'
	تاپو	tapó 'ghost, apparition, spectre'
	شېخ	šəbéh 'ghost, apparition, spectre'
		(تاپو (= شېخ) Shows the tendency among Iraqi Kurds to replace established Arabic loan words by newly coined words based on Iranian roots. As such words are not in general use, they are given followed by their Arabic equivalents.
	بومبا	bombá 'bomb'
	مېشك	mešík 'mind, brain'
	د دور خستە وه له	durxĩstnewé (dũr-xə-əwə) lə 'to keep... away from, banish... from'

ره زامه ندی به رامبه ره ۴	řezamendí beramber be 'favorable disposition towards, consent, agreement to'
	— رازی بون له řazibún le "to be satisfied, content with, to agree to or on"
پیشنراو	pešnřiraw 'suggestion, proposal'
الاقتراحات السوفيتيه	ʔelıqtiraħát ʔessovyetıye (Arabic) 'the Soviet proposals'
روژئاوا	řòžʔawá, řozawá 'west'
هه ل	hél 'opportunity'
له ده ست دان	le dest dán, ledezďán 'to miss, not to avail oneself of'

EXERCISES

- 1.a. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

وتی پیویست روژئاوا نه م هه له له ده ست نه دا .

۰۴ هیچمان	۰۱ من
۰۵ خه لك	۰۲ نه م ولا تانه
۰۶ هه مواتان	۰۳ تو

- b. Repeat the drill above for past time:

Example: وتی پیویست بو روژئاوا نه م هه له ی له ده ست نه دایا .

"He said, 'the West should not have let this opportunity slip by!'"

2. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

• مستر که نان ره زامه ندی پیشان دا به رامبه ربه پیشنراوه کانی سولیتی .

۰۱	سفیری ئه مریکی	۰۴	کونگره ی قوتاییانی جیهان
۰۲	من	۰۵	هه ندی له نوینه ره کان
۰۳	هه مومان	۰۶	چینی یه کان

3. Substitute for the underlined portion of each of the sentences below any suitable item, making any necessary changes wherever required:

۰۱ سفیری پیشوی ئه مریکا له ئیستگه ی رادیوی به ریتانیاوه قسه ی کرد .

Examples:

سه ره کی حیزبی گه ل — سه ره ک جمهوریه تی ئه مریکا —

براده ریکم — ژنه که ی مستر که نه دی

۰۲ پیویسته روژ ئاوا ئه م هه له له ده ست نه دا .

۰۳ مستر که نان ره زامه ندی پیشان دا به رامبه ربه پیشنراوه کانی سولیتی .

۰۴ مستر که نان له ئیستگه ی رادیوی به ریتانیاوه قسه ی کرد .

4. Answer each of the following questions with a complete sentence:

۰۱ میسته رجورج که نان کی بوو ؟ وله کوی وه قسه ی کرد ؟

۰۲ میسته رکه نان باسی چی کرد له ئیستگه ی رادیوی به ریتانیاوه ؟

۰۳ پیویسته چی له میشکی خه لک دوور خریته وه ؟

۰۴ به رامبه ربه چی میستر که نان ره زامه ندی خوی پیشان دا ؟

۰۵ باسی ئه وه بکه روژ ئاوا پیویسته چی بکات بو پیش که وتی جیهان ؟

5. Complementary sentences:

۰۱. سفیری پیشوی ئەمریکا لە عێراق دۆینی گەرایە وە بو واشنتن بو ئەوەی گفتوگو بکات لە گەل سەرەکی جەمھوریەت و وەزیرەکانی تردا .
۰۲. تەنها یەك ئیستگە ی رادیو هەیه لە ولاتە کەماندا ئەوەش هی حکومەتە . بەلام لەم ولاتەدا لە هەموو شارێک چەند ئیستگە یەك هەیه .
۰۳. نوێنەری حکومەتی بەریتانیا لە کۆمەڵی نەتەو یەك گرتووەکان دا داوای ئەوەی کرد کە یاس کردنی هاتنی چینی میلی بو ناو ئە وکومە لە دوا بخریت بو سالیکی تر .
۰۴. لە پیش ئەوەی کۆنگرە ی وەزیرانی دەرهە ی حکومەتە گەورەکان بگیری مستر کە نەدی و تاریکی دا لە ئیستگە ی رادیو واشنتنە وە داوای لە دانشتوانی ئەمریکا کرد کە پشت گیری سیاسەتی حکومەتە کە یان بکەن .
۰۵. یەکیك لە جریده کانی نیویورک دۆینی نویسیوی کە پیویستە حکومەت قەدەغە ی شت ناردن بکات بو ئە و ولاتانە ی کە دوستایە تیمان لە گەلیاندا نی یە .
۰۶. سالیك لە پیش ئەوەی کوردەکان شورشە کە یان بکەن چەکی تازه ی زوریان کری لە ولاتەکانی رۆژئاواوە .
۰۷. بومبای ئەتومی و چەکی ئەتومی بە زوری لـ روسیا و ئەمریکا دروست ئەکەین .
۰۸. تاپوی بومبای ئەتومی کاریکی وای کردووە کە خەلک بە تەواوەتی لە شەربترسن لە بەر ئەوە لە هەموو لایە کە وە داوا ئەکری ئەم چەشنە چەکانە قەدەغە بکەین .
۰۹. خۆپندن میشکی پیاو ئەکاتە وە و وای لی ئەکات لە هەموو شتێک تی بگات .
۰۱۰. پیویستە دۆژمنەکانی خومان دۆور خەینە وە لە ولاتە کەمان .
۰۱۱. هەموو مەهندسەکان رەزامەندی خویان پیشان دا بە رامبەرە دروست کردنی بازاریکی تازه نزیك بازارە کونە کە ی ئیست .
۰۱۲. نوێنەری حکومەتی سوویت زور بە گەرمە وە پشت گیری پیشنراوەکانی حکومەتی کینیای کرد .
۰۱۳. ئاشکرایە کە پەيوەندی یەکی تایبەتی هەیه لە نیوانی ولاتەکانی رۆژئاوا دا .
۰۱۴. ئە و کە سەزیرە کە کە هەل لە دەست نەدا .
۰۱۵. هەلیکی باشم دەست کەوت کە بچم بولبنان بخوینم بەلام لە دەستم دا .

6. Comprehension exercise:

۲۹ ی تشرینی دووهم:

دوینی اندامانی ولاته گه وره کان له کومه لی قه ده غه کردنی چه کی ئه تومی
 کوپونه وه یه کی دريڅيان گرت له جنيف . له و کوپونه وه یه تنها نوينه ری کوماری ئه مریکا
 قسه ی کرد و داوای ئه وه ی کرد که پیوسته دروست کردنی ئه م نه وعه چه که قه ده غه
 بگریته ، وباسی ئه وه شی کرد که هه موگه لانی جیهان به گه رمه وه داوای قه ده غه
 کردنی ئه که ن . له داوای ئه م و تاره نوينه ری ناو براو پیشنراوه کانی حکومه ته که ی
 دا به ش کرد به سر ئه ندامه کانی کونگره که دا و داوای لی کردن به ناوی خوپه وه وله
 جیاتی گه لی ئه مریکی ولامی حکومه ته کانیان بهینین هه روه ها وتی براوم وایه
 کاریکی وا بکه ن ئه م نه وعه چه که قه ده غه بکری به زوترین کات .

قسه ی پیشونیان

PROVERB

دوژمن پچوکیش بی ئیشی زل ئه کا

"Do not underestimate your enemy."

Lit., "Even if the enemy is little, he can (still) do
 great deeds (i.e., damage)."

زل zíl 'great, large'

SELECTION 14

کاره ساتی بومه له رزه ی ایران

- ۱
- ۲
- ۳

[ژین: ۱۹۰۷/۱۲/۱۹]

* * *

GLOSSARY AND NOTES

- ۱ کاره سات karəsát 'catastrophy'
- بومه له رزه bùmelerzé 'earthquake'
- ۲ "week" = ههفته
- بهش bész 'part'
- ژورو žurú 'north'
- بوون bún 'to be; to happen, take place'
- بوون به bún be 'to become'
- "it caused, resulted in" بو به هوی

TRANSCRIPTION

- 1   karəsət-i bumələrzə-i ʔerán #
- 2   lémheftəyəda | lə ʔerán | lə bəš-i žurù-i rožʔawáy |
čəŋ bumələrzəye bu | wə bu bə hò-i mīrdīn-i nīzikè-i
hezaru segéd kəs | wə dərbədèrkīrdīnu bīrindar kīrdīn-i
3   hēzaran-itīr | wə fəwtandīn-i sərúmályan # bə gumane |
ʔémkarəsate kàri kīrde sər hemí daništʔwàn-i ʔiraq | bə
taybetì kurdekán | bo ʔəmleqəwmanè-i kə bəsər bīrakányanda
hatuwe | wə bəmbonèyewə heftəyek-itīr čəŋ wītarek bīlāw
ʔəkeynewe #

[Žín: 19/12/1957]

***

مردن	mirdîn (-mr-) 'to die; death'
نزیکه ی	nîzikéy 'about, approximately'
دەره‌ده‌ر کردن	derbedêr kirdîn 'to eject (from home, country, etc.); to cast out; displacement, rendering homeless'
بریندار کردن	bîrinâr kirdîn, [bîrindar kirdîn] 'to wound, to injure; wounding'
هزاران	hezarán 'thousands'
فەوتاندن	fewtandîn (-fewten-) 'to destroy completely; complete destruction'
سەر و مال	serumál 'all that is dear or valuable, all of one's possessions'

سەر "head"; here: "life"

مال "wealth"

۳ کارکردنه سەر kar kirdnəsér 'to have an effect or impact on, affect'

لی قه ومان leqəwmán 'misfortune, disaster'

قه ومان لـ "to befall someone" (disaster)

هاتن به سەر hatin bəsər 'to happen to, befall'

ووتار wutár, wítár 'article'

EXERCISES

1. Fill in the blanks using one of the words listed below, making any appropriate changes:

نزیكه ی

بی

له بهر

له م

له

بی

به

لی

- ۰۱ ههفته یکی تر چه ند ووتاریك بلا و نه كه ینه وه ————— روژنامه یه .
- ۰۲ ئه م كاره ساته بو ————— هوی مردنی زور كه س .
- ۰۳ ————— گومان ئه م ————— قه ومانه زور ناخوش بوو .
- ۰۴ هه مو گه لیک ئه یه وی سه ره ست بی ————— تاییه تی كه لی كورد .
- ۰۵ له م بومه له رزه یه ————— (۱۳۰۰) كه س مرد .

2. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

٠ بی گومان ئه م کاره ساته کاری کرده سه ره مودانیشتهوانی عیراق ٠

٠١	ئه م لی قه ومانانه	٠٥	هه مومان
٠٢	شورشه کانی کورد	٠٦	بیرو باوه ری ئه م گه نجان
٠٣	ئیوه و براده ره کانتان	٠٧	نامه که ی مستر که نه دی
٠٤	وتاری سه ره کی حیزه که مان	٠٨	ئه م بومه له رزه یه

3. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

٠ بومه له رزه که بو به هوی مردنی نزیکه ی " ١٣٠٠ " که س ٠

٠١	شورشه کمان
٠٢	شه ره که ی پار
٠٣	ئه م کاره ساته
٠٤	کاره ساته کانی ئه و روزانه
٠٥	بومه له رزه که ی سالی ١٩٤٠

4. Substitute for the underlined portion of each of the sentences below any suitable item, making any necessary changes wherever required:

٠١ له به شی روژ ئاوا ی ئیراندا چه ند بومه له رزه یه ک بو ٠

Example:

پیاویک کوژرا — پروژیه ک دروست کرا — شورشیک کرا —
ئه ندامیک هه لبتیررا بو پارلسه مان

- ۰۲. نزیکه ی ۱۳۰۰ که س ده ربه ده رکران .
- ۰۳. به م بونه یه وه هه فته یه کی تر چه ند ووتاریک بلاوئه که ینه وه .
- ۰۴. ئه م کاره ساته کاری کرده سه ر هه مودانشتوانی عیراق .
- ۰۵. ئه م لی قه ومانه بو به هوی فه وتاندنی سه رومالیان .

5. Repeat the model sentence for all pronouns and for present and past time:

• هه فته یکی تر چه ند ووتاریک بلاوئه که ینه وه .

Example:

ا - هه فته یکی تر چه ند ووتاریک بلاوئه که مه وه .

ب - هه فته ی پیشو چه ند ووتاریکم بلاو کرده وه .

6. Answer each of the following questions with a complete sentence:

۰۱. به هوی چی هه زاران که س ده ربه ده روبریندارکران له ئیراندا ؟

۰۲. له چی جیگایه کی ئیراندا بومه له رزه بو ؟

۰۳. له به رچی کاره ساته که ی ئیران کاری کرده سه رکورده کانی عیراق ؟

۰۴. چه ند که س له ئیران به هوی بومه له رزه که وه ده ربه ده رکران ؟

۰۵. معنای ئه م وشانه ی خواره وه چین ؟:

• روژئاوا - هه زاران - سه رومالیان فه وتا - به م بونه یه وه - مردن - بی گومان .

7. Complementary sentences:

۰۱. ئه وکاره ساته ی که به سه رگه لی کونغودا هات له وروژه وه که سه ربه خوییان وه رگرت

تا ئیستا به سه ره یچ گه لیکی تری جیهاندا نه هاتوه .

۰۲. ئه مریکا یه کیکه له ولاتانه ی که ئه که ویته به شی روژئاوا ی دنیاوه که جار به جار

پیان ئه لین ولاته سه ربه سته کان .

- ۰۳ له سالی ۱۹۴۷ دا چه ند بومه له رزه يه ك بوو له عيراق نزيك شاري سليمانی ، نه مه ش بوو به هوی مردنی زوركه س له و جیگایه دا .
- ۰۴ كوشتنی سه ره ك وه زیرانی كونغو بو به هوی شورش و ناخوشی له هه مولایه کی نه ولاته دا .
- ۰۵ مردنی شای نه م ولاته شیوه ی حکومت و سیاسته ته که ی به هیچ کلوجیک ناگوری ، برواش وایه که کوری شای پیشو بییت به شا له جیگای نه ودا .
- ۰۶ سالی پیشو نزیکه ی ده ولاتی ژیر ده سته له ئاسیا و نه فریقیا سه ر به خویی خویانیان وه رگرت و بوون به نه ندام له کومه لی نه ته وه یه ك گرتوه کاند ا .
- ۰۷ پاش شورشه گه وره که که دووسال وشه ش مانگ ده وای کرد هه زاران له دانشتوانی نه ولاته ده ره ده رکران .
- ۰۸ بریندار کردنی قائد ی فرقه که کاریکی وای کرد که عه سکه ره کان بروایان به خویان نه مینیت وه واز له شه رهینن .
- ۰۹ پاش به فرو بارانه که ی نه وساله به هه زاران خه لق شاری خویان به جی هیشت
- ۰۱۰ دوا ی مردنی باوکی که پیاوکی زور ده وله مه ند بوو کوره که ی هه موپاره کانی فه وتاند و نیستا هیچی نه ماوه .
- ۰۱۱ نه وکه سانه ی ده ره ده رکران دوا ی شورشه که سه رومالیان فه وتا .
- ۰۱۲ کاره ساتی كونغو بو به هوی فه وتاندنی سه رومالی هه زاران که س به پیاو وژن ومناله وه .

قصه ی پیشونیان

PROVERB

ئه و جی یه خوشه که دل تیا خوش بی

"Any place is pleasant when one is happy there."

جی jé 'place'

SELECTION 15

- ۱ راده ی باران باریــــن
وه کوله به کره جووه وه رمان گرتـــوه
- ۲ بارانی ئـــم سال هه تا دینی گه یشتوتـــه
(۵۲۲) ملهتـــروه (۲۰) ملهتـــری لـــم بارانه هـــه ر
۳ پیری (روژی شه مه) باریوه وه پار هه تا ئـــم کاته
۴ باران گه یشتبوه (۳۰۲) ملهتـــروه به هه مو سالی
پار (۳۹۰) ملهتـــر باران باری بو.
- ۵ وه ئـــم راده یه ی ئـــمه سال (۵۵۲) ملهتـــر
ره نـــگه توزیک لـــه مه زیاتـــر باری بیت چونکه گه لی جار وه به
تایبه تی لـــم دوایه دا باران لـــه سلیمانی یا لـــه گه لی
لای تر ئـــه باری وه لـــه بکره جومان ئـــه پرسی که چی لـــه وی
نـــه ئه باری.
- ۶ وه ئـــه و بارانه ی پیری باری وه که (۲۰) ملهتـــر بو
لـــه هه مو شوینیک باری بو وه شوینه گرکه کانی گرتـــه وه
وه لافاوکی زوری لـــه هه مو شوینی هه لان وه لـــه هـــه ر
شاخه کان به فروته رزه ی پیوه بوکه سپی کردبو.

[ئین: ۱۹۶۱/۴/۳]

***

TRANSCRIPTION

- 1   řadè-i baran barín |
                  weku le bəkrejowə wərmangĩrtuwə #
- 2   baran-i ʋémsal | heta dwéne | geyštote pensédu
penjəwdú mĩlimetr | wə bíst mĩlimetre lémbaranə hər
3   pére | řož-i šəmmə|bariwe # wə pár heta ʋəmkate |
4   baran geyštĩbuwə sešédu du mĩlimetr # wə be həmí sal-i
par | sešédu nəwəí mĩlimetr baran baribu #
- 5   wə ʋəmradəyə-i ʋémsal | pensédu penjəwdú mĩlimetr |
řəne tozek ləmə zyatiř baribet | čuŋkə géle jar | wə be
taybetí lémdwariyəda | barən le suleymaní | ya le géle
la-itĩř ʋəbari | wə le bəkrejóman ʋəpĩrsi | kəči ləwe
néʋəbari #
- 6   wə ʋəwbaranə-i pére bariwe | kə bíst mĩlimetr bu |
le həmí šwenek baribu | wə šwene gĩrĩŋəkani gĩrtəwə |
wə lafawek-i zori le həmí šwene həlsan | wə ləser
šaxəkan bəfřu terzéy pewə bu | kə sĩpí kĩrdĩbu #

[žín: 3/4/1961]

* * *

GLOSSARY AND NOTES

- ۱   راد   radé 'extent, degree'; here: 'figures, statistics'
- باران بارین   baran barín (-bar-) 'to rain; rainfall'
- باران   "rain"
- به کړه جو   bekrejó 'Bakrajo' (Government experimental farm and meteorological station in Sulaimania Liwa)
- ۲   هه تا = تا   hetá, tá 'until, up to'
- ملمتر   mīlimétr 'milimeter'
- "day before yesterday alone"
- The present perfect is used here to imply the rainy season is still in progress.
- کات   kát 'time, period'
- "all last year"
- ۳   ره نکه   řéne (foll. by subjunctive) 'it is possible, maybe'
- زیاتر   zyatír 'more'
- لږ دوايه دا   lemdwayéda 'recently, in the past few days or weeks'
- که چی   kečí 'but, but oddly enough'
- له وی   lewé 'there'
- "and the rain which fell yesterday"
- ۴   شوین   šwén 'place'
- ګړنګ   ġirĩŋ 'important'
- ګرته وه   ġirtnewé (-ġir-ewe) 'to cover'
- لاناو   lafáw 'flood'

هه لساندن	helsandín (hél-sen-)	'to cause to rise'
	لاناویکی زور	"a big flood"
ته رزه	terzé	'hail'
پیوه بون	pewebún	'to have with (it), be accompanied by'
سپی کردن	sipi kirdín	'to whiten'
	به فروته رزه ی پیوه بسو که سپی کردبو	"it was accompanied by snow and hail which whitened it (i.e., the mountain)"

EXERCISES

- 1.a. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

ره نکه توزیک له مه زیاتر باران بیت:

۰۱ نوسرا بیت	۰۶ پشت گیری کرا بیت
۰۲ کرا بیت	۰۷ زانرا بیت
۰۳ وترا بیت	۰۸ په لامار درا بیت
۰۴ باسی کرا بیت	۰۹ یارمه تی درا بیت
۰۵ خه لک گیرا بیت	۰۱۰ ووترا بیت

- b. Repeat the drill above changing the verb to present time:

Example:

ره نکه توزیک له مه زیاتر باران بیاریت:

2. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

به هم موصالی پار ۲۱۰ ملیمتر باران باری بو.

۰۱ ئیمسال	۰۶ ۱۹۵۷ ر
۰۲ پیشوو	۰۷ ۱۹۵۶ ر
۰۳ پیشوتر	۰۸ ۱۹۵۵ ر
۰۴ ۱۹۵۹ ر	۰۹ ۱۹۵۴ ر
۰۵ ۱۹۵۸ ر	۰۱۰ ۱۹۵۳ ر

3. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

گه لی جار باران له سلیمانی ئه باری که چی له وی نه ئه باری .

۰۱ باران له موصل	۰۵ له م هم موشینانه
۰۲ باران له هه ولیر	۰۶ له شاره کان
۰۳ لیره	۰۷ له سه رشاخه کان
۰۴ له م جیگایه	۰۸ به فر لیره

4. Answer each of the following questions with a complete sentence:

- ۰۱ راده ی بارانی ئیمسال له سلیمانی هه تا دوینی گه یشته چه ند ؟
- ۰۲ پیری چه ند ملیمتر باران باری ؟
- ۰۳ بارانی چه سالیك زیاتر بوو ، ئیمسال یا پار ؟
- ۰۴ بو چی شاخه کان سهی بوون ؟
- ۰۵ لافاوله کوی هه لسا ؟

5. Complementary sentences:

۱. سالی پار به فر نه باری له به رنه وه ئاو زور که م بوو.
۲. ئیمرونه چوم بو سیران چونکه وام ئه زانی باران ئه باری که چی نه باری.
۳. بهاران گولی جوان له هه مو شونیک هه یه به تاییه تی له وجیگایانه ی که ئاویان زوره.
۴. له سالی ۱۹۵۰ دا لافاوکی زور که وره بوو له سلیمانی پاش بارانیکی زور که حه وت شه و و حه وت روژ ده وامی کرد.
۵. ئه م بارانه ی دواپی هه مو لا تی گرت هه برواش وایه بهاری ئیمسالمان زور خوش ئه بیت.
۶. هه مو که سیک ئه زانیت که ته رزه هیچ که لکی نی یه.
۷. کی ئه زانی چه ند باران و به فر باری وه له پاره وه تا ئه م کاته ؟
۸. به کره جو شونیکه نزیك سلیمانی یه و تنها نومیل له وی وه دورره.
۹. هه تا پیری سه ره ک که نه دی له پاریس گفتوگوی ئه کرد له گه ل سه ره کی جمهوریه تی فیرنسا.
۱۰. پیاو به خوشی ئه ژی ئه گه ر له کاتی ئیشدا ئیشیکات و له کاتی رابوردندا رابویریت.
۱۱. زور جار که بی تاقه ت ئه بم ئه چم بوچایخانه قاوه یه ک ئه خومه وه وله گه ل براده ره کانارائه بویرم.
۱۲. له م دواپییه دا بریارم دا که هه ره بی به خوشی رابویرم تا له سه ردنیلم.

تسه ی پیشونیان

PROVERB

نان بونانـه وا و گوشت بوقه صاب

"Things are best done by experts."

Lit., "(Give) the bread to the baker (to bake)
and the meat to the butcher (to cut)."

نانه wa nanəwá 'baker'

گوشت góšt 'meat'

قه صاب qəşáb 'butcher'

SELECTION 16

- ۱ هه واله گرنگه کانی ناوخو
- ۲ میوانی پایه به رزی ئیران
- ۳ سه عاتی ده ی به یانی دوشه مه ۱۷ گه لاریزان مارشال محمد ئه یوب خان
- ۴ سه ر کوماری پاکستان به فرۆکه گه ییشتته تاران . فرۆکه ی ناوبراو له سه عاتی
- ۵ حه وت و چارکا گه ییشتته سنووری ئیران . پۆلی له فرۆکه جه نگیه کانی نیروی
- هه وایی شاهه نشاهی که تا سنوور بو پیشواز رویشتیوون ، له وه یوه تا
- ۶ فرۆکه خانه ی مهرئاباد له گه لیا بوون . له فرۆکه خانه دا سه ره ک وه زیره ،
- وه زیری درباری شاهه نشاهی ، ئه ندامانی کابینه ، نووینه رانی سیاسی ده ره وه ،
- ۷ وه پیاره گه وره کانی پاکستان ، دانیشتیوی تاران بو پیشواز هاتیوون . له
- ۸ سه عاتی نوو ۵۸ دقیقه دا شاهه نشا ته شریفیان هیئا بو فرۆکه خانه . سه عاتی
- ۹ ده فرۆکه ی سه ر کوماری پاکستان نیشتته وه . له و کاته دا مارشال ئه یوب خان
- ۱۰ له فرۆکه دابه زی ، شاهه نشا له وی وه پیشوازی کرد . شاهنشا و مارشال
- ۱۱ ئه یوب خان له جیگای تایبه تیدا راوه ستان . له و وه خته دا بو به ریزگرتن
- ۲۱ گولله توپ ئاگردرا .

[کوردستان : ۱۹۵۹/۱۱/۱۲]

* * *

GLOSSARY AND NOTES

۱	هه وال	hewál	'news'
	ناوخو	nàwxó	'local'
۲	میوان	miwán	'guest, visitor'

- ۳ پایە بەرز payebérz 'eminent, majestic, great'
 ۳ سەعات دە dial. var. of "ten o'clock"
- گە لاریزان gelarezán 'Galarezan (name of a Kurdish month)'
- مارشال maršál 'Marshal'
- محمد mîhemméî [mîhemméđ] 'Mohammed (P.N.)'
- ئە یوب ʔeyúb 'Ayoub (P.N.)'
- خان xán 'Khan'
- پاکستان pakístán 'Pakistan'
- فڕۆکە fîřroké 'airplane'
- گە یشته geyštnè (-ge-e) 'to arrive in, at'
 گە یشته تاران "(he) arrived in Tehran" (honorific usage)
- ۴ سنور sînúř 'boundry'
- ۵ پۆل pól 'group, flock; here: flight, squadron'
- جەنگی jení 'pertaining to fighting, fighter'
- نیروی هه وایی neru-i hewaí 'air force'
 نیرو "force (military)"
 هه وایی "of the air"
 هه وای "air"
- شاهه نشاهی šàhenšahí 'imperial (of Iran)'
- تا tá 'up to, to'
- پیشواز (کردن) pešwáz (kîrdîn) 'reception, meeting (to receive)'
 له ویه "from there"
- فڕۆکەخانه fîřrokexané 'airport'

- مهراবাদ mehrabád 'Mehrabad' (place near Tehran)
- ۶ وه زیری درباری شاهه نشاهی wezîr-i derbâr-i šahenšahí 'Minister of the Imperial Court'
 ده ربار "court"
- کابینه kabiné 'cabinet'
- ده ره وه dérewe 'outside; here: abroad'
 ده ره وه "foreign diplomats"
 ده ره وه "dignitaries"
 ده ره وه "inhabitants, residents" = دانشتوو
- ۷ شاهنشا šahenšá 'the Shah (of Iran)'
- ته شریف هینان tešrif henán (tešríf-hen-) 'to come (honorific)'
- ۸ نیشته وه ništnewé (-niš-ewə) 'to land, to alight (birds, planes)'
- ۹ دابه زین (له) dabezín (dá-bez-) (lə) 'to descend (from), get off (of)'
- ۱۰ راهه ستان řawestán (řá-west-) 'to stand, stand up'
- ۱۱ بویه ریزگرتن bo berezgirtín 'for respect'
- گولله توپ gulle tóp 'cannon ball'
 گولله "bullet"
 توپ "cannon"
- ئاگردان agirdán 'to fire'

EXERCISES

1. Fill in the blanks with the correct preposition:

تا	بر
له به رئه وه	به
له	له گه ل

- ۰۱ محمد ئه یوب خان ————— فروکه گه یشته تاران .
- ۰۲ ————— سه عات حه وت و چاره کاگه یشته سنووری ئیران .
- ۰۳ پولی له فروکه ی نیروی هه وایی شاهه نشاهیئ تا سنوور چوون ————— پیشوازی کردنی سه رکوماری پاکستان .
- ۰۴ مارشال ئه یوب خان ————— فروکه که دابه زی .
- ۰۵ ۲۱ گولله توپ ئاگردرا ————— به ریز گرتنی میوانی پایه به رزی ئیران .

2.a. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

سه رکوماری پاکستان به فروکه گه یشته تاران .

۰۱	پاپور	۰۴	شه مه نه فری تاییه تی
۰۲	شه مه نه فر	۰۵	فروکه ی تاییه تی
۰۳	اوتومبیل	۰۶	فروکه یه کی جه نگی

b. Repeat the drill above substituting for سه ر کوماری پاکستان the various personal pronouns:

Example:

من به فروکه گه یشته تاران .

3. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

فروکہ جہ نگیہ کان تا سنور بو پیشواز رویشتبون.

۰۱ پاکستان	۰۴ روبارہ کہ ی نژیک سنووری ئیران و پاکستان
۰۲ نژیک سنووری پاکستان	۰۵ ئم شاخہ بہ رزہ
۰۳ ئم وشارہ گہ ورہ یہ	۰۶ ئم و گردانہ

4. Substitute for the underlined portion of each of the sentences below any suitable item, making any necessary changes wherever required:

- ۰۱ سہ رکوماری پاکستان بہ فروکہ گہ یشتہ تاران .
- ۰۲ فروکہ ی ناو براو لہ سہ عات حہ وت و چارہ کا گہ یشتہ سنووری ئیران .
- ۰۳ لہ ویوہ تا فروکہ خانہ ی مہرثا باد لہ گہ لیا بوون .
- ۰۴ لہ سہ عات نو و ۵۸ دقیقہ دا شاہنشا تہ شریفی ہینا .
- ۰۵ لہ وکاتہ دا مارشال ئم یوب خان لہ فروکہ دابہ زی .

5. Change the following sentences to present time:

- ۰۱ محمد ئم یوب خان بہ فروکہ گہ یشتہ تاران .
- ۰۲ پولی فروکہ تا سنور بو پیشواز رویشتبون .
- ۰۳ ئم و فروکانہ تا فروکہ خانہ ی مہرثا باد لہ گہ لیا بوون .
- ۰۴ دانشتوانی تاران بو پیشواز کردن ہاتبون بو فروکہ خانہ کہ .
- ۰۵ سہ عات دہ فروکہ ی سہ رکوماری پاکستان نیشتہ وہ .
- ۰۶ مارشال ئم یوب خان لہ فروکہ کہ دا بہ زی .
- ۰۷ شاہنشا و مارشال ئم یوب خان لہ جیگاہ کی تاییہ تیدا راوہ ستابونون .

6. Answer each of the following questions with a complete sentence:

- ۰۱ میوانی پایه به رزی ئیران کی بوو ؟
- ۰۲ سه رکوماری پاکستان به چی هات بو ئیران ؟
- ۰۳ بوچی فروکه جه نگیه کانی نیروی هه وایی شاهانشاهی تا سنووری ئیران چون ؟
- ۰۴ فروکه ی سه رکوماری پاکستان له کوی نیشته وه ؟
- ۰۵ بوچی شاهه نسا له فروکه خانه ی مهرئاباد بوو ؟
- ۰۶ چه ند گولله توپ ئاگردرا ؟ وله به رچی ئاگردران ؟
- ۰۷ ئه وکه سانه کی بوون که هاتبوو بو فروکه خانه که بو پیشواز کردنی مارشال محمد ئه یوب خان ؟

7. Complementary sentences:

- ۰۱ یه کیک له هه واله گرنکه کانی ناوخوی ئیمرو ئه وه بوو که سه ره کی جمهوریه ته که مان له م روژانه دا له گه ل سه ره ک وه زیرانی روسیا کوئبیته وه وباسی قه ده غه کردنی چی که ئه تومی ئه که ن .
- ۰۲ ماوه یه کی زوره هیچ هه والیکی ئه و براده رانه م نازانم که ئیمسال چوون بو ئه ورویا بوخویندن ، ئومید ئه که م له م هه فته یه دا نامه یه کم بو بنیرون .
- ۰۳ گرنگترین هه وال که ئیمرو له ئیستگه ی رادیوی حکومه تی عیراقه وه بلاوکراوه ته وه ئه وه بوو که وه زیری ده ره وه ی عیراق و سه فیری ئه مریکی بو دوو سه عات کومونه وه یان بووه وه باسی ئه وه یان کردوه که پیویسته ئه ودوستایه تی یه ی له به ینی ئه و دوو ولاته دا هه یه زیا بکریت .
- ۰۴ نوینه رانی ولاته سه ره به سته کان له کومه لی نه ته وه یه ک گرتوه کاندای ئیمرو میوانی سه رکوماری ئه مریکان .
- ۰۵ میوانه کانی حکومه تی عیراق بو کردنه وه ی پرۆژه تازه کان که ئیمسال ته واو بوون دوینی گه یشتته به غدا .

- ۶ مسيو دوبری به فروکه يه کي تاييه تي گه يشته واشنطن بو گفتوگو کردن له گهل
وه زيره کاني ته مريکا له باوي المانياوه .
- ۷ متصرفي لواي سليمانی ده ري بری که هفته ي پيشوو سي که س له به يني سنووری
عيراق وئيرانه وه کوژران له جيگايه ک که تنها ده ميل له شاري پينجوينه وه دووره .
- ۸ حکومه تي لبنان خه ريکی گفتوگو کردنه له گهل حکومه تي فرنسا بوئه وه ي پولیک
فروکه ي جه نگی ي پی بفروشی بو پاراستی سنووره کاني.
- ۹ سه ره ک وه زيراني سوريا برياري داوه که نيروي هه وایي ولاته که ي زياد بکات
له م ساله دا .
- ۱۰ که شاي ئيران هات بو ئيره ، سه رکوماري ته م ولاته تا شاري نيويورک چوو بو
پيشواز کردني .
- ۱۱ نیاز وایه که فروکه خانه يه کي زور که ووه دروست بکريت له شاري بغداد له جياتي
ته و فروکه خانه پچوکه ي ئیستا هه يه له ناوشاردا .
- ۱۲ ته مه دوو روزه ته ندامانی کابينه ي جمهوريه تي کونفو له به يانيوه تا ئيواره
کوئبنه وه باسی شورشه که ي کاتا نگا ته که ن .
- ۱۳ نوينه رانی سياسي ده ره وه دوينی چوون بو مالی مسترکه نه دی بو ته وه ي
پيروز بايی لی بکه ن به بونه ي هه ليژاردنی بو سه رکوماري يه تي .
- ۱۴ تنها پياوه که ووه کاني ته م شاره چوون له گهل سه ره ک وه زيران وئه ندامانی
کابينه بو کردنه وه ي پروژه تازه کان .
- ۱۵ دانشتوانی شاري تاران زور دل خوش بوون به هاتنه وه ي شا بو پایته خه ت .
- ۱۶ که سه ره ک وه زيراني عيراق که رایه وه له سه فده ره که ي هه مو ته ندامانی کابينه
بو پيشواز چووون بو فروکه خانه که .
- ۱۷ ئيمرو سي فروکه ي جه نگی له فروکه خانه ي مهرئاباد نيشتنه وه .
- ۱۸ له وکاته ي سه رکومار که يشته فروکه خانه که پياوه که ووه کان که هاتبون بو
پيشواز کردني ، چوون بولای وچونی وچاکیان له گهل کرد .

- ۰۱۹ هه ركه گه یشته سە رچنار ، له ئوتومبیلە كه دا به زین و به ره و چایخانه كه روشتین .
 ۰۲۰ من لیڤه رائه وه ستم تا ئه گه ریتە وه له بازار ، به لام تكام وایه توزیك زوو بگه ریتە وه .
 ۰۲۱ پیویسته ئه ندامانی حكومه ته كانی تر و نوینه رانی سیاسی ده ره وه ریز بگه رین تا له م
 ولاته دان چونكه ئه مانه میوانی تایبه تی حكومه ت وگه له كه مانن .
 ۰۲۲ به بونه ی جه ژنه وه ، روژی حه وت گولله توپ ئاگر ئه درى تا سی روژ .

8. Comprehension exercise:

پاش ئه وه ی كونغو سه ره ستی خوی له بلجیکا وه رگرت کاره ساتیکی
 زور گه وه ی به سه ردا هات . ئه وه بو هه مو یه کیک حكومه تیکی له
 به شیکی ئه و ولاته دا دروست کرد و داوای سه ره ستی و سه ره خویی کرد بو به شه كه ی
 خوی . ئه مه ش بو به هوی یه كتر كوشتن و شورش كردن له زور جیگای كونغودا . بلام كومه لی
 نه ته وه یه ك گرتوه كان خیرا بریاری دا كه ئه م به شانه ئه بن ببن به یه ك . له به ره ئه وه
 یارمه تی كونغوی دا بو ئه وه ی حكومه تیکی دیموكراتی هه لبژیری كه بتوانی یارمه تی گه له كه ی بدات .

قسه ی پیشونیان

PROVERB

سووك برو سه لامه ت وه ره وه

"Haste makes waste."

Lit., "Go slowly and come back safe."

سووك روشتن suk royštîn 'to go, walk slowly'

سووك 'light (weight)'

هاته وه hatnəwé (yə-əwə; imperative: وه ره وه
wərəwə) 'to come back, return'

SELECTION 17

- ۱ یه کیه تی سوفیه ت بو یه کم جار انسانیکی نارد بو آسمان له
که شتیه کی آسمانی دا وه له ناویا انسانیک که قورسایان
- ۲ (۴۷۲۵) کغم ۰ انسانه که (۳۰۲) کیلومه تر به رز به یوه وه
و خولیکی خوارد به سه رزه ویدا وه انجا گه رایه وه ۰
- ۳ روژی ۱۲-۴-۱۶۶۱ بو یه کم جار له میژودا یه کیه تی سوفیه ت توانی
انسانیک بنیری بو آسمانی دورر له زه ویه وه به هوی که شتیه کی که وره وه که
قورسایه کی (۴۷۲۵) کغم وه به هوی ساروخیکه وه که (۳) چوار جار ته قیه وه
هه تا نه که شتیه ی که یانده به رزی (۳۰۲) کم انجا که شتیه که به
انسانه که وه خولیکی دا به ده وری زه ویدا که به (۹۲) دقیقه ته واوی کورد
وه پاش نه وه به خیرایی که شتیه که کرایه وه وورده وورده به ره وزه وی هاته وه
وه له و شوبه ی که بویان دانابو له یه کیتی سوفیه ت نیشته وه وه نه وانسانه ی
ناوی هیچی لی نه هات وه به ساغو سه لیمی هاته ده ری ۰

[ژین: ۱۹۶۱/۴/۲]

* * *

GLOSSARY AND NOTES

- ۱ "for the first time" بو یه کم جار
- انسان insán 'person, human being'
- آسمان asmán 'sky, here: space'
- که شتی keští 'ship'
- آسمانی asmaní 'of the sky, space (adj.)'

له ناو...دا le nâw... da 'inside, inside of'

ناو "inside (noun), inner part"

قورسای qursaí 'weight'

کغم = (کیلوگرام) kym. = (kiloqram) 'kilogram'

"whose combined weight was 4725 kg." که قورسایان (۴۷۲۵) کغم

۲ کیلومتر kilométîr 'kilometer'

به رزبونه وه bèrbunewé 'to rise up, ascend'

خول خواردن xul xwardîn (xûl-xo-) 'to revolve, turn or spin around; to orbit'

خول "a turn; a revolution"

به سه...دا besér... da 'over', here: 'around'

زه وی zewí 'earth, the earth'

۳ "outer space" آسمانی دور له زه وه

به هوی... وه be hó-i...ewe 'by means of'

ساروخ sarúx 'rocket'

ته قینه وه teqinewé (-teq-ewe) 'to erupt, blast, to ignite (intr.), fire'

گه یاندنه geyandnè (geyen-e) 'to cause to arrive at, take or bring to'

خول دان xul dán 'to revolve'

به ده...دا be dewr-i... da 'around'

به خیرایی be xeraí 'quickly, rapidly'

کردنه وه kirdnewé (-ke-ewe) 'to open'

ورده... ورده wîrdé wîrdè 'slowly, gradually'

"in the place they had set for it, in the predetermined place" له وشینه ی که بویان دانابو

and nothing "هه نه وانسانه ی ناوی هیچی لی نه هات
happened to the man in it"

به ساغوسه لیمی be sàru selimí 'safely'

"safe and sound" ساغوسه لیم

هاتنه ده ری hatne dére (ye-e dére) 'to come out'

EXERCISES

1. Substitute for the underlined portion of each of the sentences below any suitable item, making any necessary changes wherever required:

۰۱. یه کیتی سوفیه ت بویه که م جار انسانیکی نارد بو آسمان .

۰۲. انسانه که خولیکی دا به ده وری زه ویدا .

۰۳. که شتیه که به خیرابی کرایه وه .

۰۴. پیاده که به ساغوسه لیمی هاتنه ده ری .

۰۵. انسانه که ورده ورده به ره وزه وی هاتنه وه .

2. Repeat the sentence below substituting for پیاده که the various personal pronouns, making all necessary changes:

پیاده که هیچی لی نه هات وه به ساغوسه لیمی هاتنه ده ری .

Example: من هیچم لی نه هات وه به ساغوسه لیمی هاتنه ده ری .

3. Change the following sentences to present time:

۰۱. نه مریکا و روسیا بویه که م جار انسانیان نارد بو آسمانی دور له زه وی یه وه .

۰۲. انسانه که (۳۰۲) کیلومه تر به رز بوه وه .

- ۰۳ که شتیه که خولیکی خوارد به سه رزه ویدا وگه رایه وه .
- ۰۴ ساروخه که سی چوار جار ته قیه وه .
- ۰۵ که شتیه که به انسانه که وه خولیکی دا به ده وری زه ویدا که به (۹۲) دقیقه ته واوی کرد .
- ۰۶ پاش ئه وه به خیرایی که شتیه که کرایه وه وورد ه ورده به ره وزه وی هاته وه .
- ۰۷ انسانه که ی ناوی به ساغوسه لیسی هاته ده ری .

4. Change the following sentences to negative:

- ۰۱ سوفیه ت توانی انسانیک بنیری بو آسمانی دور له زه پیه وه .
- ۰۲ ساروخه که چوار جار ته قیه وه .
- ۰۳ پیایکی ئه مریکی خولی خوارد به ده وری زه ویدا .
- ۰۴ کتیییکم خوینده وه له ناوکه شتیه که دا .
- ۰۵ له وشوبنه ی بویان دانابو نیشته وه .

5. Change the following sentences to passive, making all the necessary changes:

- ۰۱ یه کیتی سوفیه ت انسانیکی نارد بو آسمان .
- ۰۲ ئه م ولاته توانی انسانیک بنیری بو آسمانی دور له زه وی یه وه .
- ۰۳ که شتیه که خولیکی دا به ده وری زه ویدا .
- ۰۴ خوله که ی به (۹۲) دقیقه ته واو کرد .
- ۰۵ له وشوبنه ی بویان دانابو نشته وه .

6. Answer each of the following questions with a complete sentence:

- ۰۱ چه ند جار که شتیه که به انسانه که وه خولی خوارد به ده وری زه ویدا ؟
- ۰۲ به چه ند دقیقه که شتیه که خولیک ته واوئه کات به ده وری زه ویدا ؟

- ۰۳ انسانه که له ناوکه شتیه که دا بوو چی ی لی هات ؟
 ۰۴ به هوی چی یه وه که شتی یه که نیرا بو آسمانی دور له زه وی یه وه ؟
 ۰۵ چه ند جار ساروخه که ته قیه وه ؟
 ۰۶ چون که شتی یه که که رایه وه بوئه رز ؟
 ۰۷ که شتی یه که له کوی نیشته وه ؟

7. Complementary sentences:

- ۰۱ بویه که م جار له میژوی انساندا ئه مریکا و روسیا توانیان خه لک بنیرن بو ئاسمانی دور
 له زه ویه وه .
 ۰۲ تا ئیستا ئه مریکا دوو سه د که شتی گه وره ی نارد وه بو ئاسمانی دور ، یه لک دوا نیکیان
 انسانیان تیا بووه .
 ۰۳ ئه وانه ی له فیزیادا شاره زان ئه لین که انسان گه یشته ئاسمانی دور قورسای
 به ته واوه تی نا مینیت .
 ۰۴ حکومه تی ئه مریکا دینی ده ری برری که فروکه یه کیان هه یه ئه توانی ئه ونده به رز
 بیته وه که نه گولله توپ و نه ساروخ بیگاتی .
 ۰۵ به هوی ئه و فروکه تازه یه ی که ئه مریکا دروستی کرد وه پیاو ئه توانی لیرو وه بروات بو
 لندن و بگریته وه به یه لک دوو سه عات .
 ۰۶ له واشنتن حکومه ت بروای وایه که له م یه د دوو ساله دا زانایان بتوانن ساروخیکی
 گه وره ی وا دروست بکه ن که توانان ئه وه ی هه بی که شتی کی گه وره بکه ینیته مانگ .
 ۰۷ وا چاوروان ئه کرا ساروخه که سی جار بته قیته وه بوئه وه س که شتی که بکه ینیته مانگ
 بلام تنها دوو جار ته قیه وه ، له به ر ئه وه که شتی که نه که یشته مانگ .
 ۰۸ ماموستای یاری داوای له یاری که ره کان کرد ده جار به ده ورن مه کته به که خول بخون .
 ۰۹ داوای ئه وه ی که یشتی نه فروکه خانه که ، ده رگای فروکه که کرایه وه و ورده ورده
 هه مومان دا به زین و به ره و ژوری اسراحه تی فروکه خانه که روشتین .

- ۰۱۰ له وشوینه ی که بومان دانرابوو دانیشتین تا به ته واوه تی اسراحه تمان کرد
دوایی به ره و فروکه که رویشینه وه بوئه وه ی بچین بوئه رنسه .
- ۰۱۱ دوا ی ته وه ی سی جار خولی خوارد به ده وری زه ویدا جون گلین (John Glen)
به ساغو و سه لیعی که رایه وه بوئه مریکا .
- ۰۱۲ هه رکه پاشاکه زانی شورشیکی که وره په یدا بووه له یه کیل له شاره که وره کانی
ولاته که ی دا زور به خیرایی که رایه وه .
- ۰۱۳ پیاو هیچ بی تاقه ت نابی له ناو پاپورا به لکو ته وند خوش رائه بویریت که هه ر
حه زنه کات زوو بگاته ته و جیگیه ی بوی ته چی .
- ۰۱۴ هه ر چه نده بومباکه له ناو چایخانه که ته تی له وکاته ی که خه لک زوری تیابو
به لام که س پریندار نه بوو و چایخانه که ش هیچی لی نه هات .
- ۰۱۵ شای ئیران و حکومه ته که ی بریاریان دا که ته وزه ویانه ی شاهه یه تی دابه ش
بکیرن به سه ر ته و که سانه ی زه ویان نی یه .
- ۰۱۶ ته یاره که ی سه ره ک وه زیران دوو سی جار خولی دا به سه ر فروکه خانه که دا
دوایی نیشته وه .

8. Comprehension exercise:

- فرنسه بلاوی کرده وه که به م زوانه بومبای ته تومی چواره می ته ته قینی ته م
هه واله ش بلاو کرایه وه دوا ی هفته یه ک له ته قاندنی بومبای سیبه می .
- سیاسیه کانی روژ ناوا بروایان وایه که ته قاندنی ته م بومبایانه ته بیته هوی
ته وه ی که روسیاش بومبای ته تومی بته قینی وه ته ترسن له وه ی که ته و تیکوشانه ی کراوه
و ته کری بوته ده غه کردنی دروست کردن و ته قاندنی بومبای ته تومی بی که لک بیی .

قسه ی پیشونیان

PROVERB

ده ستی ماندوله سه رزگی تییره .

"He who works hard will want not."

Lit., "The hand of the tired one is on a full stomach."

ماندو manú [mandú] 'tired, weary'

زگ ، سک zíg, sík 'stomach; belly'

- ۱ له جزائردا گه لی روداوی سه یرروی دا دواي ته وه ی که دیغول
 سه ره ک وزیرانی فرسه چو بو سه ردانی ته وی وه ته و اروپاییانه ی که
 نیشته جی کراون له جزائردا به ره نگاری دیغول و هیزی پولیس بوون له شاری
 وهران و جزائر و دواي ته وه یان ته کرد که جزائر به شیک بیت له فرسه
 له کاتیکدا دیغول و حکومه ته که ی ته یانه وی به ربوه به رایه تیه کی سه ربسه
 فرسه له جزائر دابننن وه زوربه ی دانیشتوانی جزائرش که عه ره بن پشت
 گیری جمهوریه تی جزائر ته که ن که دا مه زراوه و ایستا شه رله گه ل هیزی
 ۲ فرسه ته کات . وه هه وال وای گه یاند که له و به ره نگار بوونه دا (۲۰) که س
 کوژراوه و زوری تریش برینداره و حکومتی فرسه له وه ته ترسا که دیغول له
 جزائردا بکوژری بویه پاسه وانیکی زوری بو داناوه .

[ژین: ۱۲/۱۲/۱۹۶۰]

* * *

GLOSSARY AND NOTES

- ۱ جزائر *jeza'ír* 'Algeria'
 روداو *řudáw* 'events, happenings'
 سه یر *séyr* 'strange'
 رودان *řudán* (*řú-də-*) 'to happen, take place'
 ته وریایی *ewropaí* 'European'
 نیشته جی کردن *ništəje kirdín* 'to settle someone in a place'
 به ره نگار بوون *berənarbún* 'to confront, face defiantly or threateningly; a clash, encounter'

پولیس	polís	'police, policeman'
وهران	wehrán	'Wahran (city in Algeria)'
له کاتیکدا	le kátekda	'at a time when, at the time that, while'
به ریوه به رایه تی	bèrewerberayetí	'administration; directorate, agency'
سه ره	sèr be	'subordinate to; dependent on'
دانان	danán (dá-ne-)	'to establish, set up'
زوری ی	zurbé-i	'most of, the majority of'
پشت گیری کردن	pışt girì kirdín	'to support'
داهه زراندن	damezrandín (dá-mezren-)	'to appoint, to establish, found'
شه رکردن	šer kirdín	'to fight, combat'
۲ گه یاندن	geyandín (-geyen-)	'to give to understand, inform'
	"News has arrived to the effect that, it has come to be known that."	
ترسان	tīrsán (-tīrs-)	le 'to be afraid of'
بویه	bóye	'that is why'
پاسه وانی	pasewaní	'surveillance, guard'
دانان	danán (dá-ne-)	'to put, place'
	"it has assigned him a great number of guards"	

EXERCISES

1. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

ٲه يانه وى به ريوه به رايه ٲى يه ك سه ر به فرنسه دابنين .

٠١ حكومه ٲ	٠٥ سه ره ك وه زيران
٠٢ ولات	٠٦ كومه ل
٠٣ كومار	٠٧ كابينه
٠٤ جزائر	٠٨ جمهوريه ٲ

2. Substitute for the underlined portion of each of the sentences below any suitable item, making any necessary changes wherever required:

- ٠١ له جزائردا گه لى روداوى سه يرروى دا .
 ٠٢ سه ره ك وه زيرانى فه رنسه چوبو سه ردانى ٲه وى .
 ٠٣ ٲه و ٲه وروپا يانه ى كه نشته جى كراون له جزائردا به رنگارى ديفول و هيزى پوليس بوون لسه وى .
 ٠٤ داواى ٲه وه يان ٲه كرد كه جزائره شيك بيت له فرنسه .
 ٠٥ زوربه ى دانشتوانى جزائره كه عه ره بن پشت گيرى جمهوريه ٲى جزائر ٲه كه ن .
 ٠٦ هه وال واى گه ياند كه له وه رنگار بوونه دا بيست كه س كوژراوه .

3. Repeat the following sentences for all pronouns:

- ٠١ من ٲه ترسم شه ر بييت .
 ٠٢ من ترسام شه ر بييت .

۰۳ من ٺه تر سام شه ربييت ٠

۰۴ به ره نگاري ديغول و هيزي پوليس بوون ٠

۰۵ داواي ٺه وه يان ٺه کرد که جزائر به شيك بيت له فه رنسه ٠

4. Change the following sentences to passive, making all the necessary changes:

۰۱ داواي ٺه وه يان ٺه کرد که جه زائر به شيك بيت له فرنسه ٠

۰۲ ديغول و حکومت ته که ي ٺه يانه وي به ريوه به رايه تي په ک دابنين ٠

۰۳ دانېشتواني جه زائر پشت گيري حکومت تي جه زائر ٺه که ن ٠

۰۴ حکومت تي جه زائريان له مصر داناوه ٠

۰۵ پاواسه وا نيکی زوربان بودانا ٠

5. Change the following sentences to negative:

۰۱ سه ره ک وه زيراني فه رنسه چو بو سه رداني ٺه وي ٠

۰۲ ٺه و ٺه ورپاييانه ي که نشته جي کراون به ره نگاري ديغول و هيزي پوليس بوون ٠

۰۳ داواي ٺه وه يان ٺه کرد که جه زائر به شيك بيت له فه رنسا ٠

۰۴ ديغول و حکومت ته که ي ٺه يانه وي به ريوه به رايه تيه کی سه ره فرنسه دابنين ٠

۰۵ زور به ي دانشتواني جه زائر ٺه ره بن ٠

۰۶ ٺه ره به کان پشت گيري جمهوريه تي جه زائر ٺه که ن ٠

۰۷ حکومت تي فرنسه له وه ٺه ترسا که ديغول له جزائر بکوژري ٠

6. Answer each of the following questions with a complete sentence:

۰۱ چي روی دا له جزائر له کاتي سه ردانه که ي ديغول دا ؟

۰۲ کين ٺه وانه ي به ره نگاري ديغول و هيزي پوليس بوون ؟

- ۰۳ حکومتی فەرنسا ئەیه وی چی دروست بکات لە جزائر ؟
- ۰۴ زوربه ی دانیشتوانی جزائر چین ؟
- ۰۵ کی پشت گیری جمهوری تی جزائر ئەکات ؟
- ۰۶ کی شەر لە گەل هیزی فرنسه ئەکات ؟
- ۰۷ بوچی خەلق کوژران و بریندار کران ؟
- ۰۸ حکومتی فەرنسا لە چی ئەترسا ؟

7. Complementary sentences:

- ۰۱ هە وال وای گە یاند که لە و شەرە ی دینی لە شاری جزائر کرا گە لی که س کوژران .
- ۰۲ لە بەر ئە وە ی ئیستا دوورم لە ولاتە که ی خومه وە ، ئاگام لە رودای ناخو نی یە بە تە وای هە رچە ندە جار بە جار روژنامە کانی ئیرە باسی ئە و ی تیا ئە بیت .
- ۰۳ روژنامە ی ئیمرو نویسیوی " سەیر ئە وە یە که زوربه ی ئە و که سانه ی خویان ئامادە کردبو بین بە ئە ندام لە پەرله ماندا ، هەل نە بژیران " .
- ۰۴ یە کیک لە و شتانه ی که تازه رویان داوه لە م شارە پچوکه دا ئە وە یە که ئیستگە یە کی رادیوی تیا دروست کراوه .
- ۰۵ سیاسیه کانی ئە مریکا بروایان وایە که پیویستە سە رکوماری تازه بچیت بو سە ردانی ئە و ولاتانە ی که دوستایه تیان هە یە لە که ل حکومت و گە لە که ی دا .
- ۰۶ زور که س لە وانه ی بە شدار بوون لە شورشە که ی بە شی روژ هە لاتنی کونغودا ئیستا لە شارە کانی بە شی روژ ئاوان نیشتە جی کراون .
- ۰۷ ئە و عەرە بانە ی که لە جە زائردا ئە ژین بە هیچ کلوجیک نایانە وی بین بە بە شیک لە فەرە نسا و همیشه داوای سە ربه خویی راسته قینه ی ولاتە که یان ئە که ن .
- ۰۸ هە رچە ندە که جامعە ی بە غدا لە چە ند کلیه یە ک پیک هاتو ، بە لام هە ر کلیه یە ک لە وانه بە ربو بە رایە تیه کی تاییه تی هە یە وله زورشت دا سە ربه خوبه .
- ۰۹ یە کیک لە و روداوه سە یرانه ی که ئیمسال روی دا ئە بو که توانرا پیاو بنیریت بە دە وری ئە رزدا .

١٠. جریده کانی ئیمرو نوسیویان که عه ره کانی جه زائر دینی چوار که سیان له شاری جه زائر کوشت له وانه ی که سه ره فرنسه بوون .
١١. زوربه ی دانشتوانی ئهم شاره که ژماره یان ٥٠٠٠٠٠ که سه ، داوايان کردوه له حکومه ت که ساحه یه کی گه وره دروست بکریت بوئه وه ی مناله کان یاری تیا بکه ن .
١٢. ولاته عه ره به کان بریاریان داوه پشت گیری داواکه ی حکومه تی جه زائر بکه ن بو سه ره ستی و سه ره خویی ولاته که یان له کومه لی نه ته وه یه کگرتوه کاندان .
١٣. کورد ئه لی پیویسته حکومه تیکی کورد دا بعه زیریری له و جیگیانیه ی که زوربه ی دانشتوانه کانیا ن کوردن و به کوردی قسه ئه که ن .
١٤. له شورشه که ی ٦ ی ایلولی ١٩٢٠ دا نزیکه ی بیست که س کوژرا و زور که سی تریش بریندارکرا له سلیمانی .
١٥. سه ره ک وه زیرانه که ئه ترسا بکوژری له به ره وه پاسه وانی زوری بو خوی دانا بوئه وه ی بیپاریزن .

8. Comprehension exercise:

- وه کو زانیومانه باران ئیمسال زور باربوه . راده ی باران یارین گه یشته ٢٤٠ ملیمتر تا ئهم کاته ، ئومیدیش وایه که ئهم راده یه بگاته ٦٠٠ ملیمتر تا نه صلی زستان ته واو ئه بیت . واش چاوه روان ئه کریت که بهاری ئیمسال زور خوش و ته ر و درێژ ئه بیت .
- پار بهاریکی زور کورتان هه بوو چونکه تنها ١٨٠ ملیمتر باران باری . به هه مو زستان و بهاره وه ، هاوینه که شی زور درێژ وگه رم بوو له گه ل ئه وه شدا ئاوی خواردنه وه زور که م بوو .

تسه ی پیشونیاں

PROVERB

شوپن کلاوی با بردوو کسه وتووه .

"He is on a wild goose chase."

Lit., "He is chasing a wind blown cap."

شوپن که وتن   šwenkewtín (šwén-kew-) 'to follow,
pursue'

کلاو   kıláw 'cap'

با   bá 'air, wind'

بردن   bīrdín (-be-) 'to carry, take'

SELECTION 19

مه ترسی بی ئیشی له ئه مه ریکا

۱

سکرتیری یه کیه تی کریکارانی ئه مه ریکا به په رله مانی ئه مه ریکی راگه یاند
 ۲ که پیویسته به زوویی پروژه دابنریت بو یارمه تی دانی بی کاره کان وه ووتی
 ژماره ی بی کاره کان تا ئیستا گه یشتوته پینج ملیون و نیو وه ئه م ژماره یسه
 به رده دامه وله زور بوندایه وه راده ی بی کاری له ناو کریکارانی کشتوکالیدا
 گه یشتوته له سه دا پازده وه له نیوانی کریکارانی دروست کردنی ساختمان
 گه یشتوته سه دی (۲۲) و زور به ی بی کاره کان خاوه ن خیزانن پیوستیان به
 یارمه تی میری هه یه وه پیویسته زور به زوویی چاره ی ئه م ته نگو چه له مه یه
 بکـریت .

[ئین: ۱۹۶۱/۳/۹]

***

GLOSSARY AND NOTES

۱	مه ترسی	metĩrsí	'danger; fear'
	بی ئیشی	beviší	'unemployment'
۲	سکرتیر	sĩkĩrtér	'secretary'
	کریکار (کریکاران)	kĩrekár	'laborer, worker'
	راگه یاندن	řageyandĩn , (řá-geyen-)	'to impart, to give to understand'
	به زوویی	be zuí	'speedily, quickly'
	دانان	danán (dá-ne-)	'to put down; to start, launch'
	بی کار (بی کاران)	bekár	'idle; unemployed'

به رده وام بوون	berdewambún	'to be persistent, steady'
له ۰۰۰ دا بوون	le...(d)abun (+ inf.)	'to be in the process of, be...-ing'
زور بوون	zorbún	'to grow, increase; growth, increment'
		"it is on the increase, it is increasing"
بی کاری	bekarí	'unemployment'
له ناو ۰۰۰ دا	le náu ...da	'amongst'
کشتوکالی - کشتوکال	kīštukalí = kīštukál	'agriculture'
له سه دا و سه دی	le séia [le séda]; séd-i	'per cent'
		"fifteen per cent"
ساختان = بنا	saxtīmán = biná	'construction, building'
خاوه ن خیزان	xawenxezán	'head of a family, householder'
		"owner"
		"family"
پیویست بوون به	pewistbún be	'to be in need of'
میری	mirí	'government'
چاره کردن	čare kīrdín	'to remedy, to solve'
ته نگوچه له مه	tèqučēlemé	'difficulty, arduous situation'

EXERCISES

1. Fill in the blanks with the correct preposition:

- ۰۱ زوربه ی _____ کاره کان خاوه ن خیزانن .
 ۰۲ راده ی بی کاری _____ کریکارانی کشتوکالدا گه یشتوته له سه دا پانزه .

- ۰۳ پیوسته ——— زووی پروژه دابنریت .
- ۰۴ کریکاره کان پیوستیان ——— یارمه تی هه یه .
- ۰۵ ژماره ی بی کاران تا ئیستا گه یشته ——— سه دا ده .

2.a. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

راده ی بی کاری له ناو کریکارانی کشتوکالیدا گه یشته له سه دا پازده .

۰۱ له سه دا چوار	۰۵ له هه زاردا نو
۰۲ له سه دایه ک و نیو	۰۶ له هه زاردا چوار
۰۳ له سه دا حوت	۰۷ ملیونیکدا هه شت
۰۴ له ده دایه ک	۰۸ ملیونیکدا ده

b. Repeat the drill above changing له سه دا into سه دی :

Example: راده ی بی کاری له ناو کریکارانی کشتوکالیدا گه یشته سه دی پانزه .

3. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

پیوسته زور به زووی چاره ی ئه م ته نگو چه له مه یه بکریت .

- ۰۱ به زووی
- ۰۲ خیرا
- ۰۳ ئیمسال
- ۰۴ له م مانگه دا

4. Substitute for the underlined portion of each of the sentences below any suitable item, making any necessary changes wherever required:

۱. پیوسته به زویی پروژه دابنریت بو یارمه تی دانی بی کاره کان .
۲. پیوستیان به یارمه تی میری هه یه .
۳. زوره ی بی کاره کان خاوه ن خیزانن .
۴. سکرتیری یه کیه تی کریکارانی ئه مریکانامه یه کی نارد بو پارله مانی ئه مه ریکی .
۵. ژماره ی بی کاران تائیستا گه یشتوته پینج ملیون و نیو .

5. Complementary sentences:

۱. مه ترسی شه ری ئه تومی له جیهاندا خه لکی بی ناقه ت کردوه و روژنامه کانی هه مو جیگایه کیش هه ر به نویسی ئه م باسه وه خه ریکن .
۲. گرنترین کار که حکومه ته کانی ئه فریقا و آسیا ئه یانه وی و پیوسته بیکه ن ئه وه یه که ته نگوچه له مه ی بی ئیشی له ولاته کانیا ئه نه مینی .
۳. له سالی ۱۹۶۱ دا سکرتیری کومه لی نه ته وه یه کگرتوه کان له کونغودا کوژرا ، ئه مه ش بو به هوی ئه وه ی که ئه وکومه له بی سکرتیر بی تا سی چوار مانگ .
۴. دوا ی شورشه که ی چوارد ی ته موزی ۱۹۵۸ دا له عیرا قدا کریکاران خویان یه ک خست ویه کیتیان دروست کرد .
۵. سه ره کی جه مهوریه تی، ئه مریکا دوینی نوینه ری تاییه تی خوی نارد بو موسکو بو ئه وه ی سیاستی حکومه ته که ی راگه یینی به سه ره ک وه زیرانی یه کیتی سوفیت .
۶. زانایانی ئه مریکا خه ریکن که شتییه کی وا دروست بکه ن که بگاته مانگ ، حکومه تیش ئومیدی هه یه که ئه م که شتییه به زویی ته وا و بکریت و به زوو ترین کات بنیریت .
۷. سیاسه تی حکومه ته که ی ئیستامان ئه وه یه که له هه مولایه کی ولاتا پروژه دابنریت بو ئه وه ی بی کاران ئیش بکه ن و ولاته که ش به ره و پیش که وتن بروات .

- ۰۸ ژماره ی دانشتوانی به غذا نه گه یشتوته یه ک ملیون که س که چی پار هه موژنامه کان نویسیویان که له ملیونیک زیاتره .
- ۰۹ کومه لی نه ته وه یه کگرتوه کان به ردوامه له سه ر سیاسه ته که ی خوی له کونفودا و ئومیدیش وایه که ئه و ولاته به م زروانه یه ک بخریت .
- ۰۱۰ ژماره ی ئه ندامانی کومه لی نه ته وه یه کگرتوه کان له ئه ول روژی دامه زرانده وه تا ئیستا له زوژ بوندایه ، ئه مه ش مانای ئه وه یه که ولاتانی جیهان ورده ورده سه ربه خویی خویان وه ره ئه گرن . برواش وایه که دوا ی ماوه یه کی تر ولاتیک نامینیه وه بی سه ره ستی .
- ۰۱۱ راده ی خوینده واری له ولاته کانی روژ هه لاتدا نزمه ، به لام حکومه ته کان ئه یانه وی پروژیه ی وا دابنین که به زوویی هه موکه سیک فیری خویندن و نویسن بی .
- ۰۱۲ له ناو قوتابیانی پوله که ماندا تنها یه کیک هه یه که تا ئیستا مانای ئه م وشه تازانه نازانیت .
- ۰۱۳ له سه داهه صتی خه لکی ئه م شاره به کشتوکاله وه خه ریکن .
- ۰۱۴ حکومه ت بریاری داوه که دوا ی مانگیکی تر ئیش بدوزیته وه بوئه و بی کارانه ی که له نیوانی کریکارانی کشتوکالدا هه ن .
- ۰۱۵ ساختمان وشه یه کی فارسی یه ، به لام جار به جار کورده کان و به تاییه تی روژنامه کان به کاری ئه هینن .
- ۰۱۶ گه لیک له وانه ی که له م جامعه یه ئه خوینن خاون خیزانن .
- ۰۱۷ شای ئیران بریاری دا که ئه و زه ویانه ی میری هه یه تی بدرین به کریکارانی کشتوکال که زه ویان نی یه .
- ۰۱۸ دوکتوره کان تا ئه م روژه ش ناتوانن چاره ی زور نه خوشی بکهن ، به لام هه ر به رده وامن لسه سه ر دۆزینه وه ی ده رمانی تازه بو ئه وه نه خوشیانه .
- ۰۱۹ حکومه تسی ئه مریکا بریاری داوه چاره ی ئه وه ته نگوچه له مه یه بکات له کونفودا .
- ۰۲۰ ئیان بی ته نگوچه له مه نابیت .

6. Comprehension exercise:

سکرتیری کومه لی نه ته وه یه ک گرتوه کان ئیمرو گه یشته شاری ستانلی فیل که پایته ختی به شی روژ هه لاتی کونخویه بوئه وه ی چاره ی ئه و ته نکوچه له مه یه بکات که له نیوانی هیزی نه ته وه یه ک گرتوه کان و جیشی کونخودا په یدا بووه .

هه والیش وای گه یاند که چه ند سه عاتیک له پیش گه یشتین فروکه ی تایبه تی سکرتیری نه ته وه یه ک گرتوه کان بو کونخو چوار ئه وریایی کوژران و چه ند که سیک بریندارکران ، بلام سیاسیه کان وا چاوه روان ئه که ن که دوا ی ئه و گفتوکویه ی که سکرتیر ئه یکات له گه ل کاربه ده ستانی کونخو ئیتر کاره ساتی وا روو نه دات .

قسه ی پیشونیان

PROVERB

ئیشی ئیمرو مه خه ره سبه ینی

"Do not leave for tomorrow what you can do today."

خسته xistne (-xə-ə) 'to put off, postpone to'

SELECTION 20

۱   ئەیکوژی چونکه شوی پی نه کردوه

۲   چه ند که سیکي نه ناسراو ئەچنه سه رمالی حسین محمود له پینجویین
و تفنگیک ئەنین به ژنه که یه وه که ناوی آمینه محمده وه ئەیکوژن له به ره وه
لاشه که ی نیررا بو خهسته خانه ی سلیمانی بو تشریحی اصولی وه له انجامی
تحقیقدا ده رکوت که آمینه پیش سی مانگ شوی کردوه به حسین محمود به
بیوه ژنی و شوی نه کردوه به صالح ملا که خه لقی دیی داروخانه و زور جار
داوای کردوه وه ئەلین گویا ئەم تاوانه صالح ملا کردویه تی وله به ره وه
به وردی تحقیق ئەکریت .

[ئین: ۱۹۵۶/۸/۹]

* * *

GLOSSARY AND NOTES

۱	شو وکردن به	šukirdîn (šu-ke-) be 'to get married to (for women)'
۲	ناسین	nasîn (-nas-) 'to know, be acquainted with' "unknown" نه ناسراو
	چونه سه ر	čune sér (-č-e sér) 'to descend upon, attack'
	پینجوين	penjwîn 'Penjwin (town in Sulaimania Liwa)'
	تفنگ	tîfêṇ 'rifle'
	تفنگ نان به ... وه	tîfêṇnân (-ne-) be...əwe 'to shoot... with a rifle'
	آمینه محمد	amine mîhemméî 'Amina Mohammed (P.N.)'

لاشه	lašé	'corpse; dead body'
خه سته خانه	xestexané	'hospital'
تشریح	tešríh	'autopsy'
اصولی	ʷuḡúli	'formal, as a formality, routine'
تحقیق	teḡqíq	'investigation; questioning'
ده ركه وتن	derkewtín (dér-kew-)	'to become clear, evident'
پیش	péš	'before'
حسین محمود	hīsen meḡmú	'Hussain Mahmoud'
بیوه ژنی	bewēžíní	'widowhood'
		"in widowhood status, as a widow"
صالح ملا	salīh melá	'Salih Mala'
دی	dé	'village'
داروخان	daroxán	'Darokhan (a village in Sulaimaniya Liwa)'
داوا کردن	dawa kirdín	'to ask for, demand, here: to ask the hand of'
گوایا	gwáya	(conjunction introducing subordinate clauses in statements) 'that possibly'
تاوان	tawán	'crime; offense'
به وردی	bewírdí	'minutely, carefully'
تحقیق کردن	teḡqiq kirdín	'to investigate'

EXERCISES

1. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

آمینہ شوی کردوہ به حسین محمود به بیوہ ژنی وشوی نه کردوہ به صالح ملا .

۰۱ دارا	۰۵ احمد کریم
۰۲ طی صالح	۰۶ برادره ره که م
۰۳ ملا کریم	۰۷ باوکی احمد
۰۴ عادل احمد	۰۸ براکه ی کریم

2. Substitute for the underlined portion of each of the sentences below any suitable item, making any necessary changes wherever required:

- ۰۱ چه ند که سیکی نه ناسراو ته چنه سه رمالی حسین محمود و ته یکوژن .
- ۰۲ چه ند که سیک تفنگیک ته نین به ژنه که یه وه و ته یکوژن .
- ۰۳ له انجامی تحقیقدا ده رکه وت که آمینہ پیش سی مانگ شوی کردوہ به حسین محمود .
- ۰۴ ته لین گویا ته م تاوانه صالح ملا کردوبه تی .
- ۰۵ لاشه که ی نیررا بو خه سته خانه ی سلیمانی .
- ۰۶ آمینہ شوی نه کردوہ به صالح ملا که خه لقی دی داروخانه .

3. Change the following sentences to past time:

- ۰۱ چه ند که سیکی نه ناسراو ته چنه سه رمالی حسین محمود و تفنگیک ته نین به ژنه که یه وه و ته یکوژن .
- ۰۲ له ته نجامی تحقیقدا ده رکه که وی که صالح ملا ته م تاوانه ی کردوہ .

- ۰۳ صالح ملا خه لقی دیی داروخانه .
- ۰۴ آمینه محمد شو ناکات به صالح مه لا .
- ۰۵ لاشه ی ژنه که شه نیریت بو خه سته خانه ی سلیمانی .

4. Change the following sentences to passive, making all necessary changes:

- ۰۱ چه ند که سینک تفنکیان نا به ژنیکه وه .
- ۰۲ صالح ملا ژنیکی کوشت .
- ۰۳ پولیس لاشه ی ژنه که یان نارد بو خه سته خانه ی سلیمانی .
- ۰۴ حکومت به وردی تحقیق شه کات .
- ۰۵ صالح ملا زور جار آمینه ی داوا کرد وه .

5. Change the following sentences to negative:

- ۰۱ لاشه که ی نیرا بو خه سته خانه ی سلیمانی .
- ۰۲ تفنکیان نا به خه لقه وه .
- ۰۳ صالح ملا خه لقی دیی داروخانه .
- ۰۴ وایزانم به وردی تحقیق شه کری .
- ۰۵ شه و ژنه شوی کرد وه به حسین محمود .
- ۰۶ ژنه که ی ناوی آمینه محمد .
- ۰۷ شه م تاوانه صالح ملا کردویه تی .

6. Answer each of the following questions with a complete sentence:

- ۰۱ آمینه کی بوو ؟
- ۰۲ کی ژنه که ی حسین محمود ی کوشت ؟

- ٠٣ له بهر چی لاشه ی ژنه که ی حسین محمود نیرا بوخه سته خانه ی سلیمانی ؟
- ٠٤ له نه ناجی تحقیق کردندا چی ده رکه وت ؟
- ٠٥ بوچی بر وا یه که صالح ملا آمینه ی کوشتوه ؟
- ٠٦ مه عنای ته م وشانه ی خواره وه چین :
- شوی پی نه کردوه — به بیوه ژنی — به وردی — تاوان — داوا ی کردوه

7. Complementary sentences:

- ٠١ له هه فته ی رابوردودا یه کیك له گچه کانی شای کونی میصر شوی کرد به کوریکی
فهره نسی . هه والیش وا نه گه ینی که ته م کوروکچه زور ده میک بوو هه زیان له
یه کتر کردبوو .
- ٠٢ یه کیکی نه ناسراو دینی چوته سه رمالی رفیقیکم وتفه نگی ناوه به ماله که یه وه .
- ٠٣ پینجوین شاریکی پچوکی فینگه ته که ویته نژیک سنووری عیراق وایرانه وه ،
دانشتوانی ته م شاره ش هه مو کوردن .
- ٠٤ زوریه ی کورده کانی عیراق تفه نگیان هه یه وه همیشه ئاماده ن شورش بکه ن .
- ٠٥ چه ند که سیک چونه سه ر دی یه که مان وتفنگیان پیوه ناوه به لام پولیس توانی
سی که سیان لی بگوژیت .
- ٠٦ لاشه ی ته و دوژمنانه ی که کوژران له روژی جه ژنا برا بوخه سته خانه گه وره که .
- ٠٧ حکومت بریاری داوه خه سته خانه یه کی گه وره ی تر دروست بکات له شاری سلیمانی
که دوو هه زار نه خوش بگریت .
- ٠٨ مدیری پولیس به وردی خریکه تحقیق ئه کات بو ته وه ی هوی ته و شه ره بدوزیته وه
که له به ینی خه لقی دنی یه که کرا وشه ش که سی تیا کوژرا .
- ٠٩ له خویندنه وه ی ته م هه والانه بوم ده رکه وت که حکومتی ته مریکا خه ریکه
چه ند پیاویک به که شتی یه که وه بنیریت بو مانگ .
- ١٠ پاش ته وه ی پیاره که ی مرد ژنه که بریاری دا به بیوه ژنی بمینیته وه تا
مناله کانی گه وره ته بن .

۱۱. هه ر دواي گه رانه وه ي رفيقه كه م له نه مريكاوه باوكي داواي نه وکچه ي بوکرد
كه وه ختي خوي كوره كه ي حه زي لى كردبو.
۱۲. سه ره كي حكومه تي اندونيچيا وتي گوايا نه گه ر خومان هه ول نه ده ين ولا ته كه ي
خومان رزگار بكه ين له استعمار نه بن چاوه ري كي بكه ين هه ولمان بو بدات؟
۱۳. هه مو نه و تاوانانه ي كه حكومه تي پيشو كردوبه تي به رامبه ره گه له كه ي ئاشكراكران
له پارله ماندا.
۱۴. له پيش نه وه ي وه لامى پرسياريك بده يته وه، پيوسته به وردى بيري لى بكه يته وه
انجا ده ست بكه يت به وه لام دانه وه.
۱۵. حكومه ت زور به وردى تحقيق نه كات له هوى كوشتى يه كيك له وه زيره كان كه
له كاتى هاتنه ده ره وه ي دا له ماله كه ي خوي كوژرا.

تسه ي پيشونيان

PROVERB

ژنیش هه يه و ژانیش هه يه

Lit., "There are good wives, and there are (wives who are nothing but) agony."

ژان žán 'pain, agony'

SELECTION 21

- ١ له وه زاره تی زانیاریدا لیژنه یه ک پیک هاتوه بو باس کردنی ده ستیلات و ایشوکاری به ریوه به رایه تی گشتی زانیاری کوردی وه ئه م لیژنه یه ده ستی ئه کات به دانانی ایشوکاری ئه و به ریوه به رایه تیه وه سنور بو ده ستیلاتی دانه نی .
- ٢ وه ایست له قوتابخانه ابتدائیه کانی لوای سلیمانی وه هه ولیردا به کوردی ئه خوینری له گه ل هه ندی قوتابخانه ی کرکوک به لام له لوای مصلدا کوردی له پولی یه ک و دوی ابتدائی به سورانی ئه خوینری .
- ٣ وه هه روه ها به ریوه به رایه تی زانیاری گشتی کوردی گه لی معلمی ئه ماده کردوه بو ووتنه وه ی ده رسی کوردی له قوتابخانه کانی ماموستایاندا له هه مو عیراقتدا . هه ندیکیان ده ستیان پی کردوه گه لیکیان هیشتا ماون .
- ٤

[ئین : ١٩٦٠/١٢/٢٩]

* * *

GLOSSARY AND NOTES

١	وه زاره ت	wezarét	'ministry'
	زانیاری	zanyarí	'education'
	لیژنه	ližné	'committee'
	پیک هاتن	pek hatín	'to be set up'
	ده ستیلات	deşelát	'authority, power'
	ایشوکار	işukár	'function, duty'
	"directorate general" به ریوه به رایه تی گشتی		

- ده ست کردن به dest kirdîn be 'to start, commence'
- سنور sînûr 'boundary, bound, limit'
- ابتدائی ʔibtidaʔî 'primary'
- ٢ سورانی soranî 'Sorani'; Kurdish dialects including those from Sulaimania to Arbil in Iraq as well as Mukri in northwestern Iran. This passage points out that the Sulaimania dialect is studied in Mosul schools rather than the local variety.
- ٣ معلم muʔellîm 'teacher'
- وته وه wîtnewé (-le-ewe) 'to teach; teaching'
- "normal schools" قوتابخانه کانی ماموه ستایان
- مان mán (-men-) 'to remain, stay, be left'
- "many of them have yet to start" گه لیکیان هیشتا ماون

EXERCISES

1. Fill in the blanks using one of the words listed below, making any appropriate changes:

وته وه	خویندن
بلاوکردنه وه	پیک هاتن
زانین	دانان

- ٠١ لیژنه یه ک _____ بو باس کردنی ده ست لاتی به ریوه به رایه تی گشتی زانیاری.
- ٠٢ پیوسته سنور بو ده ست لاتی ئەم به ریوه به رایه تی یه _____.
- ٠٣ ئیمه به کوردی سورانی _____.
- ٠٤ ئەم به ریوه به رایه تی یه معلمی ئاماده کردوه بو _____ ده رسی کوردی.
- ٠٥ دینی روزنامه ی ژین و تاریکی جوانی _____.

2. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

هه نديكيان ده ستیان کردوه به ده رس خویندن به لام که ليکیان ماون .

٠١ چه ند که سيکیان	٠٣ تنها دوو براده رم
٠٢ چوار پینجیکمان	٠٤ هه ره مانه

3. Substitute for the underlined portion of each of the sentences below any suitable item, making any necessary changes wherever required:

- ٠١ ایستا له قوتابخانه ابتدائیه کانی لوان سلیمانی ده رس به کوردی ته خوینری .
- ٠٢ ئەم لیژنه یه ده ست ئەکات به دانانی سنور بو ده ستەلاتی ئە و به ریه به رایه تیه .
- ٠٣ له پولی یه ک ودوی ابتدائی به کوردن سورانی ده رس ته خوینری .
- ٠٤ هه نديكيان ده ستیان پی کردوه که ليکیان هیشتا ماون .
- ٠٥ به ریه به رایه تی زانیاری گشتی کوردی گه لی معلمی ئاماده کردوه بو وتنه وه ی ده رسی کوردی .

4. Change the following sentences to passive, making all necessary changes:

- ٠١ لیژنه یه کیان پیک هیناوه بو باس کردنی ایشوکاری به ریه به رایه تی گشتی زانیاری کوردی .
- ٠٢ ئەم لیژنه یه ده ست ئەکات به دانانی ایشوکاری ته و به ریه به رایه تیه .
- ٠٣ لیژنه که سنور بو ده ستەلاتی به ریه به رایه تی یه که دائه نی .
- ٠٤ له کرکوک قوتابیگان ده رس به کوردی ته خوینن .
- ٠٥ ئیممال معلمه کان ده رس به کوردی ته لیینه وه .

5. Supply the plurals of the words given in list A using the model shown in B:

B	A	B	A
ری ٠٨	ئەم لیژنە	٠١	لیژنە
پیاو ٠٩		٠٢	قوتابخانە
ژن ٠١٠		٠٣	یاری
میژوو ٠١١		٠٤	بە ربووە بە رایە تی
بە روو ٠١٢		٠٥	دە رگا
هو ٠١٣		٠٦	برا
دۆ ٠١٤		٠٧	دی

6. Answer each of the following questions with a complete sentence:

- ٠١ لە بەرچى ئە و لیژنە یە پێک هینراوە لە وەزارە تی زانیاریدا ؟
  - ٠٢ ناوی ئە و دائرە یە چى یە کە خەریکی ئیشوکاری خویندنی کوردیە لە کوردستان ؟
  - ٠٣ سورانی چى یە ؟
  - ٠٤ چى بە ربووە بە رایە تی یە ب محەم ئەمادە ئەکات بو و تە وە ی دەرسى کوردی ؟
  - ٠٥ ناوی ئە و شارانە چىن لە عێراقدا کە لە قوتابخانە کانیاندا بە کوردی دەرس ئە و تریته وە ؟
  - ٠٦ مانای ئە م وشانە بە انگیزی چىن :
- هەندى — بە ربووە بە رایە تی — سنور — زانیاری — هەروە ها — دەستەلات —
قوتابخانە ی ابتدائى

7. Complementary sentences:

- ٠١ وەزارە تی زانیاری عێراق ئە و کتیبانە ئەمادە ئەکات کە لە مەکتەبە کانی عێراق ئە خویندنی و دابەشیان ئەکات بە سەر قوتابیاندا .

- ٠٢ ئە و گە لە ی ئە یە و ی خیرا پیش بکە و ی پیویستە رادە ی زانیاری خوی زیاد بکات .
- ٠٣ لیژنەیە ن لە عیراقە وە نیراوە بو اروپا بو ئە وە ی مامووە ستایان هەلبژیری بو دەرس و تته وە لە جامعە ی بە غدا و لە قوتابخانە کانی تر دا .
- ٠٤ سکریتیری کۆمە لێ نە تە وە یە کگرتووە کان دوینی لیژنە یە کی پیف هینا لە چوار کەس بوئە وە ی بچن بو سوریا و گفتوگو لە گە ل حکومە ت بکە ن لە بارە ی دروست کردنی جامعە یە کی گە وەرە لە پایتەختی سوریا دا .
- ٠٥ حکومە ت دەستی کرد بە دروست کردنی ئە و شەقامە ی کە وە کوئە لین بیست کیلومە تر درێژ ئە بی .
- ٠٦ بە رێوە بە رایە تی گشتی زانیاری کوردی خەریکی ئامادە کردنی مەلەمە بو و تته وە ی دەرسی کوردی لە هەموو شارێکی عیراق دا .
- ٠٧ پاش شورشە پیروژە کە ی چوار دە ی تە موزی عیراق ، حکومە تی تازە بە رێوە بە رایە تیە کی گشتی زانیاری کوردی دامە زراند لە بە غدا .
- ٠٨ لە هەموو لیوای سلیمانی و هەولیردا و هەروە ها لە کوردستانی ئێراندا خەلک بە سورانی قسە ئە کە ن .
- ٠٩ زوربە ی دانشتوانی لوای موصل بە کوردی قسە ئە کە ن ، بە لام لە ناوشاری موصل خەلک بە عەرەبی قسە ئە کە ن .
- ٠١٠ هەموو سالی ک نزیکی پنجا قوتابخانە ی ابتدائی تازە ئە کریتە وە لە لوای سلیمانی دا .
- ٠١١ یەکی ک لە و هەوالانە ی کە لە روژنامە ی ژینی ئیمرو دا نووسرا بو ئە وە ئە گە ی نیت کە هەندی لە و کەسانە ی دوای شورشە کە ی پارگیرا بوون لە م هفتە یە دا بە ر ئە درین .
- ٠١٢ حکومە تی هندستان بریاری دا سنوورە کانی خوی بپاریزی لە پەلاماردانی دوژمن لە بە ر ئە وە دوینی هیزیکی گە وەرە ی ناردە نزی ک سنوورە کانی روژ هەلاتیە وە .
- ٠١٣ حکومە تی ئەمریکا پارە یە کی زوری داناوە بویارمە تی دانی ئە و کە ل و ولاتانە ی کە پیویستن بە یارمە تی .
- ٠١٤ ایشوکاری ولات ئە وندە زورە هەریگز بە یە ک کەس ناگری ، لە بە ر ئە وە ، لە ولاتە دیموکراتیکاندا ئیش و کار و دەستەلات بە شێ کراره لە بینی ئە ندامانی حکومە ت دا .

٠١٥ . سه ره ك جمهوريه تى لبنان داواى له په رله مان كرد كه ده سته لاتی زیاتر بده نى
تا بتوانى ئیشو کار حکومه ته که ى به ريك و پيکى بکات .

قسه ى پیشونیان

PROVERB

له هه مو هه وریك باران نابارى

Lit., "Not every cloud brings rain." That is, "You can't win every time."

SELECTION 22

- ۱ یاری فوتبولی سلیمانی و هه لښیراوی پولیس
- ۲ سلیمانی یاریه که ئه باته وه له به هیزترین تیپ
- ۳ چی یاری یه که ی تیک دابو
- ۴ روژی یه کشمه ی رابوردوله ساحه تازه که ی که کراوه بو یاری کردن وه که
چوار هه زار که س ئه گری یاریه کی فوتبول کرا له به یینی تیپی سلیمانی وه تیپی
هه لښیراوی پولیس بغدادا که به هیزترین تیپه وه له هه لښیراوی سوپا نه بیت
له هه مو تیپی لیواکانی بردوته وه .
- ۵ وه که یاریه که ده ست پی کرا که س بروای نه ئه کرد که تیپی وه رزشی
سلیمانی بیباته وه به لام ئه نجامی یاریه که به پیچه وانه وه ده رچو وه سلیمانی
گولیکی کرد له ماوه ی یه که می یاریه که دا که دقیقه یه کی مابو ته واو بیت وه ئیتر
له وه به ولا وه که س گولی له که س نه ئه کرد . هه رچه ند تیپی هه لښیراوی پولیس
بغدا هه مو ریگایه کیان به کار هینا وه هه مو جوړه یاریه کیان کرد به لام هه ر
گولیان بو نه کرا له به ر پته وی پاریز گاری کردن گولی سلیمانی وه یاری کردن
به دلی یاریکه ره کان که دوا روژیکی باش چاوه رییان ئه کات ئه گه رله سه ر یاری
کردن برون .

[ئین: ۱۹۶۰/۷/۲۱]

* * *

GLOSSARY AND NOTES

۱	هه لېږيراو	helbižeráw 'selected; select (adj.)'
۲	برده وه له	bīrdnewé (-bē-ewe) lə 'to win...from'
	به هيز	bē hēz 'strong'
۳	تيك دان	tekdán (ték-de-) 'to confuse; to upset'
۴	رابوردو	řaburdú 'previous, past, gone by'
	كرتن	girtín (-gr-) 'to catch; to hold'
	سويا	supá 'army'
	له هه لېږيراوې سوي نه بيت له هه مو تپي ليو اكانسي بردوته وه "except for the select team of the army, it has won over the teams of all the liwas"	
۵	برواکردن	bīřwa kirdín 'to believe'
	وه رزي	werziš 'sports; physical education'
	پيچه وانه	pečewané 'reverse, opposite'
	ده رچوون	derčún (dér-č-) 'to come out'
	گول کردن (له)	gol kirdín(lə) 'to score a goal (on)'
	ماوه	mawé 'period, time'
	له ماوه ي په که می ياری په که داکه دقیقه په کی مابو تـــــــ و او بيت "in the first half of the game, with just a minute left to play"	
	ئيتړ	ritír 'then'
	له وه به ولا وه	léwə bèwlawə 'after that, from then on, from there on'
۶	هه رچه ند ... به لام	hérčəŋ... bēlam 'although... still'
	به کارهينان	bekárhēnan (bekár-hen-) 'to use, utilize, employ'
	پته وی	pítewí 'solidity, compactness'
	پاريزگاری کردن	parezgari kirdín 'to defend, protect; defense'

گول	gó1	'goal'
به دل	bedí1	'enthusiastic, earnest'
دوا روز	dwaróž	'future'
چاوه ری کردن	čawere kirdín	'to wait for, to anticipate'
روپشتن له سر	řoyštín (-řo-) leser	'to go on with, continue'

EXERCISES

1. Fill in the blanks using one of the words listed below, making any appropriate changes:

چاوه ری کردن	یاری کردن
بروا کردن	توانین
باس کردن	بردنه وه

۰۱. تیپی وه رزشی سلیمانی یاربه که ی ——— .
 ۰۲. تیپی هه لپیراوی پولیس ——— هیج گولیک بکات .
 ۰۳. دوینی له ساحه تازه که ——— له به ینی تیپی یه که م و تیپی دووهه مدا .
 ۰۴. نه که رباش سه عی بکه یت دوا روژیکی باش ——— .
 ۰۵. که س ——— که تیپی وه رزشی سلیمانی بیباته وه .

2. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

که یاربه که ده ست پی کرا که س بروان نه نه کرد تیپی وه رزشی بیباته وه .

۰۱. من	۰۴. هیچمان
۰۲. تو	۰۵. براده ره کانم
۰۳. نه من ونه تو	۰۶. ماموه ستاکانمان

3. Substitute for the underlined portion of each of the sentences below any suitable item, making any necessary changes wherever required:

۱. ئەوتىپە لە ھەلبژىراوى سوپا نەبىت لە ھەمو تىپى لىواگانى بردوتە وە .
۲. يارىە کى فوتبول کرا لە بەينى تىپى سليمانى و تىپى ھەلبژىراوى پوليس کە بە ھىزترىن تىپە .
۳. کە يارىە کە دەست پى کرا کەس برواى نە ئە کرد کە تىپى وە رزشى سليمانى بىياتە وە .
۴. سليمانى ئولىكى کرد لە ماوەى يە کە مە يارىە کە دا کە دقيقە يە کى مابوتە واوبىت .
۵. ئىتر لە وە بە لا وە کە س گولى لە کە س نە ئە کرد .
۶. ئە مانە دوا روژىكى باش چاوە رييان ئە کات ئە کە ر لە سە ر يارى کردن برون .

- 4.a. Change the following sentences to present time:

۱. ساحە کە بويارى کردن کراوە .
۲. ئەم تىپە لە ھەمو تىپى لىواگانى بردوتە وە .
۳. يارىە کە لە سە عات چوار دەست پى کرا .
۴. وايزانم ئە نجامى يارىە کە بە پىچە وانە دە ر چوو .
۵. يارى کە رە کان ھەمو ريگايە کيان بە کار ھيئا بو ئە وەى يارىە کە بەنە وە .

- b. Repeat the drill above changing the verb to the negative:

Example:

ساحە کە بويارى کردن نە کراوە .

5. Answer each of the following questions with a complete sentence:

۱. چى تىپىك يارى فوتبولى کرد لە کەل تىپى وە رزشى سليمانى ؟
۲. کەى وە لە کوى يارىە کە کرا ؟

- ۰۳ تیهی هه لېښراوی پولیس له چی تیپیکي نه بردوته وه ؟
- ۰۴ څه نجامی یاربه که چی بوو ؟
- ۰۵ بوچی تیهی هه لېښراوی پولیس نه یتوانی گول بکات ؟
- ۰۶ یاری که ره کانی سلیمانی چون یاریان څه کرد ؟
- ۰۷ مانای څه م وښانه چین :
- پاریزگاری کردن - وه رزش - ماوه - له وه به ولا وه - جور - به هیز -
دواروژ - یاری که ر - ئیتر

6. Supply the comparative and superlative forms of the adjectives listed below:

۰۱ که وره : که وره تر ، که وره ترین	۰۶ قورس
۰۲ آسان	۰۷ خیرا
۰۳ به هیز	۰۸ سیاسی
۰۴ پته و	۰۹ پیوست
۰۵ ښاماده	۰۱۰ دامه زراو

7. Complementary sentences:

- ۰۱ زوربه ی څه م ده رښانه ن که بو څه م کتیه هه لېښراون له روژنامه کانی عیراق بللو کراونه ته وه .
- ۰۲ حکومت بی پولیس نابیت چونکه څه وانن که گول څه پاریزن وه به هوی څه وانه حکومت څه توانی ئیشوکاری خوی به ریکوپیکی بکات .
- ۰۳ له و یاربه ی دوینی کرا له به ینی تیهی باسکت بولی څه م جامعه یه و جامعه ی اندایانه دا څه م جامعه یه برديه وه به وه رگرتی ۶۷ نقطه به رامبه ربه ۶۵ نقطه .
- ۰۴ وه کو بیستراوه هیزی هه وایس امریکا له هه مو هیزه هه واییه کانی جیهان به هیزتره .

- ٠٥ به فرو بارانه که ن هفته ی پیشو یاربه که ی به ینی تیپی فوتبولی جیش و تیپی
 هه لبتیراوی پولیسی تیک دا ٠ به لام وا چاوه ری ئه کری که له سه ره تای مانگی
 تازه دا یاربه که بکریته وه ٠
- ٠٦ له مه کته به تازه که جیگایه کی زور گه وره دروست کراوه بو کوبونه وه ی قوتاییان که
 نزیکه ی سۆ هه زار که س ئه گری ٠
- ٠٧ هه ندن که س هه ن له ماله وه نه بیت له هیچ جیگایه کی تر ناتوانن سه عی بکه ن ٠
- ٠٨ له وکاته ی کوبونه وه ی ماموه ستاییان ده ستی پی کرد تا کوتایی هات هه رباسی
 خویندن و نویسی زمانی کوردی کرا ٠
- ٠٩ که س بروای نه ئه کرد به م زروانه ئه و پروژه گه وره یه ی ده ره ندیخان ته واو بکریته ،
 به لام له به ره وه ی مهندسه کان له م دوایه دا زور به دل ئیشیان کرد توانیان
 به زوویی ته واوی بکه ن وه له کاتی کردنه وه ی ئه م پروژه یه دا سه ره ک وه زیرانی
 عیراق سوپاسیکی گه رمی مهندسه کان و کریکاره کانی کرد که به شدار بوون لـه
 دروست کردنی ٠
- ٠١٠ له روژنامه ی ژیندا جار به جار لاپه ره یه کی تیا ئه بیت که هه رباسی وه رزشی تیا
 ئه کری وهه والی یاری کردن و یاری که رانی تیا ئه نوسری ٠
- ٠١١ هه رچه نده که لکی ئه و یارمه تییه ی که حکومه تی ئه مریکائه یدا به حکومه ته کانی تری ئه دات
 ئیستا ده رناکه وی به لام بی کومان له دوا روژدا ئه نجامیکی زور گه وره وباشی ئه بیت
 بو ئه و ولاتانه ٠
- ٠١٢ ئه و روژه ی شورشه که ده ستی پی کرد له حبشه خه لک بروایان وابوو که سه ره که وی
 که چی دوا ی هفته یه کی تر ئه نجامی شه ر به پیچه وانه ده رچوو و هیزی حکومه ت
 توانی هه مو سه ره که کانی شورشه که بگرن ٠
- ٠١٣ له ماوه ی یه که می ده رسه که دا ماموه ستا شیعیکی بو خویندینه وه دوا ی ئه وه
 داوان لی کردین که خومان بیخوینینه وه و معناکه ی بزانیین بو ئه وه ی لـه
 ده رسه که ی تر دا امتحانی تیا بد هین ٠

۱۴. حکومت هر ټوانی قوتايخانه و ماموہ ستا دانی له شاره پچوکه کاندای
له وه به ولاوه خه لک ټبی خه ریک بن بو ټه وه ی راده ی زانیاری خوبان زیاد
بکــن .
۱۵. هیزی ټم حکومت په لاماری هیزی ټه و حکومت ته ی دا نزیږ فروخانه که
به لام له به ر پته وی هیزی هر دوولایان که سیان نه یتوانی پیر بکه ویت .
۱۶. حکومتی چاک پیویسته پاریزگاری به رژه وه ندی ولات و دانشتوانی خوی بکات .
۱۷. زوری ټه و ماموستایانه ی ټه یانناسم به دل دهرس ټه لینه وه بو ټه وه ی قوتاییکانیان
که لک وه رگرن و بین به ټه ندای که لک به خش له ولاتی خوباندا .
۱۸. سه رکوماری ټه مریکا چوو بو فروکه خانه که چونکه واچاوه ری ټه کری پاش نیوسه عاتی تر
سه ره ک وه زیرانی به ریتانیا به فروکه یه کی تایبه تی ټه گاته ئیره .
۱۹. سه رکوماری تازه ی فوره نسا دهرن بری که پیویسته تا ماوه یه ک له سه رسیاسه تی
حکومتی پیشو برون .
۲۰. لــــه ټه نجامی هه لېژاردنی په رله ماندا حــــزبی احرار سه رکوت
چونــــکه حیزه که ی ترسیاسه ته که ی نه گوری ، هه رله سه ربیرو باوه ری
کونی خوی ټه روشت .

قسه ی پیشونیان

PROVERB

سوار تـانـه گلـی نابـی به سوار

Lit., "An equestrian cannot become a good rider until he falls down"; i.e., "one learns by trial and error."

سوار swár 'rider'

کلان gílán (-gle-) 'to fall, topple off'

SELECTION 23

- ۱ یاد ی روژی ره شی شه شی شه یلول
- ۲ نه ته وه ی کورد له به ره به یانی میژوو وه تا شه مرۆبو ئازادی و بلندی
خاک و نیشتمانه که ی به سه رو به مالّ خه باتی کردوه و ئەیکا .
- ۳' ۴ وه له ژیر کۆلی گرانا کۆلی نه داوه و کۆل نادا . وه له ژیر زنجیری
به ندیخانه و په تی سیّ داره دا نه یناڵاندوو و نا نالینی . زۆر دور له
بابه ت نه ته وه ی کورد وه نا دویم چونکه شاره زای میژوو نیم به لام —
ده رکه وتتی موسولمانی یه وه تا ئیسته وه ک دوینی له به ر چاوه که نه ته وه ی
کورد به رامه ر دیوو درنجی استعمار چوون سه رو مالی خوی به خت کردوو ؟
۶ شه بی قاره مانی گه وره (صلاح الدین) بی یینه یادمان که چون سه ری به
۷ سه ریاک شاهنشاهان و قه یسه ره کانی خوراوا ، دانه وانسد ؟ وه چون
(ریکاردوس — قلب الاسد) ی کرد به ریوی .

[ژین : ۱۹۶۰/۹/۵]

* * *

GLOSSARY AND NOTES

- ۱ یاد yád 'reminiscence, memory'
- روژی ره شی ròž-i řés 'black day; here: unlucky day, inauspicious, ill-fated'
- ئه یلول əylúl 'September'
- ۲ به ره به یان bèrebeyán 'dawn; early morning hours'

- ئازادى azadí 'freedom'
 بلندی bīlīndí 'elevation, loftiness'
 خاك xák 'land, earth'
 نىشتان ništīmán 'country'
 خه بات کردن xebat kirdín 'to struggle'
 "has struggled and is struggling"
 ۳ له ژير...دا le žer...da 'under'
 كول kól 'burden, load'
 گران gīrán 'heavy'
 كول دان koldán (kól-də-) 'to give up, quit (trying)'
 له ژير كولى گران كولى نه داوه و كـول نـاـدا
 "under heavy burdens it has never given in nor will it give in"
 ۴ زنجير zīnjír 'chain'
 به نديخانه bēndixané 'prison'
 پەت pét 'rope'
 سى داره sedaré 'gallows'
 نالاندن nalāndín (-nalēn-) 'to groan, moan (with pain, weariness, etc.)'
 ۵ زور د وور zor dúr 'at great length, in detail'
 دوان duwán (-dwe-) 'to speak'
 ده ركه وتن dērkewtín 'to appear, come out; advent, appearance'
 موسولمانى muṣṣulmaní 'Islam'
 وهك wék 'as, as if'
 له به ر چاويون leber čawbún 'to be before the eye, clear'

	هـ "how"	هـ . . . هـ
دیو	déw 'demon'	
درنج	dīrínj 'devil'	
	"the diabolical forces of imperialism"	دیو و درنجی استعمار
به خت کردن	bèxīt kīrdín 'to sacrifice'	
۶ صلاح الدین	ṣalahəddín 'Saladin'	
هینانه یاد	henanəyád (-hen-ə yád) 'to remember, recall'	
سه ر دانه واندن به	sər danəwandín (sər dá-nəwe-) bə 'to subdue, subjugate, to make... bend the head down (as a sign of submission)'	
سه ریاك	sərpák 'all, entire'	
شاهنشا (شاهنشاهان)	šahənšá (šahənšahán) 'emperor, monarch, king of kings'	
قه یسه ر	qəysér 'Caesar; czar'	
خوراوا	xorawá 'west'	
	"sun"	خور
۷ ریکاردوس قلب الاسد	rikardós qəlbılə́səd 'Richard the Lion-Hearted'	
کردن به	kīrdín bə 'to make, change, turn into'	
ریوی	řewí 'fox!'. The fox and the lion (řeséd or řér) represent cowardice and bravery respectively.	

EXERCISES

1. Fill in the blanks using one of the words listed below, making any appropriate changes:

لوران	کول دان
نالاندن	خه بات کردن
له به رچاو بوون	پیش که وتن
هینان	دانه واندن

- ٠١ له به ره به یانی میژووو تا ئیمرو ئینسان هه ولی داوه بو ————— .
- ٠٢ پیوسته هه مو که سیک به سه روبه مال ————— بو ئازادی ولاته که ی .
- ٠٣ قاره مانان له ژیرکولی کران ————— .
- ٠٤ له ده رکه وتتی دیموکراتیه ته وه تا ئیستا وه ن دینی ————— .
- ٠٥ ئه م گه له له ژیر زنجیرن استعماردا ————— .
- ٠٦ شا توانی سه ر به وه زیره کانی ————— .

2. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

زور دور له بابته ته وه ی کورده وه تا دویم چونکه شاره زان میژوونیم .

Example: تونابیت له بابته ته وه ی کورده وه بدویم چونکه شاره زان میژوونیم :

٠١ پیوسته ئه وان	٠٤ ئاره زونا که م
٠٢ خه زنا که م	٠٥ ئه مویت
٠٣ تونابیت	٠٦ هیچمان

3. Substitute for the underlined portion of each of the sentences below any suitable item, making any necessary changes wherever required:

۱. له ټیږ کولی کرانا کولی نه داوه و کول نادا تا تازادی وه رته کړی .
۲. نه ته وه ن کورد به سه ر و به مان خه باتی کړدوه .
۳. زور دوور له بابه ت نه ته وه ن کورد وه نادویم ځونکه شاره زان میژوونیم .
۴. شاره زان میژوونیم .
۵. له ده رکه وتی موسولمانی یه وه تا ئیسته وه ک دوینی له به ر چاوه .
۶. صلاح الدین سهری به سه ریاک شاهنشاهان و ته یسه رانی خوراوا دانه واند .
۷. ئیمرو یاد ن روژی ره شی شه شی ئه یلوله .

4. Repeat the model sentences for all pronouns:

۱. له ټیږ کولی کرانا کولی نه داوه و کول نادا .
۲. له ټیږ زنجیری به ندیخانه و په تی سی داره نه یینالاندوه و نا نالینی .
۳. له ده رکه وتی موسولمانی یه وه تا ئیستا وه ک دوینی له به ر چاوه .

5. Repeat the following sentences changing the verb to passive, making all necessary changes:

۱. به سه ر و به مال خه باتی کړدوه و ئیکا .
۲. له ټیږ کولی کرانا کولی نه داوه و کول نادا .
۳. سه ر و مالی خوی به خت کړدوه .
۴. ئه بی قاره مانی که وره بی ینینه یادمان :
۵. سهری به ته یسه ره کان دانه واند .

6. Answer each of the following questions with a complete sentence:

- ۰۱ گه لی کورد له که یه وه خه باتی کردوه ؟
  - ۰۲ نه ته وه ی کورد بوچی خه باتی کردوه وئیکات ؟
  - ۰۳ بوچی نوسه ره که نایه ویت به دووری له بابه ت نه ته وه ی کورد وه بدویت ؟
  - ۰۴ به رامبه ر به چی نه ته وه ی کورد سه رو مالی خوی به خت کردوه ؟
  - ۰۵ صلاح الدین کی بو ؟
  - ۰۶ صلاح الدین چی له قه یسه ره گانی روژئاوا کرد ؟
  - ۰۷ هانای ئهم وشانه چین :
- ئازادی — قاره مان — سه ریاک — موسولمانی — زنجیر — به ندیخانه

7. Complementary sentences:

- ۰۱ هه مو سالیك له روژی چواردیه ی ته موزدا گه لی عیراق یادی سه ره ستی و سه رکه وتن ئه که نه وه .
- ۰۲ خه لک له هه مو ولاتیکی جیهاندا حمز نا که ن شه ر ببیت چونکه تا ئیستا ئه وروژه ره شانه ی شه رر دووهه میان له بیر نه چۆته وه .
- ۰۳ کربکارانی کشتوکال داوایان کرد ماوه ی ئیش کردنی روژانه یان که م کربته وه وه وتیان نابیت له به ره به یانه وه ئیشیان پی بکری تا ئیواره به لکو پیویسته روژی هه ره شت سه عات ئیش بکه ن وه ک کربکارانی تر .
- ۰۴ یه کیك له نوسه ره کان ئه یوت "ئه که ر به وه ی شتیکی باش بنوسم ئه بی له به ره به یانه وه هه لسم و ده ست بکه م به نوسین تا نزیکه ی نیوه روو چونکه له و ماوه یه مێشکم به هه یج شتیکه وه خه ریک نی یه ."
- ۰۵ له م ولاته دا خه لک به هه زاران خویان به خت کردوه له ری ئازادی و بنسدی نیشتمان که یان دا .

- ٠٦ قارمانیکی کورد نوسیویتی : "ئەم خاکە جوانە و ئەم نیشتمانە خوشە وێستە پێوێستە پارێزگاری بکری لە دوژمن ."
- ٠٧ ئە وکە سانی بە سەرۆکە مال خەباتیان کردووە لەو نیشتمانیاندا هەرگیز پیرناچنە وە میژوو بە قارەمانیان دائەنیت و ناویان هەر ئەمینیت .
- ٠٨ دوینی سەرەك وەزیرانی عێراق لە وتاریکیا وتی گەنجی ئەم ولاتە نابێ لە ژیرکولی گرانی خەبات کردنا بێ تاقت بێ یا بنالین .
- ٠٩ لەم چەند روژانەی دوايیه دا مسترکە نەدی وتی "گەلی ئەمریکا بە هیچ کلوجیک کول نادا لە هەولەدان بو بلاوکردنی ئاشتی و قەدەغەکردنی چەکی ئەتومی .
- ٠١٠ زنجیر و بەندیخانە لە گەل گەلا کەلکی نی یە و ئەو حکومەتانی ئەمانە بە گەل ئەهینین هەر ئەقە و تیزین .
- ٠١١ چەند سالیێ لە مەوێش بریتانیا بریاری دا کە بە هیچ کلوجیک نابێ سی دارە بە کاربەینریت .
- ٠١٢ قارەمانانی میللەت لە پەتی سی دارە و زنجیر و بەندیخانە ناترسن بە لکوایان لی ئەکات زیاتر خەبات بکەن .
- ٠١٣ لە وتارە کە ی دوینی دا ، سەرەك وەزیران زور دوور لە بابەت شورشە کە ی ئەم دوايیه دا دوا .
- ٠١٤ شارەزایانی زمانی کوردی ئەیانەوی یا نەیه ک پیک بەینن بو ئەو ی بتوانن سالی سی چوار جار کۆنە وە و تتهبا باسی زمانە کە یان بکەن .
- ٠١٥ دەرکەوتی دیموکراتیەت خەلکی لە هەمو جیهاندا ئاگادار کرد کە ئەبێ بە سەرەستی بژین .
- ٠١٦ لـ وروژە وە ی چووم بومە کتەب تائیسٹا وەك دوینی لە بەرچاومە .
- ٠١٧ ئیستاش خەلک هەیه کە بریایان بە بوونی دیو و درنج هەیه هەر وەها هەندی دایکیش هەن کە منالەکانیان بە دیو و درنج ئەترسینن .
- ٠١٨ شارەزایانی میژوو ئەلین استعمار بەرە و نەمان ئەچیت وەگەلانی ژێر دەستە سەرەست ئەبێ سا استعمارییه ویت یا نەیه ویت .

- ۰ ۱۹. صلاح الدین قاره مانیکي کورد بوو که يو بلاوکردنی موسلمانن تي کوشاوه .
- ۰ ۲۰. شورشه گه وره که ی فەرهنسه سهرن به شا دانه واند .
- ۰ ۲۱. سه رپاکي نه وکه سانه ی که شورشه که یان کرد کوژران وناویشیان نه ما .
- ۰ ۲۲. پاشای کونی روسیا پی یان نه وت قه یسه ر .
- ۰ ۲۳. نه و وه خته ی روژ هه لات پیشکه وتبو ولاتانی خوراوا هیچیان نه نه زانی به لکو قوتاییان نه نارد بو ولاته کانی روژ هه لات بو فیروون .

8. Comprehension exercise:

یادی روژی چواری — موز

جه ژنی سه ره ستنی و سه ره خوپی نه مریکا

روژی چواری ته موز روژیکي پیروژه له میژووی امریکایدا . هه موو سالیگ له وروژه دا دانشتوانی نه مریکا جه ژنی سه ره خوپی ولاته که یان نه که ن چونکه له م روژه دا بول — سالی ۱۷۷۶ دا گه لی نه مریکا بریاری دا سه ره خوپی ولاته که ی وه ریکری له بریتانیا و حکومه تیکی تاییه تی بو خوی دانی .

بی کومان سه ره ستنی به ئاسانی وه رناگیرن له به ره وه هه ر دواپی نه وه ی که نه مریکاییگان نیازی خویان ده ریری ، شه رده ستنی پی نرده به لام دوان ماوه یه ن شه ر کوتایی هات به سه رکه وتتی گه لی نه مریکا ودامه زرانندی حکومه تیکی دیموکراتی ول — و وه خته وه تا ئیستا ولاته که یان به ره و پیشکه وتن نه روات .

تسه ی پیشونیان

PROVERB

مالسی حلال له ده ست ناچیت

Lit., "Honestly earned money can not be lost."

حلال helal 'legitimately earned'

له ده ست چون le dest čún 'to slip out of the hand,
be lost'

SELECTION 24

- ۱ جه ژنی له دایکبوونی پیغمبه ر (ص)
- ۲ روزی دوانزه ی ئەم مانگه دائره ی اوقاف سه رله به یانی له مزگه وتسی
گه وره به هوی جه ژنی له دایکبوونی پیغمبه ره وه (ص) کوپوونه وه یه کی پیک هینا .
- ۳ به خویندنه وه ی چه ند آیه تیک له قرآنی کریم له لایه ن ملا عبدالرحمانه وه
ده ست پی کرا . پاشان ماموری اوقاف خوشهاتنی دانیشتونانی کرد، دوا ی ئە وه
فضیلتی قاضی ماموستا شیخ محمدی خال وتاریکی پر مانا وه به رزی خوینده وه،
- ۴ پاش ئە وه مدققی احصاء نظام الدین وتاریکی به عریس خوینده وه . پاش او وه ی
نوقل و چار قاوه به شرایه وه، به کوردی مه ولودنامه به گورانیه کوردیه کانه وه
خویندرایه وه .
- ۵ به خویندنه وه ی چه ند آیه تیک له قرآنی کریم له لایه ن ملا محمود وه
کوتایی به کوپوونه وه که هیئرا .

[ژین: ۱۹۵۱/۱۲/۲۰]

* * *

GLOSSARY AND NOTES

- ۱ جه ژن jéžîn 'feast, anniversary, holiday'
- پیغمبه ر = پیغمبه ر peyembér = peyemmér 'prophet'
- ص = صلی الله علیه وسلم s abbrev. of sellàllahu'elèyhi wesellèm
'May God bless him and give him peace';
usually used after reference to the Prophet
- ۲ دائره dāwiré 'office'
- اوقاف ewqáf 'estates in mortmain, wakfs'

سه رله	sér le	'from the beginning of'
	مزه وتی گه وره	"The Great Mosque" (a mosque in Sulaimania)
پیك هینان	pekhenán (pék-hen-)	'to arrange, form'
آیه ت	ayét (plur.: ayát)	'a verse in the Koran'
قرآن	qurʔán	'Koran'
کریم	kerím	'glorious'
له لایه ن... وه	le layén... ewe	(denotes the agent in a pass. constr.) 'by'
ملا	melá	'Mulla' (title preceeding the names of religious teachers)
عبدالرحمان	ʔèbdīrrehmán	'Abdul-Rahman'
پاشان	pášan	'afterwords'
مأمور	məʔmúr	'official, civil servant'
خوشهاتن کردن	xoʃhatīn kīrdīn	'to welcome'
دانیشتوان	daništwán	'inhabitants, here: audience, those in attendance'
فضیلت	fəzilét	'Reverend' (religious title applied to Islamic scholars)
قاضی	qazí	'Cadi' (Moslem Judge)
شیخ	šéx	'Sheikh' (title placed before names of religious men; may be inherited)
محمدی خال	mīhemmed-i xál	'Mohammed Khal'
پرمانا	pīrmaná	'meaningful'
به رز	bérz	'lofty, elegant'
مدقق	mudeqqíq	'auditor'
احصا	ʔihṣá	'statistics'
نظام الدین	nizameddín	'Nizam Al-Din'

- ٤   نوقل   nuqúl   'candy, sweets'
- به شینه وه   bešinawé (-béš-ewe)   'to distribute'
- مولود نامه   mèwlu[d]namé   Mawludname , a eulogy
recited on the occasion of the Prophet's
birthday
- مولود   mawlud , anniversary of the
Prophet's birthday
- مولود نامه به گورانیه کوردیه کانه وه   خویند رایه وه
"a mawludname was chanted in Kurdish"
- ٥   کوتایی هینان به   kotaì henán (kotaí-hen-) be   'to con-
clude, bring to an end'
- کوتایی   "end"

EXERCISES

1. Fill in the blanks with the correct preposition:

- ٠١   ئیمرو ————— به یانی هاتم بوئیره .
- ٠٢   وا چاوه روان شه که ن کوپونه وه یه کی که وره پیک بهینریت ————— روژی جه ژنی نه وروژدا .
- ٠٣   مأموری اوقات ————— عه ره بی وتاریکی خوینده وه .
- ٠٤   ————— مه لا عبدالرحمانه وه قرآنی کریم خویند رایه وه .
- ٠٥   کوپونه وه که له سه عات ده ی به یانی ده ستی ————— کرد .

2. Substitute for the underlined portion of each of the sentences below any suitable item, making any necessary changes wherever required:

- ٠١   روژی دوانزه ی مانگ سه ر له به یانی کوپونه وه یه ن پیک هینرا .
- ٠٢   مأموری اوقات خوشهاتتی دانیشتوانی کرد .
- ٠٣   به خوینده وه ی چه ند آیه تیک له قرآنی کریم له لایه ن ملا عبدالرحمانه وه کوپونه وه که
ده ستی پی کرد .

- ۰۴ پاش ٺه وه ی نوقل و چاو قاوه به شرایه وه مه ولود نامه خونرایه وه .
 ۰۵ فضیله تی قاضی و تاریکی پر مانا و به رزی خوینده وه .

3. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

به هو ی جه ژنی له دایکبوونی پیغمبه ره وه کوبونه وه یه ک پیک هیئرا .

۰۱ نه و روز	۰۴ کوتایی هیئان به شه ره که
۰۲ سه ره ستنی	۰۵ سه رکه و تنی شور شه که
۰۳ له دایکبوونی شا	۰۶ کریکارانه وه

4.a. Repeat the following sentences in the passive, making all necessary changes:

- ۰۱ دائره ی ٺه وقاف کوبونه وه یه یی پیک هیئرا .
 ۰۲ ملا عبدالرحمان چه ند آیه تیکی خوینده وه .
 ۰۳ کوبونه وه که یان له سه عات شه شی ئیواره ده ست پی کرد .
 ۰۴ مدققی احصاء نوقل و قاوه ی به شیه وه .
 ۰۵ دوا ی یه ک دوو سه عات قاضی کوتایی به کوبونه وه که هیئرا .

b. Repeat the drill above changing the verbs to present time:

دائره ی ٺه وقاف کوبونه وه یه ک پیک ٺه هیئیت .

5. Answer each of the following questions with a complete sentence:

- ۰۱ به بونه ی چی یه وه دائره ی ٺه وقاف کوبونه وه ی پیک هیئرا ؟
 ۰۲ کوبونه وه که له کو ی کرا ؟

- ٠٣ چون کوبونه وه که ده ست پی کرا ؟
- ٠٤ له لایه ن کی وه شه وه ل جار قرآن خوینرایه وه ؟
- ٠٥ فضیله تی قاضی چی خوینده وه له و کوبونه وه یه ؟
- ٠٦ به چی زمانیک مولود نامه خوینرایه وه ؟
- ٠٧ چون کوتایی هینرا به کوبونه وه که ؟

6. Complementary sentences:

- ٠١ روژی شمه که ی ترجه ژنی له دایکبوونی پیغمبه ره ، واش شه زانم هه ر وه کو سالانی پیشوه دائره ی شه وقاف کوبونه وه یه ک شه کات له مزگه وتی که وره .
- ٠٢ یه کیك له براده ره گانم دوینی له دائره ی شه وقافی سلیمانی دامه زرا ، له به ره وه پیوسته کاغه زیکی پیروزبایی بو بنوسم .
- ٠٣ سه رله به یانی روژی چواردی ته موزی ١٩٥٨ شورشه که ی عیراق ته قینراوه تانیوه رو هه مو شتیك ته واو بو به دامه زرانندی کوماری تازه ی عیراق .
- ٠٤ بو هوی هاتی سه ره ک وه زیران بو شه شاره ، سه را وشه قامه کان جوان کراون .
- ٠٥ پارتي دیموکراتی کوردستان کوبونه وه یه کی که وره ی پیک هینا له به غدا به بونه ی جه ژنی نه وروره وه .
- ٠٦ دانشتوانی شاری سلیمانی داوایان له حکومت کرد که ده ست بکریت به دروست کردنی چه ند پروژه یه ک له ناوشاردا بو شه وه ی شه وکه سانه ی بی عیشن ده ست بکه ن به عیش کردن .
- ٠٧ کونکره ی ماموستان له به غدا کرایه وه به خوینده وه ی وتاریك له لایه ن سکرتری یه کیتی ماموستایانه وه .
- ٠٨ سکرتری یه کیتی کریکاران له کوبونه وه ی کریکاره کاندایه کیك له کریکاره کان شه یه وی وتاریکتنان بو بخوینیه وه ، پاشان سه ره کی یه کیتی کریکاران باسی سیاستی تازه ی یه کیتیکه مان بو شه کات .
- ٠٩ مأموره کانی سه رای سلیمانی بریاریان داوه سیرانیکی که وره بکه ن .

- ٠١٠ هه مو ساليك له روژى جه ژندا فضيله تى قاضى به غذا وتاريك ته خونيته وه له ئيستگه ي راديوى به غذاوه .
- ٠١١ روژنامه ي ژينى ئيمرو بلاوى كرده وه كه سه ركومارى امريكا وتاريكى پرمانا وبه رزى خوينده وه له په رله مانى فه ره نسه دا .
- ٠١٢ دكتوره كان ته لين زور خواردنى نوقل باش نى يه بومنال .
- ٠١٣ قاضى وتى پيوسته دائره ي ته وقاف قرآن بيه شيته وه به سه ر خه لقدا ، هه روها كتيبي ميژوى ژيانى پيغمبه ريش پيوسته بيشريته وه .
- ٠١٤ هه مو ساليك له روژى جه ژنى له دايكبوونى پيغمبه ردا ، مولود نامه له ئيستگه ي راديوى به غذاوه ته خونيرته وه .
- ٠١٥ دواى ته وه ي نوينه رى حكومه تى ته مريكا له كومه لى قه ده غه كردنى چه كى ته تومى پيشنياره كانى حكومه ته كه ي خويى گه ياند به ته نداهه كانى تر سكرتيرى كومه له كه كوتايى به كوبونه وه كه هينا .

7. Comprehension exercise:

هه مو روژيك له سه عات چواري ئيواره ئيستگه ي راديوى حكومه تى عيراق به كوردى ده نگوياسى ناوخو و جييهان بلاو ته كاته وه . هه روه ها يه ك دوو وتارى به رز وه چه ند كورانيه ت و موسيقاي خوشيى بلاو ته كريت وه . ته كه ر بچيت بو عيراق بى گومان گويت له راديوى به شى كوردى ته بى له كاتى كردنه وه يا ته ليت :

" ئيره ئيستگه ي راديوى كومارى عيراق به شى كوردى . كورده به ريزه كانسم له م ئيستگه يه وه روژى دوو جار ده نگوياسى ناوخو و جييهانتان بو بلاو ته كه ينه وه . يه كه ميان له سه عات شه شى ئيواره دوو هه ميشيان له سه عات نوى شه و . له ئيستاهه وه بو ماوه ي پينج دقيقه ماموستا عبد الرحمان چه ند آيه تيكي قرآن تان بو ته خونيته وه .

قسه ی پیشونیان

PROVERB

نان شه و نانه یه ئیمرو له خوانه

Lit., "The food is that which is on the table today; i.e.,
the thing that matters is what you have now."

خوان xwán 'dining table'

باری ئابوری کوردستان

۱

۲

کوردستان زور به پسته و هه مو جوړه کشت و کالیکى تیا ئه کرى و هه رچه نده
 ئاوى که مه به لام له زورجیگا بارانى ئه ونده هه یه که به شی بکات و ئه گه ربیتو
 هه مو زه وی وزاره کانی بکیلری و بهینرته به ر هه م سامانیکی هیجگار زوری ئه بی
 له گه نم وجو و توتن و برنج و لوکه و کونجی و هه مو جوړه میوه و سه و زه یه ک
 وه ک سیو و هه رمی و تری و قوڅ و هه نار و ته ماته و بامیه و فاصولیا و لـوییا
 و خه یار و کاهو و گیزه ر.

۳

بیجگه له کشت و کال پسته سازیشی تیا یه وه کو چینی ئاوریشم و دروست
 کردنی عه با ولفکه و گوره وی و کلاو و لباد و سوجاد و قالی و کلاش و خه بخه ر
 و چه تو و کاسه و که و چکی دار.

۴

هه روه ها کارگه ی گه وره و پچوک هه یه بو دروست کردنی سابون لـه
 سلیمانی و ده رهینانی چیمنتو له سه ر چنار و شه کر له میان دواو.

۵

دروست کردنی شتی شیرینی و دارتاشی و مس گه ری و ئاسن گـهـری

۶

وزه ره نگه ری له هه مو شاریکی کوردستاندا هه یه . هه روها چه خماخ سـازی
 و توکما سازیش سه ره رای ئه وه کوردستان زور ده و له مه نده له سامانه کانی ناو
 ئه رز وه ک نه وت و ئاسن و گوگرد و مه ره ر.

۷

له مه بومان ده ره که بیت که ئه گه رچه ند کارگه یه کی تر دابنریت لـه
 کوردستانا و چه ند پروژه یکی ئاودان دروست بکریت ئه م و لات ته زور ده و له مه نتر ئه بیت
 و تواناشی ئه بی یارمه تی و لاتانی دراوسی بدات .

[روژی نوی ژماره (۱) سالی (۲) که ئه گاته سالی ۱۹۶۱]

* * *

GLOSSARY AND NOTES

ئابوری	ʔaburí	'economic'
	"the economic situation"	
به پیت	bə pít	'fertile, rich'
	پیت "abundance, fecundity"	
کشت و کال کردن	kīštukaḷ kīrdīn	'to cultivate, to plant'
	"all kinds of crops are raised there"	
هه رچه نده	hércəŋe [hércəndə]	'although'
به ش کردن	bəš kīrdīn	'to suffice, be enough for'
ئه گه ریتو	ʔəgər bétu	'if, in case that'
زه وی وزار	zewiwzár	'arable land'
کیلان	kelán (-kel-)	'to plough'
هینانه به رهه م	henane berhém [-hen-e berhém)	'to render productive'
	به رهه م "produce"	
سامان	samán	'wealth'
هیجگار	hejgár	(particle; precedes the adjective modified) 'extremely, very'
گه نم	gənīm	'wheat'
جو	jó	'barley'
توتن	tutīn	'tobacco'
برنج	bīrīnj	'rice'
لوکه	loké	'cotton'
کونجی	kmjí	'sesame'
میوه	miwé	'fruit'

صه وزه səwzé 'vegetables'

وه ك wék 'as, such as'

سيو séw 'apples'

هه رمی hermé 'pears'

تری tīré 'grapes'

قوخ qóx 'peaches'

هه نار henár 'pomegranates'

ته ماته tematé 'tomatoes'

باميه bamyé 'okra'

فاصوليا faşolyá 'beans'

لوبيا lobyá 'black-eyed peas'

خه يار xeyár 'cucumber'

كاهو kahú 'lettuce'

كويه ر gwezér 'carrots'

۳ پيشه سازى pišesazí 'crafts; industry'

چنين činín (-čn-) 'knitting, weaving'

ئاوريشم awríšim 'silk'

عه با eebá 'aba, cloak-like woolen wrap
(usually worn by women)'

لفكه lífké 'wash-towel (used for scrubbing
when taking a bath)'

گوره وى gorewí 'socks, stockings'

كلّاو kıláw 'a head-dress'

لباد libáí [libád] 'a small rug made of felt'

سوجاد sujáí [sujád] 'rug, inferior kind of
carpet made of wool yarn'

قالى qalí 'carpet'

کلاسی	keláš	'knitted foot-wear'
خه بخه ر	xəbxér	(meaning unknown)
چه قو	čeqó	'knife'
کاسه	kasé	'bowl'
که وچک	kewčik	'spoon'
	"bowls and spoons made of wood"	
۴ کارگه	kargé	'factory'
سابون	sabún	'soap'
ده رهینان	derhenán (dér-hen-)	'to produce'
چیمینتو	čimintó	'cement'
شه کر	šekír	'sugar'
میان دواو	mıyandwáw	'Miyandoab' (city in Iranian Kurdistan)
۵ شیرینی	širiní	'sweets, candies'
دارتاشی	dartaší	'carpentry'
مس گه ری	mızgerí	'copper-smithery'
ئاسن گه ری	asıngerí	'blacksmithery'
زه ره نکه ری	zererí	'goldsmithery'
۶ چه خماخ سازی	čexmaxsazí	'gunsmithery'
توکمه سازی	tokmesazí	'toolsmithery'
سه ره رای شه وه	serera-i xewé	'in addition to that, furthermore'
	"mineral wealth"	
نه وت	néwt	'oil'
ئاسن	asín	'iron'
کوکرد	gogírd	'sulphur'

مه رمه ر	mermér 'marble'
ئاودان	ṣawdán (ṣáw-de-) 'to irrigate, water, irrigation'
دراوسی	dīrawsé 'neighbor; neighboring'

EXERCISES

1. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

ئه گه ر بېتو هه موزه وي وزارت كاني بكيلى وبهينرته به ر هه م سامانيكى هيچگار زورى
ئه بى له كه نم .

٠٥ ميوه	٠١ جو
٠٦ سه وزه	٠٢ توتن
٠٧ سيو وهه رمى	٠٣ برنج
٠٨ هه مو جوړه سه وزه يه ك	٠٤ لوكه

2. Substitute for the underlined portion of each of the sentences below any suitable item, making any necessary changes wherever required:

- ٠١ كوردستان سامانيكى هيچگار زورى هه يه له كه نم .
- ٠٢ هه مو جوړه سه وزه يه كى تيا يه وه ك فاصوليا .
- ٠٣ هه مو جوړه ميوه يه كى تيا ئه كرى وه ك سيو .
- ٠٤ بيجگه له كشتوكال پيشه سازيشى تيا يه .
- ٠٥ هه روه ها كارگه ي كه وره وپچوكى تيا هه يه بو دروست كړدى سابون .
- ٠٦ له هه مو شاريكى كوردستان شتى شيرينى دروست ئه كړيت .

3. Change the following passage to past time:

کوردستان زور به پیتە وەمو جوړه کشته وکالیکی تیا ئەکری وەرچەندە
 ئاوی کەمە بەلام لەزور جیگا باران ئەوەندە هەیه کە بەشی بکات . وئەگەر
 بیتو هەمو زەوی و زاو کانی بکێلرین و بهینرینه بەر هەم سامانیکی هیجگار زوری ئەبی
 لە گەنم و جو و توتن و برنج و لوکە و کونجی .

4. Answer each of the following questions with a complete sentence:

- ٠١ چی جوړه کشتوکالیک ئەکری لە کوردستانا ؟
- ٠٢ چی نه وەه ميوه و سه وزيه ک ئەکری لە کوردستانا ؟
- ٠٣ جوړه کانی پيشه سازي چين کە لە کوردستانا هەن ؟
- ٠٤ لە چی جیگایەکی کوردستاندا شتی شیرینی دروست ئەکری ؟
- ٠٥ ئە و سامانانە چين کە لە ژیر ئەزرا هەن لە کوردستاندا ؟
- ٠٦ بە هوی چی ئەتوانین سامانەکانی کوردستان زیاد بکەین ؟

5. Complementary sentences:

- ٠١ ئەمریکا ولاتیکی زور به پیتە . لەبەر ئەوە هەرکە ئەوە ل جار خەلقى ولاتانی تر
 پێیان زانی بە هەزران هاتن و دەستیان کرد بە ئیش کردن و پێیان تیا دا .
- ٠٢ ئە و ولاتە دە و لەمەند و بە سامانە کە هەمو جوړه شتیکی تیا دروست ئەکری .
- ٠٣ کشت و کال لە هیچ جیگایە کدا زور و باش نابیت ئەگەر زەویەکان بە ش نه کړین
 به سه ر ئە و کە سانه ی کە خەریکی کشتوکال کردن .
- ٠٤ کە چوم بو واشنتن ئەوەندە پارەم بردبوو لە گەل خوما کە تا مانگیك به ش بکات .
- ٠٥ ئەگەر بیتو ولاتەکانی ئەفریقا تیکوشانی خویان یە ل خەن ئەتوانن بە ئاسانی
 پێشکەون ، هەروەها به هیزتریش ئەبن .

- ٠٦ دواى شورشه كه ي عيراقى ١٩٥٨ ، حكومت ده ستى كرد به دابه ش كردنى زه وى
وزار به سه ر كريكارانى كشت و كالدا و ئىستا زور به يان زه وى خوى هه يه .
- ٠٧ ئه گه ر زه وى خوت نه كىليت و هه موساليك ئاماده ي نه كه يت ئه رزه كه بى هيز
ئه بيت و پىتيشى كه م ئه بيته وه .
- ٠٨ كريكارانى كشتوكال به هه ول دانى بى كولدان ئه توانن هه موشتيك بهينه به رهه م .
- ٠٩ يه كيك له سامانه گه وره كانى عيراق نه وته .
- ٠١٠ جورج واشنتن كه يه كه م سه ركومارى ولاته يه كگرتوه كانى ئه مريكا بوو پياويكى هيجگار
خوشه ويست بوو .
- ٠١١ هه ندى له و به رهه مانه ي كه له كوردستانا به زورى ئه كرين ئه وانن: گه نم و جو
و توتن و برنج و لوكه و كونجى .
- ٠١٢ له م ولاته به پىتدا هه مو جووه سه زه و ميوه يه ك ده ست ئه كه وى .
- ٠١٣ يه كيك له وشتانه ي كه پىويسته له كوردستاندا دابنريت پيشه سازيه .
- ٠١٤ زور ده ميكه كارگه ي سابون دروست كردن له سليمانى دا هه نه .
- ٠١٥ كارگه يه كى چيمنتو ده رهينانى زور گه وره هه يه له سه رچنار كه تنها حوت
هه شت ميل له سليمانيه وه دوره .
- ٠١٦ سه ره راي گرتى سه ره ك وه زيرانى پيشوى توركي قائدى شورشه كه بريارى دا به
كوشتى چونكه وه كو ئه لين تاوانى زور گه وره ي كردبو .
- ٠١٧ امريكا يه كه م ولاته له جيهاندا له ده رهينانى نه وت .
- ٠١٨ پروژه ي دوكان و ده رينديخان دوو پروژه ي ئاودانن كه له نزيك سليمانيه وه
دروست كراون .
- ٠١٩ ايران و توركي و سوريا دراوسى كومارى عيراقن هه موشيان دوستايه تيان له گه ل
يه كتردا هه يه .
- ٠٢٠ پىغمه ر و تويه تى ئه بى خزمه تى دراوسيكانت بكه يت و يارمه تيان بده يت .

قسه ی پیشونیاں

PROVERB

که ر باره که ی له تفهنگ بی گورگ هه رئه ی خوا

Lit., "Even though the donkey be loaded with rifles, the
wolf will still eat him."

که ر	kér	'donkey'
گورگ	gúrg	'wolf'
بار	bár	'load'

- ۱ دەراره ی کارگه ی شه کری سلیمانی
- ۲ له پیشانگای چوارده ی ته موزا که له بغداد کرا له به شیکیدا نمونه ی
ئه و کارگه ی شه کره پیشان درا که نیاز وایه له سلیمانی دابنریت وه بریاری
- ۳ له سه ر دراوه وه هه مو شتیکی ته واو بوه . نمونه ی ئه و کارگه یه ش پیشان دراوه
به ته واوی وه ئه و نمونه یه وه کو کارگه یه کی راسته قینه ایشی کردوه وشه کری
ده رهیناوه له به ر چاوی سه یرکه ران .
- ۴ وه گومانی تیانیه که هه مومان ئه زانین له کاتیکدا که ئه و نمونه یه
به و جوړه پیشان ئه دریت له بغداد له سلیمانی هیچ شتیکی دیار نیه هه تا
لای خه لق شوینه که شی نه زانراوه که له کوی ئه کری وه بی ده نگیه کی ته واو
هه یه ده راره ی دامه زراندنی ئه و کارگه یه که که س تی ناگات چیه ؟
- ۵ وه به ناوی هه مو لوا ی سلیمانیه وه داوا ئه که ین که ئه و نمونه یه بکه ن
به کارگه یه کی راستی وه وه کو دانراوه و بریاری ته واوی له سه ر دراوه وه هه مو
کاروباریکی ته واو بوه کارگه که ده ست بکه ن به دامه زراندنی .
- ۶ چونکه ده میکی زور به سه ریا تی په ری وه گومانیشی تیا نیه که
دامه زراندنی کارگه یه کی وا له لوایه کی وه کو سلیمانییدا کاریکی زور گه وره ی
هه یه بو سه ر باری آجوری و کومه لایه تی وه ئه بیته هوی بوژاندنه وه ی جگه
له وه ی که بی ایشی ناهیلی وه جولانه وه یه ک ئه خاته ئه م ناوچه یه که پیوستی به
جولانه وه هه یه .
- ۷ وه گومانیشمان نیه که کاربه ده ستانی دلسوزو نیشتمان
په روه ران هه ول ئه ده ن بو جی به جی کردنی ئه م

داوايه كه لـ داوا ده رچوه و بوه به شتيك كه پيوست به
 ۸ داوا ناكات . وه آواتـى دانـيشتـوانـى لـم ناوه وه مو كوردستانى
 عراق ته هيننه دى .

[ژين : ۱۹۶۰/۸/۲۵]

* * *

GLOSSARY AND NOTES

۱	ده رباره ی	derbaré-i 'about, concerning'
۲	پيشانگا	pišangá 'exhibit'
		"in one part of it"
	نمونه	nĩmuné 'sample, model'
	برياردان له سه ر	bĩryardán ləser 'to decide upon'
۳	ده رهينان	derhenán (der-hen-) 'to produce, refine'
	له به ر	lebér 'in front of, before'
	سه يركه ر	səyrkér 'spectator, on-looker'
۴	ديار بوون	dyarbán 'to be visible or seen'
		"nothing is visible of it, there are no indications of it"
	بی ده نگی	bedenĩ 'silence'
	هه تا	hetá 'even'
۵		"as has been envisaged"
	كاروبار	karubár 'situation, here, arrangement'
۶	ده م	dém 'period, time'

تی په رین به سه ر	teperín (té-per-) beser 'to pass over, to elapse'
	"has a great effect on"
گومه لایه تی	komelāyetí 'social'
بوژاندنه وه	bužandnewé (-bužen-ewə) 'to revive; revivification'
جگه له وه ی که	jǐgeləwe-i ke 'in addition to the fact that'
هیشتن	heštín (-hel-) 'to allow, to allow to exist; neg. ښ to wipe out'
جولانه وه	julanewé 'movement; activity'
ناوچه	nawčé 'region, district'
	جولانه وه په ک ښ ځایه ښ ناوچه یه "it brings activity to this region"
۷ کار به ده ستان	karbedestán (pl.) 'people who have authority, authorities'
دلسوز	dīlsóz 'kind, benevolent'
نیشتمان په روه ر	ništīmanperwér 'patriot'
چی به چی کردن	je be je kirdín 'to put into effect; to grant'
	که له داوا ده رچې وه "which is no longer merely a request"
آوات	awát 'aspiration'
ناو = ناوچه	náw = nawčé 'region, place'
هینانه دی	henanedí (-hen-edí) 'to bring to realization, bring to fruition'

EXERCISES

1. Fill in the blanks using one of the words listed below, making any appropriate changes:

ایش کردن	دانان
هه ول دان	نه زانین
نه هیشتن	داوا کردن
سه یر کردن	پیشان دان

- ۰۱ له به شیکی پیشانگا که نمونه ی کارگه یه کی شه کر ——— .
- ۰۲ به ناوی هه موسلیمانیه وه ——— که شه م کارگه یه به زووترین کات دابمزینری .
- ۰۳ شه و نمونه یه وه ک کارگه یه کی پچوکی راسته قینه ——— .
- ۰۴ خه لقی سلیمانی شوینی دامه زرانندی شه و کارگه یه ——— .
- ۰۵ نیاز وایه شه و کارگه یه له سلیمانی ——— .
- ۰۶ بروا وایه که دامه زرانندی شه م کارگه یه بی ایشی ——— .
- ۰۷ نیشتمان په روه ران ——— بو جی به جی کردنی شه م داوا یه .

2. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

• شه و نمونه یه وه کوکارگه یه کی راسته قینه ایشی کردوه له به رچاوی سه یرکه ران .

۰۱ خه لقی	۰۵ میوانه کانی حکومت
۰۲ هه مومان	۰۶ مهندسه کان
۰۳ نوینه رانی لیواکان	۰۷ خه لکی شه م شاره
۰۴ شامیوانه کانی	۰۸ شه وانه ی چون بو پیشانگا که

- 3.a. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

له کاتیکدا که ئه و نمونه یه به و جوړه پيشان ئه دريت له بغدا له سلیمانی
هیچ شتيك دیار نه یه .

۰۳ کلیه ی کشتوګال

۰۱ پيش ښاګه

۰۴ ئیره

۰۲ قوټېځانه ګان

- b. Repeat the drill above changing the verb to past time:

Example: له کاتیکدا که ئه و نمونه یه به و جوړه پيشان درا له بغدا له سلیمانی
هیچ شتيك دیار نه بو .

4. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

چی به چی کردنی ئه م داوايه آواتی دانیشتوانی ئه م ناوه ئه هینته دی .

۰۶ خوم و خیزانه که م

۰۱ هه مولایه کمان

۰۷ ګه له که مان

۰۲ کور ده ګان

۰۸ زور به ی بی ئیشه ګان

۰۳ دلسوزه ګان

۰۹ دانیشتوانی لیوای سلیمانی

۰۴ نیشتمان په روه ره ګان

۰۱۰ ګه نجه ګانی ئه م ولاته

۰۵ ئیمه

5. Substitute for the underlined portion of each of the sentences below any suitable item, making any necessary changes wherever required:

- ٠١ نمونه ی شه کارگی شه کره پيشان درا که نياز وایه له سلیمانی دابنریت .
- ٠٢ شه وکارگیه وه کوکارگیه کی راسته قینه شه کری ده رهیناوه له به رچاوی سه یرکه ران .
- ٠٣ به ناوی هه مولوی سلیمانیه وه داوا شه که ین که شه ونمونه یه بکه ن به کارگیه کی راستی .
- ٠٤ گومانی تیانیه که دامه زرانندی کارگیه کی وا له لوايه کی وه کو سلیمانی دا کارگی زور
که وره ی هه یه بو سه رباری ثابوری وکومه لایه تی .
- ٠٦ پيشه سازی جولانه وه یه ن شه خاته شه م ناوچه یه که پیویستی به جولانه وه هه یه .
- ٠٧ کاره ده ستانی دلسوز ونیشتان په روه ران هه ول شه ده ن بوچی به جی کردنی شه م داوايه .

6. Change the following passage to active voice, making all necessary changes:

له به شیکي پيشانگای چوارده ی ته موز که له بغداد کرا نمونه ی کارگیه کی شه کره
پيشان درا که نياز وایه له سلیمانی دابنریت وه بریاری له سه ر دراوه .

گومانی تیانیه که شه نه ر کارگیه کی وا دامه زرينرا له م شاره دا بی ئیشی ناھیلری
و جولانه وه یه کی ثابورن شه خريته شه م ناوچه یه که زور پیویستی به جولانه وه هه یه .

7. Answer each of the following questions with a complete sentence:

- ٠١ نمونه ی کارگیه کی شه کره که له کون پيشان درا ؟
- ٠٢ کارگیه کی شه کره که چون ئیشی شه کرد له به رچاوی خه لب ؟
- ٠٣ شونی دروست کردنی شه وکارگیه کی یه ؟
- ٠٤ بوچی بی ده نگیه کی ته واوه یه ده رباره ی دروست کردنی شه وکارگیه کی ؟

۰۵ له به ر چی پیوسته هم کارگه یه دروست بکړت له شاری سلیمانی ؟

۰۶ مانای هم وشانه ی ژیره وه چین :

کاربه ده ست — بوژاندنه وه — نیشتمان په روه ر — چی به چی کردن —
باری ئابوری — بریاری ل — سه ردراوه — دامه زرانیدن —
ده میکی زوری به سه راتی په ریوه

8. Complementary sentences:

۰۱ حکومه تی هم مرکا بریاری داوه به شداربیت له وپیشانگایه ی که له سوریا هم کړت
وه وکو زانراوه زوربه ی ده وله تانی جیهان به شداره بن تیا دا .

۰۲ له و پیشانگایه حکومه تی هم مرکا تازه ترین ئوتومبیل پیشان هم دات له گه ل نمونه ی
هم ندی کارگه ی که وره .

۰۳ مهندسه کان نمونه یه کی دانشتگا تازه که یان برد بو وه زیری زانیاری بوئه وه ی
سه یری بکات وره زامه ندی خوی پیشان بدات تا بتوانیت ده ست بکړت
به دروست کردنی .

۰۴ ده وله مه نده کانی هم شاره بریاریان دا له سه ره وه ی که پیوسته کارگه یه کی شه کر
لیره دروست بکړت و دا وایان له چه ند مهندسیک کرد که نمونه یه کیان بو دروست بکه ن
تا بتوانن بریاری ته وای خویانی له سه ریده ن .

۰۵ له روزنامه ی ئیمرو دا چاوم به وتاریک که وت ده رباره ی به رزیوونی ئیانی ئابوری ل —
ولا ته کانی هم وروپا دا . نوسه ری وتاره که ، د وای باسیک د وور و دیژ، هم لیت ئیانی
دانشتوانی هم وولا تانه زور خوشی بووه وه روژ به روژ خوشتریش هم بیت .

۰۶ دیترویت که وره ترین شاره له جیهاندا له ده رهینانی ئوتومبیل .

۰۷ ژماره ی سه یرکه رانی ئیمسال له پیشانگای پیشه سازی که له شاری واشنتن کرا
گه یشه راده یه کی زور به رز .

۰۸ هم وگه له ی ئیانی ئابوری به رز بیت ئیانی کومه لایه تی ورا ده ی خوینده واریشی به رز هم بیته وه .

- ۰۹ له کاتیکدا که شای حبشه چوپوو بو سه ردانی ولاته کانی ئە مریکای خوارو، شورشیکی
 که وره دهستی پی کرد له ولاته که ی دا، ئە ویش به پیوستی زانی که خیرا بکه رینه وه
 بو پایته خته که ی .
- ۰۱۰ ماوه یه ک له مه و پیش جریده کان نویسیویان که ئومیده هیه له م نزیکانه نوینه رانی
 ولاته که وره کان بکه نه ره زامه ندی یه ک ده رباره ی قه ده غه کردنی دروست کردنی
 چه کی ئە تومی، به لام تا ئیمرو هیچ شتی ک دیار نیه که وامان لی بکات بروا به و
 قسانه بکه یین .
- ۰۱۱ حکومه تی به ریتانیا داوای له حکومه تی ئە مریکا کرد که ری بدات بومبایه کی ئە تومی
 بته قینی له و شوبه ی که ئە مریکا بومباکانی خویی تیا ئە ته قینی له ژیر ئە رزدا .
- ۰۱۲ بی ده نگیه کی ته واو هیه له روزنامه و گوفاره کانی ئە م مانگه دا ده رباره ی پیوستی
 کپونه وه ی سه ره کی ولاته که وره کانی جیهان و گفتوگو کردنیان له که ل یه کتردا .
- ۰۱۳ دامه زراندنی کارکه بو ده رهینانی هه مو جوړه پیوستی یه کی ژبان له ولاته کانی
 ئاسیا و ئە فریقا، بی ئیشی نا هیلیت له و ولاتانه دا وه ئە بیته هوی بوژاندنه وه یان .
- ۰۱۴ له کاتی هاتی سه ره ک وه زیرانی عیراق بوشاری سلیمانی جریده ی ژبن به ناوی
 هه مو دانشتوانی لیوای سلیمانی هه ندی شتی داواکرد بوشاره که یه کیث له وانه
 دامه زراندنی کارکه یه کی شه کربوو .
- ۰۱۵ ولاته عه ره به کان داوایان کرد که ئە و عه ره بانه ی ده ره ده رکراون بکه رینه وه
 ولاتی خویمان هه ر وه کو بریاری له سه ردراوه له لایه ن کومه لی سه ته وه
 یه ک گرتوه کانه وه .
- ۰۱۶ ده میکه نامه وه رنه کتوه له براکه م هه رچه نده تا ئیستا من سی نامه م بوناردوه .
 ئومیدم وایه هیچ شتیکی ناخوش روی نه دابیت که بووبیت به هوی نامه نه نویسن .
- ۰۱۷ زور ده میکه گه لی کورد هه ولی داوه وهه ول ئە دا بو دروست کردنی ولاتیکی
 سه ره خو، روژیکیش ئە بیت ئە م ئاواته بهینرینه دی .
- ۰۱۸ حکومه ت بریاری دا که به م نزیکانه ئە ندامانی تازه هه ل ئە بهیتریت بو په رله مان
 به لام ماوه یه کی زور به سه ر ئە م قسه یه داتی په ری بی ئە وه ی هیچ شتی دیار بیت .

- ٠١٩ گومانی تیا نیه که فیرکردنی خه لک کاریکی گه وره ی هه یه بوسه ر ژبانی سیاسی وکومه لایه تی ولات .
- ٠٢٠ ئاشکرایه که زانیاری کاریکی باش ئەکاته سه ر ژبانی کومه لایه تی .
- ٠٢١ حکومه تی دیموکراتی ئە و حکومه ته یه که هه ول ئە دات ولات وگه له که ی بیوژینیت .
بیوژاندنه وه ش تنها به دامه زراندنی پروژه ی پیشه سازی گه وره پینک یه ت .
- ٠٢٢ ده نگوباسی ئاشتی جیهان جولانه وه کی گه وره وگه رمی خسته بازاری هه مोजیگیه ک .
- ٠٢٣ کاربه ده ستانی هندستان داوایان له چین کرد که ئە و ناوچه یه ی داگیریان کردوه
نزیك سنوره کانی به جی ی بهیلیلیت چونکه ئە و جیگیه پارچه یه که له هندستان .
- ٠٢٤ ولاته که مان پیووستی به حکومه تیکی دلسوز هه یه که هه ول بدات باری ئابوری و
کشتوکال و پیشه سازی وزانیاری بیوژینیته وه .
- ٠٢٥ زوربه ی نیشتمان په روه ره کان که له کاتی خویدا به ره رکانی استعماریان ئە کسرد
گیران وخرانه به ندیخانه وه چونکه حکومه ته تازه که نایه ویت که س به ره رکانی له گه ل بکات .
- ٠٢٦ ئە وشتا نه ی ئە مویت جی به جیان بکه م له پیش سه فرکردنه که مدا زور زوو جی به جی
کران چونکه براده رودوسته کانم یارمه تی چاکیان دام .
- ٠٢٧ آواتی من ئە وه یه که ولاته که م داخا سه ره ست و سه ره خوبی وگه له که شم به خوشی بژی .
- ٠٢٨ یه کیك له ئاواته کانم که حه ز ئە که م زوو بیته دی ئە وه یه که بتوانم یه ک دوو سال له
کوردستانا بژیم و زور چاک فیری کورد ی بم .

قسه ی پیشونیان

PROVERB

به قدر به ره ی خوت پیت را کیشه

Lit., "Stretch out your feet according to the length of your rug; i.e., do not attempt anything beyond your ability."

به قدر beqéï [beqéd] 'in proportion to, commensurate with'

به ره beřé 'rug'

پی pé 'foot'

راکیشان řakešán (řá-keš-) 'to stretch'

- ۱ چوای رّی خه بات له نیوان هیندستان
- ۲ نه زانی کیّیه : غانـدیـه
- ۳ مهاتما غانـدی ناوی خوئی (موهانداس کارماشندی) یه هم تیّکوشه ره
مه زنه ، هه موکاتیگی خوی هه ر له سه ره تای ژبانیه وه تا نه و روژه ی کوچی
دوایی کرد ته رخانی کردبو بوّ خزمه تی گهل و نیشتمانه کی ، و چرایه کی
۴ روناکي شه فقه دار بوو چی له نیوان هیندستان و چی له نیوان گیتیدا . باوکی
هم تیّکوشه ره مه زنه (کابا) زانیه کی مه زن بوو زور حه زی له زیاد بوون و
۵ په ره سه ندنی زانیاری نه کرد له نیوان گه له که یدا . و نه ی دوت گه لـی
هیند هیچ توانایه ن نیه بو رزگاری و پیشکه وتنی غیری (زانیاری) نه بی .
- ۶ مهاتما غانـدی له ۲ تشرینی دووه می سالی ۱۸۶۹ له دایک بووه له
۷ ناوچه ی (بورماندري) که نه که ویتـه مقاطعه ی (بومبای) . له ته مه نی حه وت
سالیـدا باوکی خستیه قوتابخانه وه له ناوچه ی (راجکوت) وپله کانی قوتابخانه ی
ته واوکرد وچووه دانیشـتگای ساملداس ، به لام توانای نه بوو به رده وام بی تیادا
له به ره وه دواـس ماوه یه کی که م وازی له خویندن هینا .
- ۸ دواـس نه وه باوکی و خزمه کانی گفتوگویان کرد و بریاریان دا غانـدی بنیره
۹ انگلترا بو نه وه ی له وی بخوینیت . له انگلترا غانـدی له کلیه ی حقوق خویندی
پای نه وه که رایه وه بو هیندستان .
- ۱۰ له و کاته ی که کرایه وه بو هندستان تا به ناحق کوژرا نه و
پیاره خوینده واره ژیره بی وچان خزمه تی گهل و نیشتمانـه کی کـرد
وهه ولی دا واته که ی له ژیر چنگی استعمار ده ره پینئ .

۱۱ میژوو نووسه کان له هه ر چوار لای جیهانه وه ئه م تیکۆشه ره گرنگسه
به قارمان دائه نین ، به لام گه لی هیندستان به چوان رووناکی ری خه باتی
ئه ژمیرن نه ک تنها له هیندستانا به لکو له هه مو ولاتیکی ژیر ده سته دا .

[ئین : ۱۳/۴/۱۹۶۱]

* * *

GLOSSARY AND NOTES

۱	چرا	čirá 'lamp'
	له نیوان	le niwán 'in the midst of, in'
۲و۳	مهاتما غاندی	mehatma yandí 'Mahatma Ghandi'
	موهانداس کارماشندی	muhəndas karmašindí 'Mohandas Karma-shendi (P.N.)'
	تی کۆشه ر	tekošér 'militant person, contender'
	مه زن	məzîñ 'great, colossal'
	ژیان	žiyán 'life'
	کوچی دواپی کردن	koč-i dwaî kirdîñ 'to die, pass away'
	ته رخان کردن (بو)	tərxan kirdîñ (bo) 'to devote, set aside for'
	رونان	runák 'illuminating, shining, bright'
	شه فقه دار	šəfqədār 'wearing a hat; having a shade (as a lamp)'
	شقعه	"cap, hat"
	چرایه کی رووناکی شه فقه دار بو	"he was a bright and shining light"
	گیتی	gītí 'world; universe'

"whether in
India or in the world"

- ۴   کابا   kabá 'Kaba (P.N.)'
- په ره سه ندن   peresənġin [perəsəndġin] 'to grow, spread, expand, growth, expansion'
- ۵   توانا   twaná 'power, capability'
- رزگاری   rīzgarí 'deliverance, emancipation'
- غیری   yéyri 'except'
- "except education" غیری زانیاری نه بی
- ۶   تشرینی دوهم   tīšrin-i duwém 'November'
- بورباندري   borbandrí 'Borbandry'
- که وته   kəwtne (-kəw-e) 'to be situated in'
- مقاطعه   muqatəeé 'region, province'
- بمبای   bombáy 'Bombay'
- ۷   ته مه ن   temén 'age'
- خسته   xīstīnè (-xə-e) 'to put into; to have enter'
- راجکوت   rajkót 'Rajkot (name of place)'
- پله   pilé 'rung of ladder, grade'
- دانیشتگا   daništga 'university'
- ساملداس   sameldás 'Sameldas (name of place)'
- به رده وام بوون تیا   bərdəwambún tya 'to persevere in, to continue at'
- ۸   خزم   xīzīm 'relative, relatives'
- ۹   کلیه ی حقوق   kullīye-i hīqúq 'law college'
- ۱۰   به ناحق   bənahéq 'inequitably, unjustly'
- خوینده وار   xwendəwár 'educated'

ژیر	žir	'astute, sage'
بی وچان	be wičán	'constantly, without stopping'
ده رهینان	derhenán (dér -hen-)	'to take out, remove'
۱۱ میژونوس	mežunús	'historian'
لا	lá	'side'
	"in all the four corners of the world, all over the world"	
دانان به	danán (dá-ne-) be	'to regard as, consider as'
ژماردن به	žimardín (-žmer-) be	'to consider, count as'
نه ک تنها ۰۰۰ به لکو	nək tenha... be _l kv	'not only... but perhaps'

EXERCISES

1. Fill in the blanks using one of the words listed below, making any appropriate changes:

ته رخان کردن	گفتگو کردن
خسته	له دایک بوون
ته واو کردن	حه ز کردن

- ۰۱ مهاتما گاندی له سالی ۱۹۸۹ دا _____ .
 ۰۲ له ته مه تی حه وت سالیډا باوکی _____ قوتا بځانه وه .
 ۰۳ زور _____ له زیاد بوون و په ره سه ندنی زانیاری _____ له نیوان گه له که یدا .
 ۰۴ باوکی و خزمه کانی _____ بوئه وه ن غاند ب بنیرنه انگلتره .
 ۰۵ هم پیاوه ژپانی خوی _____ بو خزمه تی نیشتمانه که ی .

- 2.a. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

ئم تی کوشه ره مه زنه هه موکاتیکی خوی ته رخان کرد بوو بوخزمه تی که ل و
نیشتمانه که ی.

۰۱ نومه ر	۰۵ وه زیر
۰۲ خه بات که ر	۰۶ سکر تیر
۰۳ زانا	۰۷ قاضی
۰۴ پاشا	۰۸ سه ره ک جمهوریه ت

- b. Repeat the same drill by changing the sentence into plural:

ئم تی کوشه ره مه زنانه هه موکاتیکی خویان ته رخان کرد بوو بوخزمه تی: Example
که ل و نیشتمانه که یان.

3. Substitute for the underlined portion of the model sentence each of the items listed below, making all necessary changes:

گه لی هیند هیچ توانایه ک نیه بورزگاری و پیشکه وتنی غیری زانیاری نه بی.

۰۱ تی کوشان	۰۶ خوینده واری
۰۲ هه ولدان	۰۷ خه بات کردن
۰۳ شورش	۰۸ هه ولدانی راسته قینه
۰۴ شه رله که ل استعماردا	۰۹ بیروباوه ری سیاسی راست
۰۵ هیزی گه نج	۰۱۰ په لاماردان و به ره رگانی د وژمن

4. Substitute for the underlined portion of each of the sentences below any suitable item, making any necessary changes wherever required:

- ٠١ هه رله سه ره تاي ژيانيه وه تائه و روژه ي كوچي دوايي كرد خزمه تي نيشتمانه كه ي كرد .
- ٠٢ غاندي چرايه كي روناك بوو چي له نيوان هيندستاندا و چي له نيوان گيتيدا .
- ٠٣ ئه م تي كوشه ره قاره مانه زانايه كي مه زن بوو .
- ٠٤ بورياندرى ئه كه ويته مقاطعه ي بومباي .
- ٠٥ مهاتما غاندي له تشريني دووهمي سالي ١٨٦٩ له دايه ن بووه له ناوچه ي بورياندرى .
- ٠٦ له ته مه ني حه وت ساليديا باروكي خستيه قوتابخانه وه .
- ٠٧ تواناي نه بوو به رده وام بي تيايدا له به رته وه دواي ماوه يه كي كه م وازي له خوښندن هينا .
- ٠٨ ئه دپيماوه خوښنده واره ژيره بي وچان خزمه تي گه ل و نيشتمانه كه ي كرد .
- ٠٩ ميژوو نووسه كان به قارمانى دائه نين .
- ٠١٠ نه ن تنها له هيندستاندا به لكو له هه مو ولا تيكي ژيرده سته دا .

5. Insert any of the following verbs at the beginning of each of the sentences below, making all necessary changes:

حه زئه كه م - ئه مه وي - ئه بي - پيوسته - نياز م وايه

- ٠١ هه مو كاتيكي خوم ته رخان ئه كه م بو خوښندن .
- ٠٢ زانياري روژ به روژ په ره ئه سين .
- ٠٣ ئه م گه له خيرا پيش ئه كه وي .
- ٠٤ هه ندك كه س ئه كوژرين .
- ٠٥ له ته مه ني حه وت ساليديا كوره كه م ئه خه مه قوتابخانه وه .
- ٠٦ كوره كه م ئه نيرمه انگلترا بو ئه وه ي له وي بخوښيت .
- ٠٧ چاك هه ول ئه ده م بو فير بوون .

6. Answer each of the following questions with a complete sentence:

- ۰۱ کی چرای ری خه بات بوو له هیندستاندا ؟
  - ۰۲ غاندی له چی ناوچه یه کی هیندستان له دایک بووه ؟
  - ۰۳ له چی ته مه نیکدا باوکی خستیه قوتابخانه وه ؟
  - ۰۴ باسی باوکی غاندی بکه ؟
  - ۰۵ بو چی شتیک مهاتما غاندی ژبانی خوی ته رخان کردبوو ؟
  - ۰۶ بوچی غاندی وازی له دانیشتگای ساملداس هینا ؟
  - ۰۷ غاندی کلیه ی حقوقی له کوی خویند ؟
  - ۰۸ مانای ئەم وشانه ی خواره چین :
- کوچی دواپی کردن — خه زی له په ره سه ندنی زانیاری ئە کرد — له ته مه نی
خه وت سالیدا — توانای نه بوو به رده وام بی تیا دا — بی و چان —
ته رخان کردن .

7. Complementary sentences:

- ۰۱ ماموه ستایان وه ک چرای زانیاری و پیش که وتن روناک ئە که نه وه بو که لو
نیشتمانه که یان .
- ۰۲ ئە وانه ی له زنجیری به ندیخانه و په تی سی داره ئە ترسن نابی ری خه بات بگرن .
- ۰۳ ئە و په یوه ندیه ی له نیوان گه لی ئە مریکا و گه له سه ره سته کانی تر دا هه یه زور
به هیزه و به هیزتریش ئە بیت .
- ۰۴ میله تان هه رگیز تی کوشه رانی خویان بیر ناچیته وه چونکه ئە وان هه رنامرن و
له دلی میله تا ئە ژین .
- ۰۵ صلاح الدین یه کیک بوو له قاره مانه مه زنه کانی کورد که توانی ولاته که ی بهاریزی
له په لامار دانی دوژمن .

۰۶. ئەو كەسانەى كە كاتى خويان تەرخان ئەكەن بو پە رە سە ندى زانيارى لە نيوان گە لە كە ياندا بى گومان دوا روژىكى باش چاوه رىيان ئەكات .
۰۷. زور كەس هە يە كە لە سە رە تاي ژيانىانە وە تا ئە و روژەى گۆچى دوايى ئەكەن بە نوسين و خويندە وە خە رىك ئەبن .
۰۸. ناپليون هيزو تواناي خويى تەرخان كەربو بو داگير كەردنى ولاتانى تەربوئە وەى هەر خوى بىيت بە شاهنشاهى جيهان .
۰۹. نيازم وايە چرايەكى شەققە داربەكم چونكە ئەم جورە چرايانە روناكتر و جوانترن لە چراكانى تر .
۰۱۰. حكومەتى تازەى ئيران بربارى داوە دەست بگات بە پروژە دروست كەردن لە هەمو لايەكى ولاتدا بوئە وەى بى ئيش نە مينيەت چى لە نيوان كريكارانى كشتوكالدا وچى لە نيوان كريكارانى پيشە سازيدا .
۰۱۱. زياد بوونى ژمارەى خويندە واران و پە رە سە ندى زانيارى لە ولاتەكانى روژەهە لاتدا يارمەتى ئە و ولاتانەى دا كە خيرا تر پيش كە وت .
۰۱۲. مستر كە نە دى لە وتاريكيا وتى ئە بى ولاتەكە مان بە هيزكەين بە شيوە يەكى وا كە تواناي بىيت بە رە رە كانى هەمو جورە پەلامار دانيك بگات .
۰۱۳. سە رە ك وە زيرانى هيندستان باسى ئە وەى كەرد كە رزگار بوون و پيشكە وتتى ئە و گە لانەى كە هيشتا ژير دەستەن بى هە ولدان وتى كوشان نابيت .
۰۱۴. كوريك بو كچە خوشە ويستە كەى نوسى كە غيرى ئە و نە بىيت كەسى تەرى ناوى وداواشى لى كەرد شوى پى بگات بوئە وەى پيكە وە بە خوشى و بە ختیار بژين .
۰۱۵. هە والە كانى ئيمرو ئە وە ئە گە يەن كە شورشيكى گە وەرە دەستى پى كەرد وە لە يە كيك لە ناوچە كانى ئە و ولاتەى كە ئە كە ویتە روژەهە لاتى ولاتەكە مانە وە .
۰۱۶. مە كتە بە كە مان ئە كە ویتە نزيك سە را تازە كەى سليمانى كە دوو سال لە مە وپيش دروست كراو .
۰۱۷. لە تە مە نى بىست سالىدا خويندەم تە واد كەرد و بربارم دا بيم بە نووسە ر لە يە كيك لە روژنامە كان دا وە لە و وە ختە وە تا ئىستاهە ر بە روژنامە نويسينە وە خە رىكم .

١٨. بارکی رفیقہ کہم نیازی ہے یہ ہے ردو کورہ کہ ن بنیریت بو ئے مریکا بو ئے وہ ی
لہ وی بخوینن پاش ئے وہ ی پلہ کانی قوتابخانہ ی سانہ وی تہ واو ئے کہ ن لیرہ .
١٩. دانیشتگای مشیگن کہ لہ سالی ١٨٤٧ دا دامہ زراوہ لہ شاری انریر یہ کیکہ لہ
جامعہ گہ ورہ کانی ئے مریکا . سالی پار ژمارہ ی قوتابیان ئے م دانیشتگایہ گہ یشتہ
بیست و چوارہ ہزار کہ س .
٢٠. ئے گہ ر میژووی ژپانی نووسہ رہ کان بخویننہ وہ ئے بینین زوریان یا ہر نہ چوونہ تہ
دانیشتگاؤہ یا پاش ماوہ یہ کی کہم وازیان لے خویندن ہیناؤہ . یہ کیک لہ وانہ
برنارد شو بووہ کہ توانای نہ بووہ بہ ردہ وام بی لہ سہ ر خویندن و مہ کتبی سانہ ویشی
تہ واو نہ کردوہ .
٢١. من ہر ئے بی سوپاسی خزمو برادہ رانم بکہم کہ تا ئیستا بہ ہہ موجوریک
یارمہ تیان داوم و خزمہ تیان کردوم بو ئے وہ ن خویندنہ کہم تہ واو بکہم .
٢٢. ئے وہ ی بہ رہ رہ کانی لہ گہ ل حکومت بکات ئے بی چاوہ روانی ئے وہ ن بکات
بخیرتہ بہ ندیخانہ وہ .
٢٣. ئے و کہ سہ ی حمز لہ ئیشی سہ رہ سست ئے کات ئے توانی بجیتہ کلیہ ی حقوق چونکہ
پاش دہ رچون لہ و کلیہ یہ ئے توانی ئیشی سہ رہ سست بکات و نہ بیت بہ ماموری میری .
٢٤. پاش شورشہ گہ ورہ کہ بہ ہہ زاران خہ ل ت بہ ناحہ ق کوژران و گیران وخرانہ بہ ندیخانہ وہ .
٢٥. پیادی ژبرپہ لہ ناکات لہ ئیشدا .
٢٦. کورد تا ئیستا بی وچان ہہ ولی داوہ بو دامہ زرانندی حکومہ تیکی کوردستانی کہ ورہ
وہ ہہ رگیز ہہ لی لہ دہ سست نہ داوہ بو ئے وہ ن ئے م ئامانجہ ی بہینیتہ دی .
٢٧. کاوہ لہ کوردستانا و جورج واشنطن لہ ئے مریکا دا دوو قارہ مانس مہ زنن کہ کہ لہ کانیاں
بہ چرای روناکی ری خہ باتیان دا ئے نین .
٢٨. سہ رہ کی جمہوریہ تی ئے مریکا ئے لی ئیمہ خومان بہ دوستی ہہ موگہ لیٹ ئے ژمیرین
کہ ئے یہ وی بیی بہ دوستان .

8. Comprehension exercise:

جورج واشنطن

یه کسم سه رکوماری ئه مریکا

جورج واشنطن یه کسم سه رکوماری ئه مریکا له روژی جمعه ی ۱۷۳۲/۲/۲۲ دا

له دایک بووه له جیگایه ک پی ئه لین ویکفیلد . باوکی ئه م قاره مانه که وره یه لسه سالی ۱۷۴۳ کوچی دواپی کرد له کاتیکدا که (جورج) ی کوری له ته مه نی ۱۱ سالاندا بووه .

دواپی ئه وه ی مه کته بی ته واوکرد جورج به کشتوکاله وه خه ریک بوو به لام له گه ل ئه وه شدا شاره زای شه ر و کاروباری عه سکری بوو وه له چه ند شه ریکدا که له گه ل فه رنسه یی یه کان کرا به شدار بووه .

له سالی ۱۷۷۵ که بریاری سه ره ستی و سه ره خویی ئه مریکا درا جورج واشنطن کرا به قائد وه له سالی ۱۷۸۹ بویه کسم جار له میژووی نه ته وه ی ئه مریکا دا هه لبه ئیرا به سه ره کی جمهوریه ت . هه روه ها له سالی ۱۷۹۲ جاریکی تر هه لبه ئیرا یه وه .

له و ماوه یه ی که سه رکومار بو جورج واشنطن به هه موتوانای خوی خزمه تی گه لی ئه مریکای کرد وهه ولی ئه دا بو پیش خستنی ولاته که ی .

له سالی ۱۷۹۹ دا ئه م قاره مانه مه زنه کوچی دواپی کرد به لام تا ئیستاش خه لکی ئه مریکا هه موو سالیکی به هه زاران ئه چن بو فرجینیا بو سه ردانی ئه و ماله ی که جورج واشنطن تیا ئیاده و ئیانی خویی تیا رابوارد وه .

قسه ی پیشونیاں

PROVERB

ئەگەر سەك نەهه بهی گورگ ئەهه تخوا

"Devoured will you be if you are not strong."

Lit., "If you don't become a dog, wolves will eat you."

سەك sэг 'dog'

SELECTION 28

بۆ زانین

۱

۲ به هوی ئه وه ن که ته نگو چه له مه یه کی وه ختی هه یه سه باره ت به

(ئاو) له شاری سلیمانیدا وه بوئه وه ن دانیشتوان تیکرا هه مو سوود له ئاو
وه رگرن وه بتوانریت ئاو به به شداری نوی بدیریت داوا له گشت به شدارانسی
ئاو ئه که یین که آو به فیرو نه وه ن بو ئاورشینى شه قام و به رده رگا و ئاودانسی
باخ به لکو پیویسته ده ستی پیوه بگرن وه هه ربه شداریک به پیچه وانسه ی
ئه م فرمانه وه بجولیته وه له ئه نجامی به راوورد کردنى مانگی پیشودا بومان
ده ریکه وی که وا (ئاو) له راده ی ئاسایی پیویستی خوی زیاترکار ئه کات
وا ده ست به جی ئاوه که ی ئه بریت .

سه روکی شاره وانی

[ئین : ۱۹۶۱/۵/۲۵]

* * *

GLOSSARY AND NOTES

۱	بوزانین	bozanín	'advertisement, notice'
۲	وه ختی	wextí	'temporary'
	سه باره ت به	səbarét be	'with regard to, with respect to, as to'
	تیکرا	tékra (follows word modified)	'all, without discrimination or exception'
	سوود وه رگرتن له	sud wergirtín (súd wer-gr-)	le 'to benefit from'

	سود "benefit, advantage"
به شدار	bešdár 'a subscriber, partaker'
گشت	gíšt 'all, all of'
به فیرودان	befirodán 'to waste'
ثاورشین	ʔawrišén 'sprinkling, spray (with water)'
به رده رگا	berdergá 'space immediately before the door'
ثاودان	ʔawdán 'to water'
ده ست گرتن به ... ده	dest girtín (dést-gr-) be...əwe 'to be careful with, to be frugal with, not to waste'
فرمان	fərmán 'order'
جولانه وه	julanəwé (-julé-əwe) 'to act'
	همه ره شداریک به پیچه وانه ی ئم فرمانه بجولیت وه "any subscriber who acts contrary to this order"
به راورد کردن	beṛawird kirdín 'to compare'
که وا	kəwá 'that'
راده ی ئاسایی	rade-i ʔasaí 'average amount'
پیویستی	pewistí 'need'
کار کردن	kar kirdín 'to use up, consume'
ده ست به جی	destbejé 'immediately, soon'
برین	bīrín (-br-) 'to cut; here: to disconnect'
شاره وانی	šarewaní 'municipality'
	سه روکی شاره وانی "mayor"

EXERCISES

1. Fill in the blanks using one of the words listed below, making any appropriate changes:

ده ست گرتن به

ناماده کردن

به راورد کردن

جولانه وه

ئاودان

سوود وه رگرتن

- ۰۱ پیویسته ——— له م ده رسه ——— .
 ۰۲ قاندى فرقه داواى له گشت عه سكه ره كان كرد كه خويان ——— .
 ۰۳ نابيت به پیچه وانه ی فه رمانی حکومت ——— .
 ۰۴ ئیست تویزیک پاره م هه یه چونكه پار ——— پاره كه مه وه .
 ۰۵ ماموه ستاكه مان داواى لی كرتین ——— ئه م شاره ——— له گه ل شارى نیویورك .

2. Substitute for the underlined portion of each of the sentences below any suitable item, making any necessary changes wherever required:

- ۰۱ بو عه وه ی دانیشتهوان تیکرا سوود له ئاو وه رگرن .
 ۰۲ پیویسته ده ستی پیوه بگرن .
 ۰۳ هه ر به شداریک به پیچه وانه ئه م فه رمانه بجولیته وه ئاوه كه ی ئه بریت .
 ۰۴ داوا له به شداران ئه كه یین كه ئاو به فیرونه ده ن .
 ۰۵ ئه و كه سه ی ئاو له پیویستی خوی زیاتر كار ئه كات وا ده ست به جی ئاوه كه ی ئه بری .

3. Change the following sentences to passive, making all necessary changes:

- ۰۱ ئه بى دانیشتهوان تیکرا سوود له ئاو وه رگرن .
 ۰۲ پیویسته بتوانین ئاو به به شدارى نوی بده یین .

- ٠٣ حکومت داواي له گشت به شداراني ټاوکرد که ټاوبه فيرونه ده ن .
- ٠٤ پيوسته ده ستي پيوه بکړين .
- ٠٥ ټه وکه سه ي ټاو به فيرو ټه دات ده ست به جي ټاوه که ي ټه برين .

4. Answer each of the following questions with a complete sentence:

- ٠١ ټه و ته نکوچه له مه يه چي يه که له شاري سليماني دا هه يه ؟
  - ٠٢ يوچي خه لک نابي ټاو به فيرو بده ن ؟
  - ٠٣ چي دائره يه ک فەرمانی ده ست به ټاوه وه گرتي بلاوکردو ته وه ؟
  - ٠٤ چي ټه بيت ټه گه ر يه کيک ټاوي به فيرو بده ؟
  - ٠٥ ماناي ټه م وشانه چين :
- تيکرا — ده ست پيوه گرتن — به لکو — زياتر — به رده رگا — فەرمان —
ده ست به جي — شاره واني

5. Complementary sentences:

- ٠١ له به ر بارانه که ي دويني که ماوه يه که زور ده وامن کرد باوکم نه يتيواني بچيت بو کرکون به لام واتي ټه کم ټيمرو ټه چيت .
- ٠٢ سه ره که نور جمهوريه تي ټه مرکا وتي که ټه و ته نکوچه له مه وه ختي يه ي ئيستا هه يه له ټه مرکا دا سه باره ت به بي ئيشي پيوسته به زووترين کات چار بکريت .
- ٠٣ چه ند روژيت له مه و پيښ له م کتيبخانه يه چه ند کتيبيکي کونم کري که هه نديکيان زور به که لک بوون تیکرا يه که نيو دولام بي دان .
- ٠٤ دانېشتواني ټه م شاره تیکرا داوان ټه وديان کرد که ټه م ته نکوچه له مه ي ټاوه که هه يه له هاوينا چار بکريت .
- ٠٥ ئوميد وايه که زاناياني ټه مرکا که ليک سوود وه رنکړن له ناردني جون گلين بو ئاسماني دور له ټه رز وخولانه وه ي به ده وري زه وېدا .

- ۰۶ گشت ماموستایانی ئەم دانشتگایە چون بو مزگەوتی گەورە بە بونە ی جەژنی لە دایکبوونی پیغمەرە وە .
- ۰۷ قوتابیانی ئەبی وەختی خویان بە فیرونە دەن بە لکو پیویستە هەمیشە خەریکی فیروون بن بو ئەوە ی ژبانی ئابوری خویان خوش بکەن لە دواڕۆژدا .
- ۰۸ شارەوانی سلیمانی اوتومبیلیکی کەری بو ئاورشینی شەقامەکانی ناوشار لە هاوینا .
- ۰۹ لە بەر دەرگای دانشتگای بەغدا نوسراوە : زانیاری روناکی ژبانه .
- ۰۱۰ لە جەریدە کە دا نوسرا بوو کە دوینی پیاویک لە بەر دەرگای مالی خویاندا کوژرا و پولیس خەریکە بە دوا ی ئەو کە سە ئەگەری کە ئەم تاوانە ی کردووە .
- ۰۱۱ بە هوی ئاو کە می یە وە ئاودانی باخی گەورە زور زحمەتە لە شاریکی وە ک سلیمانی .
- ۰۱۲ پیشونیان وتیانە " مالی سپی بو روژی رەش " لە بەر ئەوە ئەبی توزیک دەست بە پارە کە مە وە بگرم بو ئەوە ی لە دوا روژدا بە باشی و بە بی ترس بژیم .
- ۰۱۳ فەرمانەکانی حکومەت پیویستە وانە بن کە خەلک بی تاقت بکەن بە لکو پیویستە بە شیوە یەکی واین کە ژبانی دانیشتوان ریک و پیک و خوس بکەن .
- ۰۱۴ میژو نووسیکی ئەمریکی کتیییکی تازە ی بلاو کردووە وە باسی پیش کەوتتی ئەم ولاتە ی تیا کردووە ، هەر وە ها ژبانی ئیستای دانیشتوانی ئەمریکای برابرد کردووە لە گەل ژبانی صەد سال لە مە و پیشدا .

6. Comprehension exercise:

ئاوی خواردنە وە لە سلیمانی دا

هەموو سالیك لە هاوینا شاری سلیمانی تەنگوچە لە مەن بی ئاوی تیا پەیدا ئەبێت . هوی ئەمە س ئەوە یە کە ئاوی سەرچنار زورنی یە و لە هاوینا کەم ئەکات ، و لە بەر ئەوە ی کە ئاویەکیکە لە گەرنترین پیویستەکانی ژبانە دانیشتوانی شاری سلیمانی داوا لە حکومەت ئەکەن کە دەست بە جی پرۆژە یە ب دابینین بو چارە ئێردنی ئەم تەنگوچە لە مە یە . وە وە کو هەموشان ئەزاین ئاو لە ناوچە ی سلیمانی

هیجگار زوره ، وه نه گه ر شاره وانى سليمانى بيه وى نه توانى ئا ويا له پروژه ي
 دوکان ويا له رومارى سيروانه وه بهينيت بو نه وه ي نه م بي ئاوى يه له م شاره
 گه وره يه دا نه مينيت .

قسه ي پيشونيا

PROVERB

به په له ژن بينى به شينه يي په شيما نه بيته وه

Lit., "If you marry in haste you will rue it leisurely."

په له pelé 'haste'

ژن هينان žĩnhenán (žĩn-hen-, 'to get married'
 žĩn-yen-)

به شينه يي be šeneí 'leisurely'

په شيما نه بوونه وه pèšimanbunewé 'to repent, to be sorry'